

Slovenija

V Lendavskih gorica. Foto: Jože Ftičar

Naročnina: letno za posamezne države: Anglija 1,25 Lstg, Avstrija 80,00 Sch, Belgija 150,00 Bfr, Danska 21,00 Dkr, Finska 10 Fm, Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr, Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit, Nemčija 12,00 DM, Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr, Svica 13,00 Sfr; prekmorske države — ZDA, Kanada, Avstralija, Argentina in druge 5,00 US dolarjev ali enakovrednost v drugi valuti oziroma dinarjih

Če varčujete — potem varčujte pri Jugobanki

ZAKAJ?

Zato, ker je JUGOBANKA:

- najstarejša specializirana jugoslovanska banka,
- na prvem mestu po višini skupnih deviznih vlog in banka z največjim poprečjem deviznega in dinarskega varčevanja v Jugoslaviji,
- banka, ki ima 90 poslovnih enot na območju vse Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah,
- banka, ki poslovno sodeluje s 1.100 bankami v 116 državah,
- znana po dobrem poslovanju in ekspeditivnosti ter vedno izpolnjuje svoje obveznosti.

JUGOBANKA DAJE:

- na vse hranilne vloge najvišje možne obrestne mere.

Poleg tega JUGOBANKA:

- zavaruje varčevalce vezanih vlog pri zavarovalnicah v Jugoslaviji,
- omogoča sodelovanje pri loteriji za varčevalce,
- daje varčevalcem potrošniška posojila in kredite za stanovanjsko in komunalno gradnjo.

Vse nam zaupane bančne posle bomo izvršili z vso pozornostjo!

rodna gruda 10

LETO XIX — OKTOBER 1972

REVUIJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD

REVUE POUR LES SLOVENES DANS LE MONDE
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS EN EL MUNDO

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Zasebniki v turističnem gospodarstvu	7
Hvala za gostoljubje in pozornost	7
Fotoreportaža	8, 9
Jana Milčinski: Blejski otok želja	10
Silvo Pust in Zdenka Šterlekar: Hmeljniški grad bomo obnovili	12
Festival narodnih viž v Ptuj	13
Janez Kajzer: Turistove poslastice: jame in gradovi	14
Drago Kralj: Krošnje pod stenami Ojstrice	16
J. Prešeren: Tri Lorenz: Nadaljevati kulturno izmenjavo	18
English Section (I)	19
Začasno na tujem (II)	19
Tiskovni sklad	27
Dr. Niko Kuret: Jesenski pust	28
Ivan Zoran: Kiparji z vsega sveta v dolenskih Benetkah	29
Naši po svetu	30
Louis Kaferle: Jubilej dela za mladino v Clevelandu	31
Izseljenska srečanja	33
Ina S.: Spomin na očeta	34
Ivanka Hergold: Svatba	36
Otroci berite	38
Frane Milčinski: O strahovito strahopetnem strašnem strahu	38
Jože Snoj: Mali oglas	39
Neža Maurer: Očka, kod potuje moj piki?	39
Filatelija	40
Spominski koledar	40
Vaš kotiček	41
J. P.: Helidonovih pet let	41
Gabrijel Sfiligoj, dipl. oec.: Podjetje in šola	44

Ob sliki na naslovni strani:

Naslovno stran v tej sliki posvečamo vsem številnim prekmurskim rojakom, ki nas tako pogosto prosijo, da bi objavili kake fotografije iz njihove ožje domovine. Tokrat se je reporter ustavil v lendavskih gorica v času trgatve.

Revijo »Rodna gruda« izdaja Slovenska izseljenska matica ob delni pomoči Kulturne skupnosti Slovenije • Uredništvo in uprava: 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, poštni predal 169, Jugoslavija • Telefon uredništva: 23-102, telefon uprave: 21-234

Glavni urednik: Drago Seliger • Odgovorni urednik: Jože Prešeren • Urednica: Ina Slokan — Uredniški odbor: Dragan Flisar, Anton Ingolič, Branka Jurca, Janez Kajzer, Tone Krašovec, Zvone Kržišnik, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Boštjan Pirc, Anton Rupnik, Mila Šenk, France Vurnik

Upravna publikacij: Vera Valenci • Oblikovalec: Jože Boncelj • Prevajalci: Milena Milojevič-Sheppard (angleščina), Albert Gregorič (španščina) • Revija izhaja mesečno — 7. in 8. številka izideta skupno • Rokopisov uredništvo ne vrača

Plačilo naročnine: za dinarje tekoči račun 501-8-51, devizni račun št. 501-620-7-32002-10-575 pri Ljubljanski banki, po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom v priporočenem pismu • Tisk: Kočevski tisk, Kočevje

Poskusi poštenosti?

iz vaših pisem

Na obisku po 50 letih

Po petdesetih letih sem si želela obiskati svojo rojstno domovino. S seboj sem vzela tudi svojo 14-letno vnukinjo Sandy, da vidi domovino svojih staršev. Pridružili sva se skupini, ki je šla na letošnjo Kmečko ohcet v maju, vodil pa jo je Martin Cerar (Serro). Dne 22. maja smo odleteli z letališča v Pittsburghu in naslednji dan že pristali na Brniku.

Težko popišem, kako sem se počutila, ko sem po tolikih letih spet stopila na domačo grudo. Odšla sem z mamko kot majhna punčka in se vsega le malo spominjam. Prve dni sva obiskali z vnukinjo sorodnike v Ljubljani, v Beli krajini in na Reki. Nato smo bili na Kmečki ohceti, kjer se je letos poročil tudi ameriški par. Naslednji dan sva šli na izlet po lepi Gorenjski, Notranjski, Primorski, čez Karavanke in Julijske Alpe. Kar trije avtobusi so nas bili polni. Zatem smo šli tudi prek meje v Avstrijo. Obiskali smo Celovec in Beljak in zatem prispeli prek italijanske meje in čez Trbiž spet nazaj v Kranjsko goru. Obiskali smo Bled, se vozili po jezeru. Bili smo ob bistri Soči, ki čista kot kristal zares zasluži to ime. Ves čas smo imeli prijetno družbo: Mary Potisek in njeno hčerko Mary De Meio, ki so obiskale sorodnike v Litiji in pri Zagorju. Težko je bilo slovo od sorodnikov in ljube rojstne domovine in nismo mogli skriti solz, a kaj hočemo, v Ameriki so nas čakali sinovi z družinami. Tam so naše korenine, a v srcu le nosimo rojstno domovino in lepe spomine nanjo.

Sylvia Renko
Cheswick, Pa.

Rodna gruda z letalom

Rodna gruda mi, kakor vsem rojakom po svetu, prinaša košček domovine, in »ugleda kraj, ki si ga gledal in ljubil v davnih dneh, začenjša staro, pozabljeno melodijo, zaduhaš v vetru vonj z daljnega vrta...« kakor je tako lepo nekoč zapisal naš Cankar. Prav vse me zanima, kar je v zvezi z domovino in prav zato sem se odločil, da vam pišem. Prilagam 10 dolarjev in prosim, da mi pošiljate Rodno grudo z letalom.

Ivo Jeretič
Santiago, Čile

Odmevi iz Tasmanije

Naj omenim, da je bilo meni in tudi ostalim rojakom zelo všeč, ko smo v Rodni grudi prebrali, da so bili Slaki na turneji po Tasmaniji zelo zadovoljni. Tudi nam je bil ta obisk zelo drag, žal pa prekratek. Ko smo se poslovili na letališču in je bilo letalo z gosti že visoko nad na-

mi, smo vsi občutili, da smo izgubili nekaj dragocenega. Tukaj v Hobartu, v Tasmaniji, ni veliko Slovencev, zato tudi nimamo nobenega kluba, kjer bi se zbirali in imeli prireditve. Upam pa, da bomo v prihodnje tudi to imeli. Moj mož in rojak Pavle Vatovec sta že začela z organizacijo doma, kako bo ne vem, a začetek je kar dober.

Jaz osebno bi želela biti doma na Slovenskem, a kaj hočem. Doma sem iz Celja, kjer mi je leta 1950 umrla mama, edino najdražje bitje. Oče je vzel drugo ženo, meni pa je bilo takrat trinajst let. V tistem času se je moje življenje tako zamešalo, da ga sploh nisem mogla razvozlati. V šolo nisem mogla. Začela sem delati. Bila pa je stanovanjska kriza, tako je vse pritiskalo name. Pa sem pobegnila in bežala, bežala, ne vem pred kom, dokler se nisem ustavila in l. 1957 v Rimu poročila. Zdaj živimo z družino tu v Avstraliji, a srce in duša me vlečeta v domovino. Ne vem, zakaj vam vse to pišem, a zdi se mi, da mi bo potem lažje. Imam eno željo: prosim sporočite mi naslov fotografskega podjetja iz Celja, kjer bi lahko naročila povečano sliko Celja s starim gradom, ki bi jo dala v okvir, da vidijo moji otroci, od kod sem doma.

Maria Mavrick
Tasmania, Avstralija

Šestdeset let Amerike

Dopisi in lepe slike v Rodni grudi so mi zelo všeč. Posebno Bled na naslovni strani. Slike Bleda sem prinesla z obiska tudi mojim otrokom, dvema sinovoma in dvema hčerkama. V Ameriki živim že od leta 1912, letos novembra bo poteklo 60 let. Z mojem Frankom sva bila leta 1956 na obisku in smo se srečali z mojimi in njegovimi sorodniki. Takrat je še živela moja sestra redovnica. Obiskala sem jo v Zagrebu. Nisva se videli od leta 1907. Stara je bila 75 let in zelo bolna. Obiska se je zelo razveselila. Nekaj let zatem — 1960 je umrla in je pokopana na Mirogoju. Moj mož Frank pa je umrl l. 1962. Tudi nekaj njegovih sorodnikov, ki smo jih takrat obiskali v Tepah, zdaj ni več. Še isto leto je umrla teta in sestra, kasneje pa tudi oba brata. Ob obisku sva se oglasila tudi v uradu Rodne grude. Kasneje sem sama obiskala Slovenijo l. 1963, 1967 in 1970 s skupino izletnikov SZZ. Spremljala nas je tajnica SZZ Albi-na Novakova in častna predsednica Marija Prislandova. Na svojih obiskih sem zelo uživala. Ob obisku l. 1970 sta prišla za en teden v Slovenijo tudi sin Stanly in žena Joan. Po Sloveniji nas je vozil Frank Marin, sin moje sestrice, ki je letos v maju umrla.

Letos pridejo moji otroci spet na obisk. Pridejo sin in žena Joan, hčerka Betty in njen mož Frank. Vsi govore slovensko. Obiska se zelo veselijo, da se bodo v

V zadnjih letih manj, vsekakor pa še zdaj od časa do časa prejmemo v uredništvo nepodpisana pisma ali pa samo z nejasnimi začetnicami. Skoraj vsa pa se končujejo z željo ali zahtevo, da jih v celoti objavimo. Objavili nismo še nobenega in ga ne nameravamo niti v pri-

Jože Prešeren
odgovorni urednik

hodnje. Zakaj? Proti takim pismom smo ne zaradi tega, ker bi se jih ne upali objaviti zaradi vsebine, temveč načelno, iz gole poštenosti. Nepodpisana pisma zato romajo v koš, čeprav priznam, da bi bilo marsikatero vredno objave.

Res nam je žal, da ne moremo odgovoriti na nepodpisano pismo, v katerem ta ali oni rojak sprašuje, koliko bi plačal carine za avto ali koliko bi ga stala hiša v domačem kraju. Pri tem pa nikakor ne mislim na tista pisma, ki so napisana iz čiste provokativnosti, z nekakim namenom, da bi preskusila našo svobodo tiska, našo demokracijo. Nekateri naši ljudje se še vedno ne morejo sprijazniti s takšno Slovenijo, kakršna obstaja že več kot četrto stoletje. Našo revijo pa bi želeli uporabiti za razširjanje takšnih ali drugačnih provokacij. Nevednost nekaterih tujih listov ni vedno zgolj to, ampak ima pogosto določen namen; vsekakor pa nekaterih bralcev ni težko zavesti.

Ko govorimo o svobodi, demokraciji in poštenju, ki jih pač ne smeli povezovati z nevednostjo in vsiljevanjem nasprotnega osebnega prepričanja.

Včasih hoče kak dopisnik preskusiti našo demokratičnost z dopisom, »za katerega že vnaprej ve, da ga ne bomo objavili«. Tako nam je naročnik iz Združenih držav Amerike poslal podroben opis slovenske kapele v Washingtonu, o kateri da še nismo ničesar poročali. Tega dopisa nismo objavili zaradi tega, ker nam ga je poslal zaradi omenjenega »preskusa«, in tudi zato, ker smo o slovenski kapeli v Washingtonu ob otvoritvi objavili novico tako v slovenskem kot v angleškem jeziku. To pismo sicer ni bilo podpisano. Žal moram tudi zapisati, da nekateri ljudje, ki že dolga leta živijo v tujini, menijo, da bolje poznajo razmere v Sloveniji, kot jih poznamo mi, ki tukaj stalno živimo. Seveda se pri tem poslužujejo »alarmantnih« informacij nam nenaklonjenih krogov, emigrantskih in tujih, ki dogajanja v Jugoslaviji namerno napačno razlagajo in včasih zavedejo celo tistega bralca, ki resnico dobro pozna.

Ljubljani srečali z vsemi Vojetovimi ter bodo en mesec potovali po Jugoslaviji in obiskali tudi Italijo in Grčijo in druge dežele. Pozdrav vsem bralcem Rodne grude.

Angela Voje
Brooklyn, N. Y. ZDA

Žejni jelen

Enkrat se tudi jaz oglašam in vas prosim, da objavite v vaši reviji mojo pesmico. Imam dva sinova na tujem, kjer živi tudi še mnogo drugih sinov in hčera. Vsem tem je namenjena moja pesmica. Prosim, objavite poleg tudi razglednico, ki mi jo je lani poslal sin iz Belgije. Motiv »žejni jelen« me je prevzel in zato sem napisala to pesem.

ŽEJNI JELEN

Kot žejni jelen kraj gozdiča
tako osamljen se mi zdiš,
ko tam na tujem sam živiš.

Odprte so domače dveri
in vanje vračaj se vsekdar,
ko bol prevzame te skeleča,
se vrni spet v domači kraj.

Se gorski venec tu prepleta
in vetrič rahlo zašumi:
»Domov se vrni,« ti šepeče,
»doma spet čakajo te vsi.«

In solza se bo utrnila,
kanila v nežno ti srce
in žeja se bo pogasila,
ki bridko zdaj razjeda te.

Simona Prašnikar
Kranj

Spomini na lepe izlete

To pismo, moje naročnino, naročnino za novega naročnika in dva dolarja za tiskovni sklad, vam pošiljam po svoji nečakinji Mildred Virantovi, ki je letos z možem Frankom spet na potovanju po lepi Sloveniji. Rodna gruda se mi je res zelo priljubila. Vse me zanima: slike, kakor tudi članki in dopisi naših slovencev, ki so raztreseni po svetu. Večkrat najdem tudi dopise iz mojega rojstnega kraja, iz Trbovelj. Trbovlje sem obiskala pred štirimi leti skupaj z nečakinjo Mildred Vi-

rantovo. Vse drugače je danes tam, kakor pa je bilo včasih.

Leta 1921 sem prišla v Ameriko kot mlado dekle. In po 48 letih bivanja tam sem si zaželela videti svoj rojstni kraj. Pristrčno je bilo naše svidenje na Brniku z bratom Jankom Puntarjem ter sestrama Marijo Flisovo in Antonijo Cestnikovo. Danes že krije črna zemlja brata Janka in sestro Mici. Le sestra Toni še živi z družino v Sarajevu. Če bom bolj pri zdravju kakor letos, se bom tudi jaz prihodnje leto podala na pot po Jugoslaviji. Leto 1968 sem se udeležila zelo prijetnega skupinskega izleta. Zbralo se nas je kakšnih štirideset slovenskih Amerikancev. V Ljubljani smo sedli v avtobus. Pot nas je peljala visoko gori v planine. Vozili smo se skož Svico, obiskali München v Nemčiji in druge kraje. Visoko gori v Alpah so se naša dekleta kepala s snegom sredi poletja. V Münchnu smo si pa seveda najprej pogasili žejo z izvrstnim pivom, saj drugega nisem mogla dobiti. Niso imeli ne kave, ne čaja, le pivo. Pa sem rekla Mildred: »Pa dajmo pivo!« Zares je bilo dobro, posebej še, ker so nam poleg postregli s pečeno piško. Mesto München je res zanimivo, čeprav smo še videli tudi ruševine iz zadnje vojne. Našim obiskovalcem Jugoslavije bi priporočala, da se, če imajo čas seveda, udeležijo tudi takšnega izleta. Imajo res izvrstne voznike. Mi smo imeli Franceljna iz Ljubljane. Njegovega priimka si nisem zapomnila. Ko smo bili gori v Alpah, mu je neko dekle, ki je doma blizu New Yorka, večkrat zaklicala: »Francelj, le žlajfil!« Pa je res kar dobro žlajfal, da smo srečno prišli s tistih višin v Trst in v Ljubljano. Zelo zanimiva je bila tudi tura po Jugoslaviji, prav tako z avtobusom s skupino veselih Slovencev. Imeli smo s seboj dva harmonikarja, da je bilo dobre volje na kupe. Tudi dobrih pevcev in pevk ni manjkalo. Z nami sta bila tudi Andy Turkman in Martinčič iz Clevelanda, oba izvrstna pevca. Pot nas je ponesla tudi na planino Vogel, od koder je krasen razgled na Triglav, ki se nam je zdel čisto blizu. V domu na Voglu smo bili izvrstno postreženi. Zatem sta harmonikarja začela igrati, mladi pa so zaplesali. Še vsepovsod po Sloveniji smo potovali. Videli smo tudi hišo, kjer je bil rojen predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito. Krasno je vsepovsod, res, Jugoslavija in posebej še Slovenija sta prekrasni. Moja domovina se tudi gospodarsko uveljavlja. Napredek industrije je očiten ne le v mojih rodni Trbovljah, ampak povsod po Jugoslaviji. Lepo je slišati, da sta Amerika in Jugoslavija v prijateljskih stikih. Iz srca želim, da bomo imeli enkrat Ameriko tudi v Jugoslaviji. Pa saj dosti ne manjka. Povsod se vidi, da prebivalci v domovini dobro živijo. Ne kruha in ne drugih dobrot jim ne manjka, kako smo pa mi, ko smo bili šolarji, stradali kruha, še mnogi pomnijo. V Trbovljah Na vo-

dah je bilo veliko revščine. To je vplivalo tudi na šolski obisk. Rudarji so svoje otroke, če so le imeli kam, pošiljali na kmete sorodnikom ali drugim ljudem, da so služili za pastirčke in opravljali druga dela. Velika ovira so bile tudi razne nalezljive bolezni, ki so neusmiljeno kosile med slabo hranjenimi siromaki, posebej še zaradi slabih stanovanj in okužene vode. Večkrat so morali zaradi nalezljivih bolezni zapreti šolo.

Dobro je bilo, ko se je delavska organizacija začela zanimati za šolo. Leta 1903 je odbornik Mlakar poslal v šolo Na vodi in v trboveljsko šolo pismo, v katerem je prosil, da naj bi se uvedli roditeljski večeri. Učiteljem je bila ta ideja všeč, a so se bali, da bi bili nazadnjaki proti. Takšne so bile Trbovlje nekdanj. Veliko bi imela še povedati, a bi bilo preobširno. Naj samo dodam, da je danes tam čisto drugače. Vsak fantalin ali dekle se lahko izobrazi in ko šolo konča, lahko dobi dobro službo. Ta šola jih nič ne stane. Ob zaključku naj še na kratko predstavim naše sosede, ki potujejo 3. avgusta letos v skupini naše znane napovedovalke slovenskega radio programa Mary Skerlongove v Jugoslavijo. To je Jack Vrtačnik, ki je prišel v Ameriko, ko je bil 25 let star, danes pa jih ima 84. Potujeta skupaj s soprogo Ann. Dalje so v skupini še moji poznanici Amalia Horvat, Jack Pinter. Mr. in Mrs. Aubel, Mr. Sinkovec, Mary Koželj in kakor sem že omenila tudi moja nečakinja Mildred in njen soprog Frank Virant. Vsi so člani našega društva št. 6 SNPJ. Srečno pot, dragi prijatelji. Upam, da se boste imeli tam dobro in vam želim srečen povratek.

Julia Kramzar,
Bridgeville, Pa. ZDA

Draga rojakinja! Medtem, ko bo objavljeno to vaše pismo v Rodni grudi in bo ta pripotovala k vam v Ameriko, se je marsikaj zgodilo. Skupina rojakinje Mary Skerlongove se je že vrnila v ZDA in s seboj ponesla prav gotovo mnoge lepe spomine na svoje letošnje počitnice v domovini. Za vas in za sina Virantovih pa ne bo vesela vest o hudi nesreči, ki ju je prizadela malo pred povratkom. Ponesrečila sta se z avtomobilom, ko ju je sorodnik prišel iskat in ju iz Bohinja, kjer se je mudila skupina, odpeljal proti Trbovljam. Tako sta Frank in Mildred Virantova, namesto da bi se z ostalimi izletniki vrnila v Ameriko, ostala v jeseniški bolnišnici, kjer so zdravniki podvzeli vse, da bi jima kar najbolje pomagali. Kakor smo zdaj, ko to pišemo, (štirinajst dni po nesreči) zvedeli iz bolnišnice, ranjenca lepo okrevata. Stanje Mildred je zelo dobro, Frankovo, ki je imel zlomljeno hrbtenico, pa je težje. Zdravniki se resnično trudijo, in trdno verjamemo, da se bodo izpolnile želje nas vseh, da bo tudi Frank okrevaj, in da bi bile posledice nesreče čim lažje. Zares, nesreča nikoli ne počiva.

Uredništvo

DOGODKI**Waldheim
v Jugoslaviji**

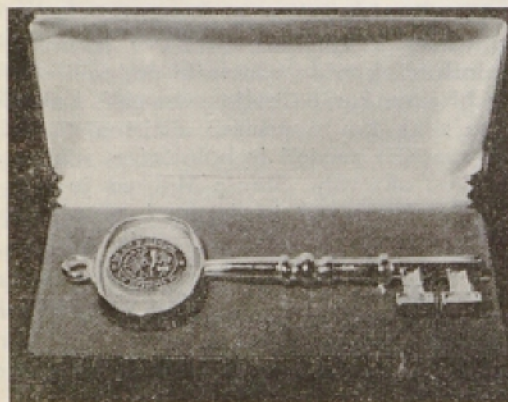
V prvih dneh septembra se je na tridnevem obisku v Jugoslaviji mudil generalni sekretar Organizacije združenih narodov dr. Kurt Waldheim. Razen Beograda je obiskal tudi Dubrovnik, na Brionih pa ga je sprejel tudi predsednik republike Josip Broz Tito. Pred odhodom je dejal, da so pogovori s Titom napravili nanj zelo globok vtis in da mu je zelo ljubo, ker se je lahko seznanil z jugoslovanskimi stališči do mednarodnih vprašanj. Dan, ki pa ga je preživel v Dubrovniku, pa je dejal Waldheim, je bil zanj in za njegovo soprogo eden od najlepših, odkar je postal generalni sekretar OZN.

OSEBE**Dr. Edmund Turk na
počitnicah v Sloveniji**

V avgustu je prispel na tritedenske počitnice v Slovenijo ugledni slovenski rojak, predsednik mestnega sveta (Town Coun-

Edmund J. Turk, predsednik mestnega sveta v Clevelandu, Ohio

cil) v Clevelandu, Ohio, dr. Edmund Turk. Na kratkem razgovoru je bil tudi na Slovenski izseljenski matici; ob tej priložnosti je Matici izročil simboličen ključ mesta Cleveland. Enak ključ je izročil tudi za ljubljanski mestni svet.

**Dr. Bruno
Kreisky**

V razgovoru z urednikom Dela Antonom Rupnikom je avstrijski kancler dr. Bruno Kreisky med drugim dejal o slovenski manjšini na Koroškem: »Osebo sem rad pripravljen sprejeti Slovence, predstavnike slovenske manjšine, ki imajo za to kvalifikacije, v centralno državno upravo, če bi izpolnili pogoje, ki jih pa gotovo bi. V zadnjem času so se nekateri tudi priglasili. Mi bomo storili vse, da bi pokazali, da smo država, v kateri so doma tudi avstrijski Slovenci.«

**Umrl je
Cene Vipotnik**

V Ljubljani je v 58. letu življenja umrl Cene Vipotnik, slovenski pesnik in dolgoletni urednik Cankarjeve založbe. Najbolj znan je bil po svoji pesniški zbirki »Drevo na samem«.

DIPLOMACIJA**Nova
konzula**

V septembru je odšel v Cleveland, Ohio, ZDA, novoimenovani konzul SFRJ na tamkajšnjem konzulatu Ivan Seničar. Po svojem osnovnem poklicu je profesor književnosti. Pred odhodom je obiskal vodilne predstavnike SR Slovenije, na daljšem razgovoru pa je bil tudi na Slovenski izseljenski matici.

Novi jugoslovanski konzul v Frankfurtu na Maini v ZR Nemčiji pa je Edvin Zdovec, ki je prav tako prevzel svojo delovno dolžnost v preteklem septembru. Do zdaj je bil zaposlen na izvršnem svetu SR Slovenije.

SLOVENIJA V SVETU**Jugoslovanska sodobna
umetnost v Braziliji**

V avgustu so v Rio de Janeiro v Braziliji odprli razstavo jugoslovanske sodobne umetnosti, na kateri je razstavljalo pet jugoslovanskih likovnikov 57 grafik, slik in kiparskih del.

**Slovenska ulica
v francoskem mestu**

V francoskem mestu Poitiers so v novem mestnem predelu eno od ulic imenovali Slovenska ulica (Rue de la Slovenie). S tem so počastili 20. obletnico kulturnega sodelovanja med tem mestom v Franciji in med Jugoslavijo, posebej še z Ljubljano. Zveze med Poitiersom in Ljubljano trajajo že od l. 1959. To slikovito francosko mesto je v tem času obiskala delegacija ljubljanske mestne skupščine in več jugoslovanskih veleposlanikov. Mesti sta med seboj izmenjali več dijakov in študentov. V Poitiersu je bilo že tudi več slovenskih kulturnih prireditev, slikarskih razstav in filmskih predavanj. Med drugim so tam gostovali Trio Lorenz in Slovenski oktet.

ZANIMIVOSTI**Od Gubca
do Lacka**

V Vidmu ob Ščavnici na Štajerskem bo prihodnje leto glavna proslava petstoletnice slovenskih kmečkih puntov in štiristoletnice Gubčevega upora. V aprilu prihodnje leto bodo za uvod v te proslave odprli ob Blaguškem jezeru kiparsko kolonijo »Od Gubca do Lacka«, na katero že zdaj vabijo likovne ustvarjalce, ki naj bi s svojimi deli in posebno razstavo dopolnili svečane prireditve, ki bodo od 4. do 6. maja.

**Učenje
tujih jezikov**

Slovenci se radi in hitro naučimo tujih jezikov. Znanje jezikov pa je tudi najbolj zanesljivo jamstvo, če hočemo pri svojem delu uspeti, posebej še za vse tiste, ki gredo na tuje. V Ljubljani so na inštitutu za intenzivno učenje tujih jezikov 11. septembra spet začeli z jezikovnimi tečaji, za katere je veliko zanimanja. Tečaji so začetni, nadaljevalni in konverzacijski. Poučujejo pa angleščino, nemščino, francoščino, italijanščino in ruščino. Posebnost so intenzivni začetni in nadaljevalni tečaji za pouk angleščine in nemščine, ki bodo trajali 4 mesece. Pouk bo po 5 ur dnevno. V štirih mesecih se bodo obiskovalci tečajev naučili pogovornega jezika angleščine in nemščine.

**Kovaška
umetnost**

V galeriji Mestne hiše v Kranju so odprli zanimivo razstavo kovanih izdelkov mojstra Jožeta Bertonclja iz Kranja, ki predstavljajo tako po svoji kvaliteti ka-

kor tudi po raznolikosti pravo majhno muzejsko zbirko naše slovenske kovaške umetnosti. Bertonecljev rojstni dom je Kropa, naše nekdanje znano železarsko središče. Železarski izdelki iz Kroke in Kamne gorice so bili od srednjega veka do 19. stoletja sestavni del gorenjske arhitekture in dobivajo v današnjem času ponovno vse večjo veljavo. Jože Bertoneclj namerava umetne kovaške izdelke, ki jih je razstavil v Kranju, prenesti v svojo domačo hišo v Kropi, kjer bo uredil stalni muzej izdelkov našega umetnega kovaštva.

Naše okolje in rak

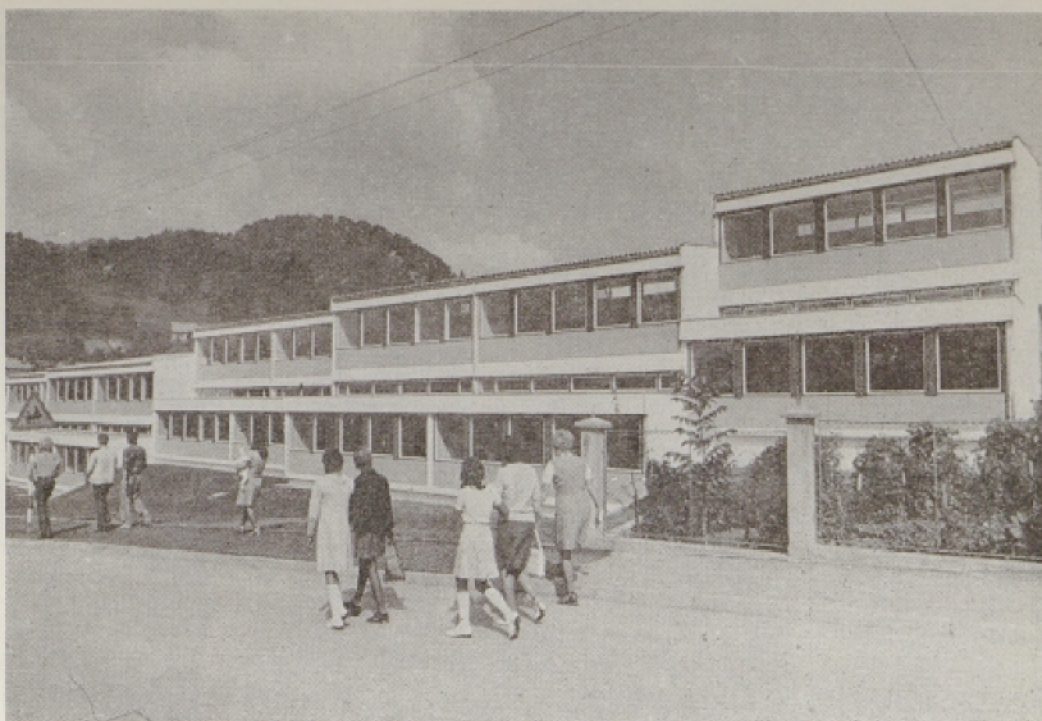
Od 27. avgusta do 2. septembra je bila v hrvatskem letovišču Primošten prva mednarodna konferenca o vplivu človekovega okolja na nastanek in razvoj rakastih obolenj. Pobudo za to pomembno znanstveno srečanje sta dala mednarodni center pri državnem inštitutu za zdravstvo ZDA in mednarodna agencija za raziskovanje raka pri svetovni zdravstveni organizaciji. Na konferenci so sodelovali ugledni strokovnjaki iz ZDA, Sovjetske zveze, Japonske, Francije, Avstralije, Holandije, Bolgarije, Singapura in Jugoslavije.

Nova posebna osnovna šola

Pomemben slovenski kulturni dogodek pomeni otvoritev nove posebne šole, ki so jo nedavno izročili svojemu namenu v Celju. To je prva šolska zgradba na Slovenskem in verjetno tudi v vsej Jugoslaviji, pri kateri so graditelji že ob gradnji sami upoštevali njen poseben namen in pomen. Kajti ta šola je namenjena tistim učencem, ki se težko uče in

ne zmorejo slediti pouku v rednih šolah. Glavno vlogo pri tem pouku bo imela delovna vzgoja v posebnih delavnicah, ki bo omogočila, da se bodo tudi takšni otroci po uspešno opravljenem šolanju, lahko vključili v poklicno in družbeno življenje. Podobno šolo imajo tudi v Črnomlju, zgradili pa jih bodo še v Kranju, na Jesenicah, na Koprskem, na Goriškem in v Ljutomeru.

Ob začetku letošnjega šolskega leta je bila v Sloveniji zgrajena cela vrsta novih osnovnih šol. Številne izmed njih so bile zgrajene s pomočjo samoprispevkov občanov. Na sliki: nova osnovna šola v Trbovljah.

V spomin in opomin

V nedeljo 10. septembra je bilo pod Ljubljem, kjer je bilo med drugo svetovno vojno nacistično koncentracijsko taborišče — podružnica Mauthausna, srečanje političnih zapornikov in internirancev, ki so se pripeljali z vseh strani Slovenije. Spominske slovesnosti se je udeležila tudi delegacija francoskega mesta Ste-Marie-aux-Mines, ki je pobrateno s Tržičem. Ob tej priliki so poleg že postavljenega spomenika svečano odprli spomeniško urejen prostor. Na tem prostoru je trideset spominskih plošč. Na vsaki izmed njih pa je vklesano ime enega izmed zloglasnih nacističnih koncentracijskih taborišč v spomin in opomin bodočim rodovom.

Novo naselje pri Velenju

V idilični dolini med Šalekom in Bevčami pri Velenju so zabrnili gradbeni stroji. Tu bodo na več kot sto hektarjih zemljišč v prihodnjih letih zgradili novo stanovanjsko naselje za deset tisoč prebivalcev s šolami, trgovinami, vrtci, parki in drugim. Letos bodo v glavnem opravili vsa komunalna dela, prihodnje leto pa bodo začeli z gradnjo stanovanjskih blokov in posameznih hišic. V prvi etapi bodo gradili 519 stanovanj, predvsem v blokih. Zatem pridejo na vrsto zasebne hiše, ki bodo terasaste ali atrijske. Za gradnjo v novem naselju je v Velenju veliko zanimanja.

Činčile iz Črnega Kala

Podjetje Agraria Koper je na svoji farmi v Črnem kalu začelo z rejo dragocenih kožuharjev — činčil. Krzno činčil je poleg soboljevine najbolj dragoceno. Ti mali dragoceni kožuharji so doma v Južni Ameriki, kjer pa so jih lovci že skoraj popolnoma iztrebili. Podjetje Agraria je uvedlo rejo teh živalic tudi pri zasebnih rejcih po vsej Jugoslaviji. Činčile so majhne, podobne vevericam. Za eno žensko jopico je potrebno sedemdeset kožic, veljala pa bi nad milijon starih dinarjev.

Do 29. novembra — nova avtomobilska cesta

Kljub težavam, ki jih letos povzroča muhasto vreme, upajo graditelji nove avtomobilske ceste (del slovenske ceste Sentilj—Nova Gorica), da bo odsek te ceste med Vrhniko in Postojno dograjen do 29. novembra in bodo ta dan po njej že lahko stekli prvi avtomobili. Odsek avtomobilske ceste med Vrhniko in Postojno je dolg 32 km in bo imel štiri pasove. Na njem bo 8 večjih in 33 manjših objektov. Pri gradnji sodeluje 1200 delavcev, ki delajo na posameznih krajih tudi v treh izmenah. Največji objekt na tej cesti bo viadukt Verd, ki bo dolg 620 metrov, takoj za njim pa Ravbarkomanda, dolga 600 metrov. Kilometer te najsodobnejše avtomobilske ceste pri nas, na kateri bo

V avgustu je z brniškega letališča odpotovala s posebnim letalom četrta slovenska himalajska odprava, ki jo sestavlja enajst alpinistov in trije znanstveniki. Poskušala bo zavzeti četrti najvišji vrh na svetu, 8475 metrov visoki Makalu. Z istim letalom je odpotovalo v New Delhi v Indijo trideset naših turistov. Himalajska odprava, ki jo vodi znani slovenski alpinist Aleš Kunaver, se bo vrnila konec novembra. Foto: Janez Zrnec.

treba plačati cestnino, bo veljal skoraj 20 milijonov dinarjev. Celotna investicija pa bo znašala 640 milijonov dinarjev.

Modri ekspresi

Zagrebsko železniško podjetje je septembra dobilo iz Francije prvo garnituro modernih potniških vlakov, imenovanih modri ekspresi, ker so modre barve. Vlaki so opremljeni z vsemi klimatskimi napravami in vsem udobjem. Vsak vlak je sestavljen iz petih med seboj povezanih vagonov, v katerih je prostora za 204 potnike. Namenjeni so predvsem za izboljšanje zvez z Jadranom. Poprečno vozijo s hitrostjo 120 kilometrov na uro. Prvi vlak bo že 1. oktobra letos vozil iz Zagreba proti Splitu, zatem pa še v Šibenik in Zadar. Vlaki bodo vozili prek Like in po dolini Une. Podjetje je v Franciji naročilo šest takšnih vlakov. Dostavo zadnjega pričakujejo prihodnje leto spomladi.

Zdravljenje po kitajsko

V Bolu na otoku Braču so s 15. septembrom odprli posebno ambulanto za zdravljenje z iglami na kitajski način, čemur pravijo akupunktura. Zdravljenje vodi zdravnik Pavle Stanojević, ki je diplomiral na mednarodnem inštitutu za aku-

punkturo v Parizu, zatem pa se je še izpopolnjeval v Peking. Ta način zdravljenja se vse bolj uveljavlja in trdijo, da uspešno. Z akupunkturo zdravijo bolezni živčnega sistema, kostna in mišična obolenja, bolezni dihal, prebavil, krvni obtok in ženske bolezni. Posamezna kura bo veljala od 20 do 50 dinarjev. Za zdravljenje pa je običajno potrebno od 8 do 12 akupunktur.

Kraški teden

Kraševci so tudi letos pripravili svojo zanimivo folklorno prireditev v okviru Kraškega tedna. Ta se je začel 5. septembra v Velikem Repnju nad Trstom s tekmo mlatičev, v kateri sta dve skupini mlatičev številnim obiskovalcem pokazali, kako so na Krasu nekoč mlatili. Med vsem tednom je bilo tudi tekmovanje tamkajšnjih gostilničarjev, ki so se izkazali s pripravo domačih kraških specialitet. Teden so zaključili s slikovito kraško ohceto. V okviru tega tedna je bilo tudi posvetovanje slovenskih in italijanskih strokovnjakov o tem, kako zaščititi kraške gozdove pred požari.

Srečanje »ukradenih otrok«

Letos poteka trideset let od tistih za številne zavedne Slovence usodnih dni, ko so nemški okupatorji s svojimi okrutni-

mi akcijami hoteli iztrebiti in dokončno obračunati z našimi naprednimi ljudmi na Štajerskem in Gorenjskem. Najhujša usoda je doletela člane partizanskih družin in družin ustreljenih talcev. V aprilu in avgustu 1942 so jih v več zaporednih akcijah začeli izseljevati. Odpeljali so jih v zloglasno kazensko taborišče Oswiecim na Poljsko ter v razna druga koncentracijska taborišča. Ta usoda je doletela deportirance stare od 18 do 60 let. Skupino blizu šeststo otrok, starih od dveh mesecev do osemnajst let, ki so jih nasilno odtrgali od staršev, pa so nemški okupatorji poslali v posebna nemška taborišča za prevzgojo otrok. Te otroke so odpeljali najprej v Frohnleiten v Avstriji, kjer je bila zbirna baza, od tam pa so jih razsejali po vsej Nemčiji v blizu trideset koncentracijskih taborišč. Ob tej žalostni obletnici so se 26. avgusta letos zbrali ti »ukradeni otroci« v Celju, od koder so pred tremi desetletji nastopili svojo žalostno pot v pregnanstvo. Od šeststo izgnancev jih je prišlo na sestanek dvesto, to je ena tretjina. Kje so ostali? Pomrli so ali so se izgubili v svetu. Srečanje teh nekdanjih »ukradenih otrok« je bil pretresljiv sestanek, ki je znova odprl številne rane, ki jih čas ne bo nikoli mogel čisto zaceliti.

Zadnji mlin na Savi

V eni prejšnjih števil smo spregovorili na kratko o usodi zadnjega mlina na Muri. Danes se ustavimo ob Savi. Na tej reki so se od Kranja proti Ljubljani večsotih vrteli štiri mlini: v Trbojah, Mednem, na Vikrčah in pri Tacnu. Zdaj je ostal le še Česnov mlin v Tacnu, za katerega pa razen domačinov ve le malo, kdo, ker je umaknjen s ceste proti Vikrčam in skrit za sadovnjakom. Mlin je star blizu dvesto let. Seveda je bil med tem časom večkrat prezidan. V zadnjem času so dozidali še delavnico in vzdali okna. Kdo bi preračunal, koliko moke je namlel v dveh stoletjih! Še se zdaj večsotih zavrte njegova kolesa, saj je njegov lastnik, 63-letni Jože Česen, zelo navezan nanj. Jože Česen je kmet, s srcem priklenjen na svojo zemljo in živino. Njegovi otroci pa ne bodo več kmetovalci. Sin se je že odselil, za njim bodo odšle tudi hčerke in se pomohile. In ko Jožeta Česna ne bo več, se bodo tudi za vselej ustavila kolesa njegovega mlina — zadnjega mlina na Savi.

Zasebniki v turističnem gospodarstvu

Predlog za izdajo zakona o osebnem delu občanov prinaša tudi nekatere nove predloge o zaposlovanju tuje delovne sile v zasebni obrti. Omenimo naj samo tiste predloge, ki zanimajo zasebne gostince. V svoji obrazložitvi predloga ugotavljajo avtorji, da se, zaradi izredno hitrega razvoja turizma ter gradnje novih zmogljivosti, pojavlja tudi močna investicijska aktivnost, v katero se vedno močneje vključuje tudi zasebni sektor. Z gradnjo majhnih gostinskih obratov, gostišč in penzionov, ki jih zasebniki gradijo pogosto tudi v krajih, kjer ni družbenih gostinskih obratov, pridobiva ves naš turizem na pestrosti svoje ponudbe, na drugi strani pa tako širimo turistično aktivnost tudi na manj znane kraje, ki so zunaj turistično načrtovanih območij. Avtorji vidijo tudi v prihodnje takšno perspektivo turističnega razvoja, pri čemer poudarjajo, da zasebno gostinstvo s svojo vsestransko ponudbo predstavlja nujno dopolnilo k ponudbi hotelske industrije.

Če pa hočemo tak razvoj tudi obdržati, je seveda razumljivo, da je treba odstopiti od nekaterih sedanjih predpisov o zaposlovanju tuje delovne sile v gostinstvu. Zato predlagajo spremembe v sedanjem zakonu o dovoljenem številu zaposlene tuje delovne sile v gostinstvu.

Po dosedanjem republiškem zakonu o zasebnem gostinstvu je dovoljeno občanom, da s svojim osebnim delom in s svojimi sredstvi opravljajo gostinsko dejavnost, če je nosilcu obrti to glavni poklic. Občan sme imeti le eno gostišče, v njem lahko zaposli največ tri tuje delavce, pri čemer pa se delo ožjih družinskih članov in delo vajencev ne šteje kot dopolnilna delovna moč, čeprav je zasebni gostinec dolžan imeti vajence. Delo družinskih članov, niti zakonskega tovariša, se po sedanjem zakonu torej ni štelo za dopolnilno delo ali za delo iz rednega delovnega razmerja. Zato gostinci niso mogli socialno zavarovati svojega zakonskega tovariša, ki je sicer delal v družinskem obratu.

Predlagatelji menijo, da v majhnem bifeju, kjer točijo le alkoholne pijače iz steklenic ter morda nudijo delikatesne jedi, ni potrebno dovoljevati več od treh zaposlenih tujih delavcev. Drugače pa je v zasebnih gostiščih in restavracijah, kjer pripravljajo gostom hrano po izbiri in kjer lahko gostje tudi prenočujejo. Taka gostišča, ki so tudi manj akumulativna kot bifeji, nujno potrebujejo več delavcev, če želimo od njih kvalitetnejšo uslugo.

Avtorji predlagajo, da lahko samostojne gostilne z medsebojno delovno pogodbo zaposle največ pet tujih delavcev, v zasebnih restavracijah in penzionih pa sedem. Med sezono bi po predlogu lahko

občinski upravni organi dovoljevali zaposliti tudi do deset tujih delavcev.

Po tretji inačici pa je v razpravi predlog, naj bi zasebnim gostincem, ki opravljajo razširjeno gostinsko dejavnost, dovolili zaposliti največ deset delavcev in sicer brez dodatne privolitve občinskih organov.

V javni razpravi, ki so jo organizirale strokovne službe gospodarske zbornice za področje storitvene dejavnosti, so se prisotni zavzeli za to, da bi zakonodajalcu predlagali v odobritev prav to tretjo različico. Predlog utemeljujejo s tem, da bo zasebne gostince in obrtnike ekonomika sama silila k temu, da bodo zaposlili toliko delavcev, kolikor jih bodo pač potrebovali in zmogli plačevati.

Uspehi in težave ladjarjev

Šest jugoslovanskih ladjedelnic bo letos izdelalo za milijon ton novih ladij. To je za okrog 300.000 ton več kot lani. Do tega uspeha je prišlo zaradi kakovostnih in nizkih cen jugoslovanskih ladjedelnic ter zaradi vedno večjega povpraševanja tujih partnerjev po težkih tovornih ladjah.

Sami rezultati so videti velik uspeh jugoslovanskega ladjedelništva, toda koristi nimajo jugoslovanske ladjedelnice, temveč predvsem tuji poslovni partnerji in domači kooperantje. Domači kooperantje iz vseh republik dobavljajo ladjedelnicam opremo in drug material in pri tem dobro zaslužijo. Se večje koristi pa imajo tuji partnerji.

Ladjedelnice morajo svojim dobaviteljem plačevati takoj, tujim partnerjem pa celo odobravati dolgoročne kredite, s čemer si poslabšujejo svoj gnotni položaj. Domači naročniki ne morejo v domačih ladjedelnicah niti za devize naročiti novih ladij ali popravil. Prisiljeni so za gotovino naročiti ladje v tujini in opravljati servise ter vsa popravila v tujih ladjedelnicah. Tako težko prislužene devize domačih pomorskih družb ostajajo v tujini, jugoslovanske ladjedelnice pa gradijo tujcem na dolgoročni kredit.

Hvala za gostoljubje in pozornost

Ko se poslavljam iz domovine, se vam najlepše zahvaljujem za iskreno prijateljstvo in gostoljubje, ki sem ga bila deležna jaz in ostala moja družina in kakor tudi vsi Zarjani.

Posebej še iskrena hvala za vse, kar ste storili in doprinesli k odkritju spominske plošče mojemu pokojnemu možu Leonardu.

Slovenski tednik TT je prvi v Sloveniji začel z akcijo množičnih obiskov Triglava, najvišje gore v Jugoslaviji. Vsako leto ob zaključku planinske sezone popelje nanj sto žensk, po njih pa se zgledujejo še številni drugi — sto železarjev, sto Mengšanov, sto Vojvodincev in drugi. Ali se ne bi kdaj povzpelo na Triglav tudi sto slovenskih izseljencev skupaj? Letos vseh sto žensk ni prišlo prav do vrha. Večina je morala zaradi slabega vremena — snežilo je — odnehati na Malem Triglavu. Vendar pa so bile vse z izletom izredno zadovoljne. Foto: Joco Znidaršič.

Ko govorim o tem, mi je zmanjkalo besed, le to vem in čutim, da sem vam za večno hvaležna!

S spoštovanjem vaša
Viki Poljšak

Po vrnitvi v Avstralijo čutim prijetno dolžnost, da se javim s posebno zahvalo za pozornost, ki sva je bila jaz in moja soproga deležna s strani vodstva in sodelavcev Slovenske izseljenske matice med najinim obiskom v domovini. Kot pooblaščenec Slovenskega kluba Triglav iz Sydneya sem z vašo pomočjo navezal več stikov z raznimi gospodarskimi organizacijami, kar bo imelo, upamo, obojestranske koristi.

Veličastno organiziran izseljenski piknik v Škofji Loki, kateremu sva prisostvovala, in prisrčen sprejem na republiški skupščini nama bo ostal v trajnem spominu. Ves čas najinega bivanja je bil povezan s prijetnimi dožitvi, ob že omenjenih še piknik v Kamniški Bistrici, udeležba na proslavah občinskega praznika občin Domžale in Kamnik ter po tolikih letih še mnoga srečanja s številnimi prijatelji in znanci razen sorodstva. Veliko bi lahko napisal o lepota naše dežele in o napredku, ki sva ga opazila na najinih popotovanjih po Sloveniji, a o tem drugič. Zato vsem vam, ki pomagate nam Slovencem po svetu da tako srečno preživimo kratke dneve med svojimi, iskrena zahvala!

Fred Mavko, tajnik
Slovenskega kluba Triglav, Sydney

Izseljensko srečanje, ki si je že potrdilo dobro ime in tradicijo, je vsako leto tudi v Kamniški bistrici. Prizadevni organizatorji iz Kamnika in Domžal resnično poskrbijo za prijetno počutje. Žal niso mogli letos poskrbeti za lepo vreme, ki je prireditev deloma pokvarilo. V pisanem programu je letos nastopil tudi ansambel Pecon-Trebar iz Clevelanda.

Zadnjo julijsko nedeljo se že po tradiciji zberejo primorski rojaki na prijateljskem srečanju. Letos so se zbrali v hotelu Sabotin v Solkanu. Seveda so bili tam predvsem vsi argentinski rojaki, ki so se mudili na obisku v Sloveniji, pa tudi tisti, ki so se v domovino vrnili za stalno. Na sliki: argentinska skupina na vrtu hotela Sabotin.

V Semiču je bil 13. avgusta prvi belokranjski izseljenski piknik, ki je pritegnil veliko množico domačinov in tudi izseljencev. Skupino Belokranjcev iz ZDA in Kanade je pripeljal Matt Hutar iz Clevelanda (na pikniku ga je za ljubljansko televizijo intervjuval Tomaž Terček, slika zgoraj). V programu pa so sodelovali Vandrovc iz Clevelanda in folklorna skupina iz Adlešičev (spodaj). Programu so vsi pazljivo sledili, še posebej pri srčno pa so pozdravili goste iz tujine (spodaj desno).

V avgustu smo na letališču Brnik pozdravili skupino iz Pennsylvanije, ki jo je v aranžmaju agencije Cook pripeljala znana rojakinja Mary Skerlong. Po Jugoslaviji so imeli vrsto izletov in večina izmed njih je počitnice prijetno preživela. Žal, pa vse ni šlo po sreči...

Na belokranjskem izseljenskem srečanju v Semiču smo posneli tale »trio«: dva člana ansambla Vandrovci iz Clevelanda in član folklorne skupine iz Adlešičev. Gorenjska in belokranjska narodna noša.

Lojze Slak, ki je doslej obiskal s svojim ansamblom že izseljence v ZDA, Kanadi in v Avstraliji ter v nekaterih evropskih državah, je še vedno zelo priljubljen. Ob obisku Slovenije ga mnogi obiščejo na domu ali v službi. Pogosto ga lahko opazimo tudi ob sprejemih ali odhodih skupin na Brniku. V juniju smo ga fotografirali z znanim harmonikarjem iz Pittsburgha Jake Derlinkom in njegovo ženo, ko sta se vračala v ZDA.

Letos nas je ponovno obiskala tudi znana rojakinja in zastopnica Rodne grude Mrs. Jennie Troha iz Barbertona, Ohio. Prav priskrbo je bilo srečanje na letališču.

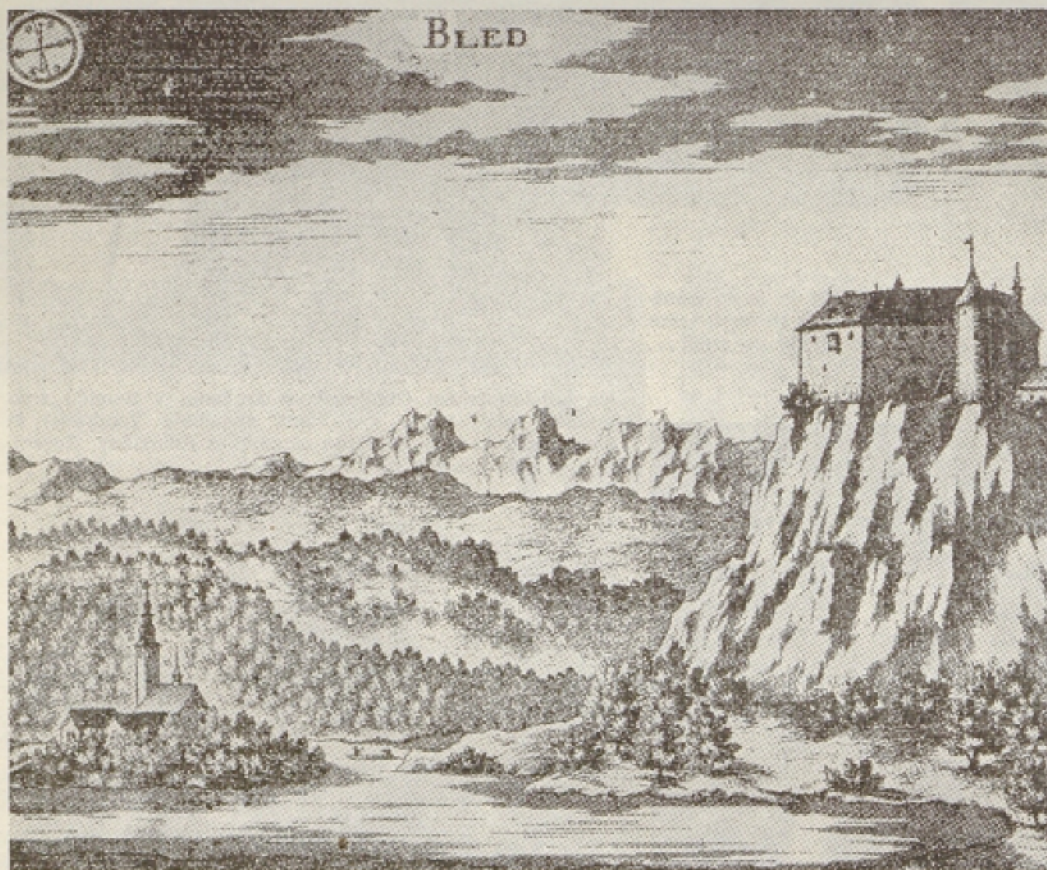
Dva predstavnika dveh izseljenskih rodov v Ameriki: tretji rod, hčerka znanega pevca Edwarda Kenika, in njen stari oče Frank Virant. Oba zatrjujeta, da imata Slovenijo rada in da se bosta še vrnila.

Skupino Europa Travel iz Clevelanda sta letos vodila znana pevca Edward Kenik in Cilka Valenčičeva. Agencija Transturist je zanje pripravila vrsto izletov po Sloveniji in tudi po nekaterih evropskih državah.

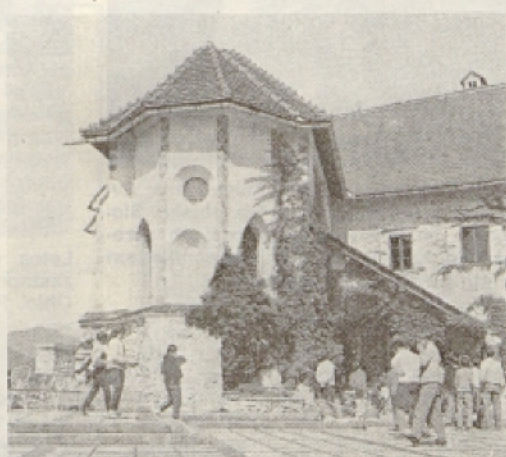

Blejski otok želja

Že v prejšnjih stoletjih, prej kot so ljudje poznali turizem in počitniška potovanja, je privabljala romarje na Bled predvsem pobožna želja obiskati cerkev ter pocingljati z zvončkom, ki ima božda čudežno moč.

O tem zvonu še danes med starimi ljudmi živi pripovedka, da je na blejskem gradu nekoč živela mlada dobrotljiva graščakinja — vdova. Zalovala je za ljubljenim možem, ki so ga razbojniki umorili in vrgli v jezero. Zbrala je vse zlato in srebro, kar ga je zmogla in iz te dragocene kovine dala vlititi zvonček za kapelico na otoku. Ko pa so zvon peljali na otok, je hud vihar potopil ladjico, brodarje in zvonček. Nikogar niso rešili iz jezera, zvonček pa se v viharnih nočeh še zdaj oglašja iz jezerskih globin. Zdaj se je mlada grajska gospa še bolj razžalostila. Prodala je vse imetje in darovala izkupiček za novo cerkev na otoku; sama pa je odšla v Rim v samostan, kjer je do smrti pobožno živela. Po njeni smrti je papež posvetil nov zvon in ga poslal na otok. Kdor s tem zvonom

pozvoni, se mu izpolni vsaka želja, ki jo je med zvonjenjem priporočil Mariji v cerkvi.

Zvon želja nosi letnico 1534. Zgodovinski zapiski pripovedujejo, da je takrat res živela na gradu Polyxena, ki je bila postala mlada vdova. Res je tudi, da so v letih 1509 do 1525 zidali na otoku novo cerkev, ker je prejšnjo porušil po-

tres. V tem se zgodovinska dejstva ujemajo s pripovedko. V vsakem drugem pa sta si pripovedka in zgodovina močno navzkriž. Kajti Polyxena je bila kmetom trda gospodarica; za prvim možem ni dolgo žalovala in si je prav kmalu poiskala novega, pa tudi svoje posesti do smrti ni dala iz rok.

Ta zvon želja še danes visi v cerkvi na otoku in še dandanes cingljajo nanj romarji z vseh koncev sveta. Vendar zdaj v veliki večini ne prihajajo več na otok na božjo pot, čeprav — za vsak primer — ob cingljanju še zmerom tiho upajo na izpolnitev skritih želja; bolj jih privlačijo zgodovinske najdbe, ki so jih v letih 1961 do 1966 razkrila arheološka izkopavanja in jih je osvežila in obnovila umetnikova roka.

Možak, ki čuva in razkazuje cerkev, nas najprej opozori na kipec Marije z Jezuškom, ki visi na steni. Zaradi zlate krone, ki jo ima Marija na glavi in zaradi častitljive starosti je ta kipec neprecenljive vrednosti in možak pravi, da na svetu ni denarja, s katerim bi ga bilo mogoče odkupiti.

Arheološka izkopavanja so s svojimi najdbami dokazala, da Prešernov »Krst pri Savici« ni samo pesniška vizija, temveč da so Slovenci na otoku resnično živeli že kot pogani in častili svojo boginjo Živo. Pa ne samo to. Izkopavanja so razkrila celo vrsto zgodovinskih presenečenj. Odkrila so sledove kolib, pletenih iz protja in ilovice, ki pričajo, da je bil otok poseljen že v prazgodovini od 11. do 8. stoletja pred našim štetjem. Okoli sedanje cerkve in deloma pod njenimi masivnimi temelji so arheologi odkrili predkrščanski staroslovanski kulturni prostor iz zgodnjega srednjega veka. Ob njem, oziroma nad njim pa predromansko kapelo, ki je služila za pokristjanjevanje Slovanov. Verjetno je ta kapela edina najdena zapuščina iz časov misionskega delovanja oglejskega patriarha Pavlina, sodobnika Karla Velikega, med poganskimi Slovani. Iz te dobe — iz 9. in 11. stoletja je tudi staroslovansko grobišče s 124 grobovi — tri od teh in polkrožno absido iz 9. stoletja lepo vidimo skozi zasteklena tla prenovljene otoške cerkve.

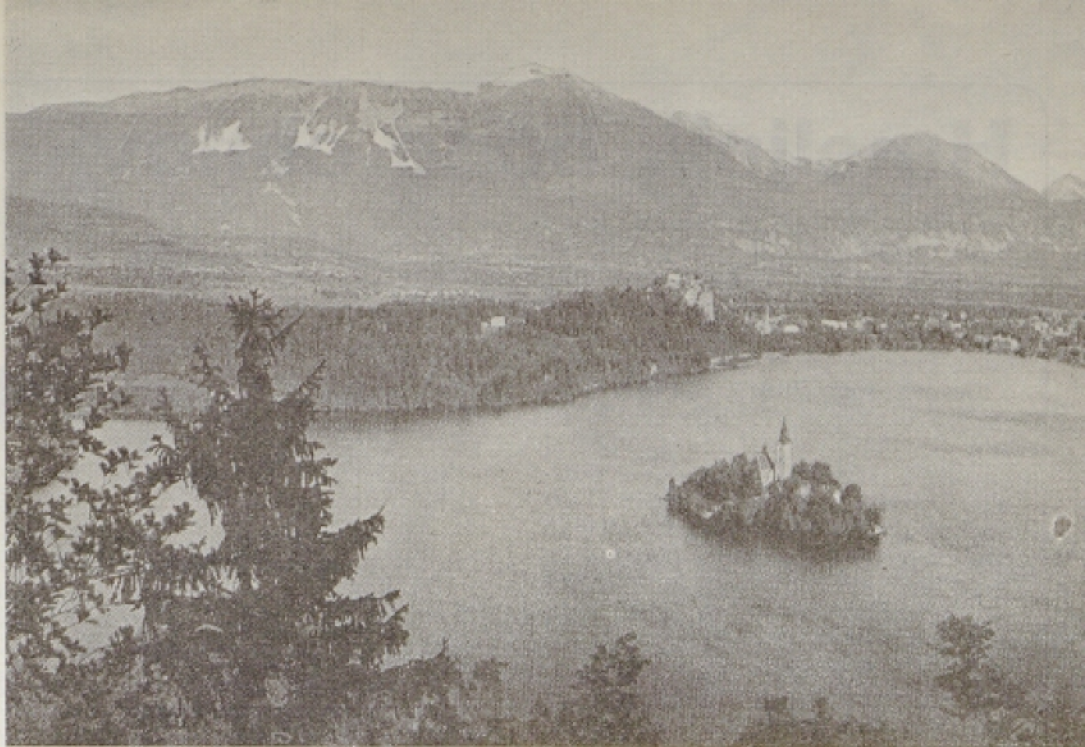
Nadalje so arheološka izkopavanja razkrila, da se je na temeljih te kapele zvrstilo enajst stavbnih faz, od romanske stavbe, troladijske bazilike, enoladijske

gotske cerkve — iz te gotske arhitekture so odkrite zelo lepe freske — do sedanje baročne oblike cerkve z velikim oltarjem in štirimi stranskimi oltarji, ki je nastala v začetku 17. stoletja.

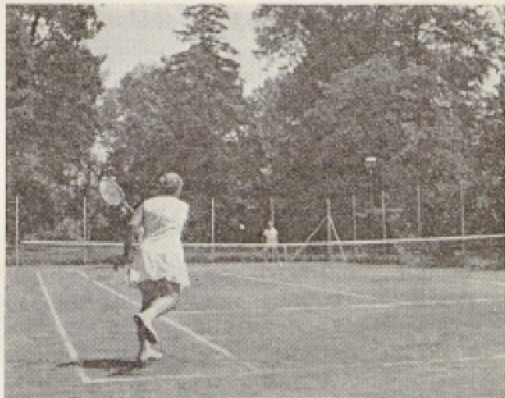
Od najstarejših najdb, to je od kolib, pletenih iz protja in ilovice pa do sedanje baročne cerkve je blejski otok čudovit in izjemen prikaz arheoloških in kulturnozgodovinskih vrednot v Evropi. In tako množice sodobnih romarjev z vseh koncev sveta prihajajo na blejski otok in občudujejo zgodovinske znamenitosti, ki so jih, preiskujoč ped za pedjo otoških tal, izkopale skrbne roke arheologov in nam odkrile zgodovinske skrivnosti, ki so se pod zemeljskimi plastmi skrivale sto in sto let. Ogledujejo freske, slike in kipe, ki so jih z živimi barvami obnovili umetniki in tako znova oživili umetnine, ki so jih pred davnimi stoletji ustvarili naši predniki. In da bi bil čar umetniškega doživetja v cerkvi še popolnejši, je v letošnjem poletju vsako popoldne s kora zazvenel orgelski koncert.

Da pa ne bo otok samo muzej in zgodovinska znamenitost, bodo prinesli vanj tudi utrip mladega življenja. Pravijo vsaj, da se bodo vsi, ki so željni romantike, na otoku lahko poročili, da bo spomin na »da«, izrečen na blejskem otoku, trdnje in srečno zvezal življenje mladoporočencev...

Ko se vračamo z otoka, je vsak po svoje prevzet od vtisov in doživetij. Tudi moj sosed na pletni (tako se imenuje čoln, ki prevaža romarje po blejskem jezeru), edini slovensko govoreči potnik na tej barki, ki na svojih vožnjah sliši vse jezike sveta, je ves prevzet in se razgovori. »Lepo je tukaj,« pravi v pojoči dolenski govorici, »prelepo. Po dvaintridesetih letih življenja v Kanadi sem zdaj drugič tukaj. A ko bom prišel v tretje, bom ostal tukaj za zmerom. Tukaj imate vse: prelepe kraje, dobre ljudi, mir, pa tudi blagostanje. Še toliko bom počakal, da se bo mojih šest otrok v Kanadi osamosvojilo, potem bova prišla z ženo za zmerom.«

Ni povedal, če je to misel izrekel, ko je zacingljal z zvoncem želja. A če je, mu bo zvon na blejskem otoku to željo gotovo izpolnil!

Bled je v marsikaterem pogledu pojem slovenskega dobrega turizma, obenem pa tudi eno izmed najstarejših jugoslovanskih turističnih središč. Turistična sezona na Bledu traja vse leto, saj so tu možnosti razen poletnega tudi za zdraviški in zimski turizem.

Hmeljnik bodo obnovili

Nedaleč od Novega mesta so na hribu vidne razvaline gradu Hmeljnik, ki visoko nad avtomobilsko cesto pozdravljajo mimo vozeče avtomobile. Marsikoga zamika, da bi si grad ogledal od blizu, posebej pa še, da bi zvedel kaj o njegovi usodi. Blizu gradu sem videl starega očaka, ki je kljub svojim letom še dobro vihtel koso. Pobaral sem ga o vremenu, če bo še dolgo držalo. Seveda pa nisem mogel skriti navdušenja nad gradom, če ga lahko tako imenujem. Videti je bilo, da ga je že močno načel neusmiljeni zob časa, pa vendar se mi je zdel kljub temu zelo zanimiv. Alojz Grdanc, tako je bilo možaku ime, je opazil mojo zamaknjenost in mi začel pripovedovati. Kdo bi si mislil, da je ta prepro-

Po dolini gradov

sti mož toliko vedel o njem in o njegovih prebivalcih. Kako da ne, saj je bil v času, ko so tu še živeli graščaki, upravitelj in šolski predsednik v bližnji šoli. Prav gotovo bo tudi vas zanimalo, če vam povem nekaj o zgodovini gradu.

Domnevajo, da je bil zgrajen na mestu nekdanje rimske utrdbe, saj o tem pričajo številne najdbe iz 11. stoletja. Prvič se omenja leta 1223. Prvotno so ga imeli gospodje Višnjegorski, ki so tu postavili temeljni kamen »Hmeljniške gospode«. Leta 1290 se omenja kot utrjen grad goriškega grofa Alberta, ki ga je dal grofom Turjaškim. Ti so ga obnovili in utrdili. Za njimi so gospodarili na njem gospodje Črnomaljski, ki so bili vneti luterani. Grad je imel dvojno obrambno obzidje s

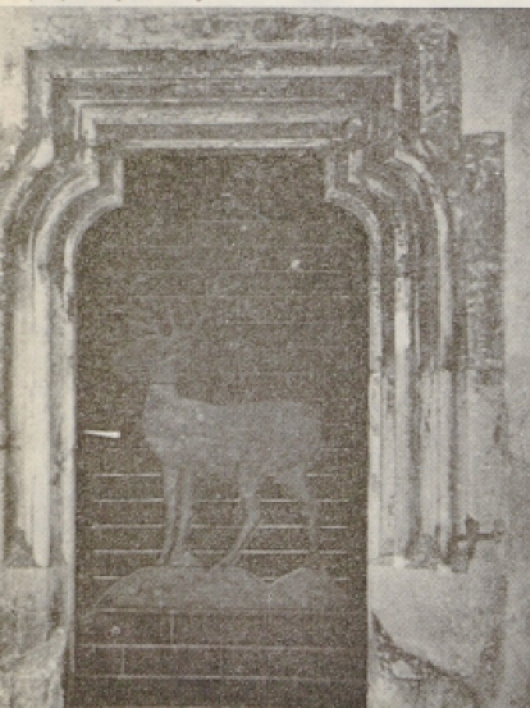
Grad Hmeljnik pri Novem mestu pred drugo svetovno vojno

stolpi, vhodnim mostičem, svojo elektrarno, vodovod in ekonomijo, ter v bližnji zaprti kraški kotlini v bajerjih ribnike, kjer so še ohranjeni nasipi. Leta 1942 je bil grad požgan, po osvoboditvi so del razvalin konzervirali, da bi jih zaščitili pred nadaljnjim razpadanjem.

Seveda je možak vedel največ povedati o času, ko je bil na gradu še baron

Hugo Wamboldt. Spominja se ga kot dobrega človeka. Če je le mogel, je pomagal kmetom. Pri njem so delali na dnini, ki jo je plačeval veliko bolje kot ostali plemenitaši v okolici. Delali so le po osem ur na dan, vmes pa je bilo dve uri odmora za kosilo. Baron Hugo Wamboldt je bil eden izmed prvih, ki so kupili avtomobil na Dolenjskem. Ljudje so se zelo čudili

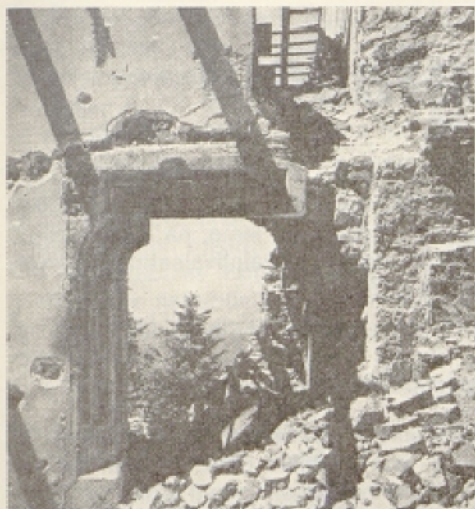
Poznogotski portal — vhod v grajsko kapelo, pred porušenjem

Hmeljniške ruševine bodo delno obnovili

tej »škafli«, ki gre naprej kar brez konj. Nekateri so se v strahu križali, boječ se vražje prisotnosti. Baron je v sili pogosto odpeljal v novomeško bolnišnico ostarele ljudi na zdravljenje. S svojimi sredstvi je pomagal pri izgraditvi šole v bližnji vasi in jo potem tudi oskrboval z drvmi. Ob Božiču je poklonil revnim šolarjem blago za obleko, vsi otroci pa so dobili ob Novem letu blago za spodnje perilo. Toda žal je bil baron predober, zatruje domačin, in ga je zato vsakdo, če je le mogel, ogoljufal ali izkoristil. Padal je iz dolga v dolg in se je bil malo pred vojno prisiljen odseliti in odpustiti vse uslužbenice. Na gradu sta ostala le baronesa Ana in grajski oskrbnik Anton Saje. Vojna se je začela in partizani so nekega popoldneva vdrli na grad. Baronesa je le po sreči ostala pri življenju. V mraku je dala zapreči konje in se odpeljala v Novo mesto, od tam pa v Nemčijo, kjer živi še danes.

Znameniti portal danes

Prijazni domačin izpod Hmeljnika mi je še pripovedoval, da zadnje čase odhajajo mladi ljudje na delo v tovarne, nekaj pa jih gre celo v tujino. S tem si resda zagotovijo lažje življenje, polja pa prerašča plevel in trava. Roke se odvadajo držati za plug in vajeti, stari ljudje pa ne zmorejo več vsega dela. Težko se navadijo strojev in tako kmetije propadajo leto za letom. Za nameček naj vam povem še to, da je Zavod za spomeniško varstvo SRS začel razmišljati o obnovi gradu Hmeljnik, ki je sicer eden najlepših na Dolenjskem. Slovenska podjetja in posamezniki so že obljubili denarna sredstva za obnovo. Za obnovitev gradu si še posebej prizadeva novomeško društvo ekonomistov. Prav tako pa je nekdanji baron Wamboldt obljubil, da bo prispeval nekaj denarja za obnovo.

Silvo Pust in Zdenka Šterlekar

Kvintet Vikija Ašiča pod ptujskim gradom

Festival narodnih viž na Ptuj

Ptujski festival slovenske narodno zabavne glasbe je postal tradicionalen, če je že mogoče govoriti o tradicionalnosti po štirih letih obstoja. Toda glede na napredek, ki ga je mogoče zaslediti iz leta v leto, ter glede na stalno velikansko zanimanje obiskovalcev za to prireditev skorajda ni bojazni, da bi Ptujčani in še posebej ptujski radio, ki je organizator festivala, tradicijo prekinili.

Najvišjo festivalsko nagrado, bronasti kip Orfeja z liro, ki so ga letos prvič podelili in ki bo že prihodnje leto postal simbol ptujskega festivala, si je letos prislužil ansambel Radija Bardorferja, ki so mu člani strokovne komisije podelili to nagrado za izvedbo skladbe »Rodni kraj«. Občinstvo je nagradilo svojo skladbo: pesem »Prleškim deklinam«, ki jo je zapel in zaigral Ptujski pihalni ansambel, je bila najbolj všeč poslušalcem na dvorišču ptujskega minoritskega samostana, kjer je vsako leto prizorišče festivala. Po mnenju strokovne komisije je bil najboljši instrumentalni kvintet na festivalu ansambel Vikija Ašiča, najboljši instrumentalni trio ansambel Nika Zajca in najboljša vokalna skupina »Zvonček«, ki je dobila nagrado za izvedbo pesmi »Godci so igrali«. Najboljši debitant na festivalu je bil po mnenju strokovne komisije Plinski instrumentalni kvintet, najboljša melodija pa je bila po mnenju istih ocenjevalcev »Ne boj se«, ki jo je zaigral ansambel Francija Lipičnika. Marjan Štare je dobil nagrado za najboljše besedilo (za pesem »Spomini na mladost«), Ivan Malavašič in Jože Slodnjak pa za najboljše besedilo v narečju. Naposled so podelili nagrado še najboljšemu ansamblu iz zamejstva in ker je bil edini tak ansambel Lojzeta Hledeta iz Števerjana pri Gorici, je pač ta dobil nagrado letošnjega ptujskega festivala.

Festival narodno zabavnih ansamblov je bil pred številnim občinstvom na dvorišču minoritskega samostana na Ptuj.

Festivalsko razpoloženje v inštrumentu...

Pred vhodom v Postojnsko jamo je vedno živahno. Tu lahko slišiš vse jezike sveta.

Janez Kajzer

Turistove poslastice: jame in gradovi

Naši izseljenci in delavci, ki so zaposleni po evropskih deželah, si ob obisku domovine obvezno ogledajo Bled in Postojno, pa čeprav so ju že kdaj videli. Tudi tuji turisti najraje obiskujejo kraje, ki premorejo kako znamenitost in ki imajo že dolgo turistično preteklost. Kratek pregled najbolj obiskanih izletniških točk v Sloveniji kaže, da se sodobni turist najbolj zanima za Postojnsko jamo in pa za starodavne gradove.

Postojnska jama: turisti na tekočem traku

Postojnsko jamo si je v zadnjem letu ogledalo kar tričetr milijona obiskovalcev. V vseh 154 letih, kar je odprta za turiste, pa si je jamo ogledalo več kot deset milijonov turistov. O jami je pisal že slavni zgo-

naših, kar gotovo kaže grozno globino... Ponekod vidiš grozovite višine, drugod vse v stebrih in tako čudno oblikovano, kakor bi gledal pred seboj vsakovrstno gomáz, kače in druge živali, razne pošastne postave, prikazni in podobno...

Dandanes je Postojnska jama moderno urejena. Turist se po njej popelje kar z vlakom, le nekaj časa hodi peš. Pred jamo je odličen hotel, restavracija in številne prodajalne spominkov. Izletniki v jami najbolj občudujejo veličastne kapniške tvorbe, dalj časa pa postanejo tudi ob bazenu s človeško ribico, posebnostjo slovenskega kraškega jamskega sveta.

Le vsak peti obiskovalec je Jugoslovian, vsi drugi so tujci. Med tujimi obiskovalci so po številu na prvem mestu Italijani, slede Nemci, Avstrijci, Holandci, Angleži, Francozi, Amerikanci, Švicarji in Danci.

Izletnike vodijo po jami jamski vodniki. Najstarejši med njimi je Josip Podboj, ki je vodil turiste po jami že pred vojno. »Najraje vodim naše ljudi,« pravi Josip Podboj. »Kar zadeva disciplino, so prvi Angleži in Nemci. Saj se mi kar smilijo, ko jih vidim stati tako mirno. Najbolj nemirni so Italijani... Koga vse sem že vodil po jami! Med drugimi tudi zdaj že pokojnega kardinala Danteja. Dvainosemdeset let je bil star, ko je šel v jamo, pa kako se je zanimal za vse!«

V jami je pozimi in poleti stalna temperatura osem stopinj Celzija. Vodniki so se zato vsi po vrsti nalezli revme in išiasa, nekaterim pa je opešal tudi vid.

Postojnska jama je najbolj slavna in najbolj obiskana, a ne edina. Na Slovenskem

je znanih več kot 3500 podzemskih jam. Nekateri zatrjujejo, da so najlepše in najbolj privlačne Škocjanske jame, pa Zelške jame, pa Križne jame z dvaindvajsetimi podzemskimi jezerci.

Bled: urejena lepota

Bled premore kar dve najbolj obiskani izletniški točki. Blejski grad, sezidan na več kot sto metrov visoki strmi skali nad jezerom obišče na leto 230 000 turistov. To je druga najbolj obiskana izletniška točka. Otoček sredi jezera pa se uvršča na četrto mesto.

Tudi na Bledu prevladujejo tuji obiskovalci. Grad je zgledno urejen, v njem je tudi manjši muzej z arheološkimi najdbami, s starim pohištvom in z orožjem. Izletniki pa se najdalj zadrže na razglednih terasah gradu visoko nad jezerom. Od tu je zares čudovit pogled na jezero z otočkom.

Na otoček se je doslej napotila le četrtnina izletnikov, ki so obiskali grad. Zadnja leta je bil otok eno samo gradbišče. Sedaj je dokončno prenovljen, na njem je tudi restavracija. V cerkvi turisti radi potegnejo za zvonec želja. Na otok vozijo turiste blejski čolnarji v posebnih ladjicah, ki jim pravijo »pletna«. Ker pa se posamezni čolnarji obnašajo samovoljno, bo v bližnji prihodnosti vozila izletnike na otok tudi ladjica na električni pogon.

Bled je sicer zgledno urejeno letovišče s hoteli in z zasebnimi penzionimi. Letoviščniki imajo na voljo številne prireditve, zlasti folklorne. Na srečo pa je ohranjene tudi

O petih najbolj obiskanih izletniških točkah na Slovenskem

dovinar Janez Vajkard Valvasor. Takole je zapisal: »Pri Postojni je neverjetno čudna jama, ki greš vanjo silno daleč, a ji še nihče ni prišel do konca... Notri najdeš vse polno hodnikov, tu in tam jame, dalje silno velike prostornine, kjer bi mogle stati celo hiše in vasi; ponekod so tudi prepadi, ki so tako globoki, da slišiš padec kamna, ki si ga zagnal, šele po dveh oče-

dosti romantike. Tako se lahko turisti za majhen denar popeljejo okrog jezera ali kam drugam v stari kočiji s konjsko vprego. Tištim, ki se boje, da bi se na Bledu dolgočasili, naj povemo, da je na Bledu osem hotelov, štirinajst restavracij, enajst gostiln, osemnajst bifejev in slaščičarn in 1700 postelj pri zasebnikih. Zanje so pripravljena avtomatska kegljišča, igralnica, aerotaksi v bližnjih Lescah, na razpolago so jim jahalni konji, lahko pa se gredo tudi ribiče.

Celjski Stari grad: veličastne razvaline

Statistiki so ugotovili, da je tretja najbolj obiskana izletniška točka na Slovenskem Stari grad pri Celju. V enem letu je stopilo v ta grad 120 000 izletnikov in to pretežno domači ljudje. Stari grad pri Celju je pomemben iz treh vzrokov, prvič, Stari grad je bil grad celjskih grofov, drugič, z 8500 kvadratnimi metri površine je največji grajski kompleks v Sloveniji, in tretjič, kljub neurejenosti ga obišče na leto več kot stitsočglava množica.

Veličastni grad je ves v razvalinah, obiskovalec se čudi, kako zmore od sonca, vetra in dežja posivelo kamenje še kljubovati zebu časa.

Strokovnjaki so ugotovili, da je bil grad pogosto obnavljan in dozidavan. Svoj največji vzpon je doživel pod celjskimi grofi. Človek si danes težko predstavlja, da so ljudje z golimi rokami znosili visoko v hrib tisoče in tisoče kubikov kamenja in ga potrpežljivo zložili v nebotičniško visoke zidove.

Po letu 1750 je gradu slaba predla. Bil je brez strešne opeke. Njegov lastnik grof Galsruck je uporabil najlepše kamne za zi-

davo svojega dvorca. V času, ko se je rodil Prešeren, je bil celjski grad že v razvalinah. Takrat ga je kupil kmet Gorišek in ga začel uporabljati kot kamnolom. Sredi prejšnjega stoletja so začeli razvaline urejati, grad je brž postal priljubljena izletniška točka. Na razvaline so hodili posedat predvsem romantično razpoloženi slikarji in pesniki. Poslej so grad nenehno obnavljali, zlasti še po zadnji vojni. Vendar je bilo obnavljanje ljubiteljsko, nestrokovno. Šele sedaj so se zmenili, da bodo prenovo prepustili strokovnjakom. Za začetek bodo vse zidovje tja do temeljev temeljito preiskali. Temeljem in zidovom bodo podaljšali življenje z betonskimi injekcijami.

Grad bodo obnavljali dolga leta, saj bo obnova hudo draga. Tudi ga ne bodo obnovili takšnega kot je nekoč bil. Velik del gradu bodo pustili v razvalinah, le da jih bodo zavarovali pred zobom časa. V ne tako bližnji prihodnosti bodo v gradu obiskovalcem na voljo številna razgledišča, gostinski prostori, razstavni prostori in gledališče na prostem z veličastnimi grajskimi kulisami v ozadju. Izvedenci zatrjujejo, da se plača vložiti v celjski grad še tako velike denarje, saj gre za največji grad v Sloveniji in za grad, ki ga pozna vsak šolar.

Predjamski grad: pozor pred tatovi

Tudi peta najbolj obiskana izletniška točka v Sloveniji je srednjeveški grad, in sicer Predjamski grad blizu Postojne.

Izletniki ga obiskujejo predvsem zaradi slikovitosti. Leži pod strmo skalo, tako da na njegovo streho sploh ne dežuje. Zato pa se s skal vliva voda na streho še mesec dni

po dežju. Za Predjamskim gradom so še ostanki nekdanjega jamskega gradu, v katerem se je skrival klativitez Erazem. V svojem gradu je mesece in mesece kljuboval oblegovalcem. S hrano pa se je oskrboval po skrivnem naravnem rovu, ki je vodil v gozd nad strmo pečino. Oblegovalci so Erazma smrtno zadeli v tistem prostoru, kamor gre celo cesar peš. Izdal pa ga je njegov služabnik.

Ves grad je danes en sam muzej z viteškimi oklepi, srednjeveškim orožjem, starinskimi pohištvom in lovskimi trofejami. Slikovitost gradu je zamakala številne domače in tuje filmarje pa so v gradu posneli že vrsto igranih filmov. Tu so snemali razen Slovencev še Francozi, Nemci in Italijani. Oskrbnik gradu Tone Verbič pravi, da je večina obiskovalcev površnih, razen Nemcev, ki »se zanimajo za vsak cvek, ki je zabit v zid«. Obiskovalce še najbolj pretrese pogled na brezno, v katerega so v srednjem veku metali obsojence.

Oskrbnik je najbolj hud na obiskovalce z dolgo roko. »Še srnjakove roge so mi hoteli ukrasti,« se huduje. »Vse sem moral pritrditi z vijaki. Danes mora biti v muzeju vse pod vitrino. Drugače ne gre. Težko je paziti na vse.«

Petim najbolj obiskanim izletniškimi točkam se pridružujejo nove. Direktor ljubljanskega živalskega vrta je sredi poletja sporočil, da je letos obiskalo njegov vrt pod Rožnikom v Ljubljani več kot petdeset tisoč obiskovalcev. To so predvsem Ljubljančani, ki tja vodijo svoje otroke. Ljubljančani pa s svojim živalskim vrtom niso zadovoljni, saj se jim zdi preskromno urejen. Navkljub temu ga množično obiskujejo. Vrstni red obiskanosti izletniških točk se iz leta v leto spreminja.

Na blejskem gradu: izletniki se najdalj zadrže na razglednih terasah, od koder je zares čudovit razgled

Stari grad pri Celju: največji slovenski grad je v razvalinah, pa ga kljub temu obišče vsako leto stitsočglava množica

Lep pogled z Oljšave: spredaj Macesnikova domačija, v ozadju Ojstrica in Planjava

Drago Kralj

Krošnje pod stenami Ojstrice

Nenavadno popotovanje iz Črne v Logarsko dolino

Naj bo kakorkoli, vsako leto moram vsaj enkrat obiskati Logarsko dolino. Ne samo zato, da bi videl, kaj je v njej novega, temveč kar tako. Zakaj grem obiskat dobrega starega prijatelja? Da ga vidim, kako je kaj, da pokramljam z njim in da si poveva take in drugačne novice.

Logarska Dolina! Skrita za stenovitimi osjajami Ojstrice, Planjave in Brane, je vedno dober prijatelj; vsakomur je dobra, če le ni preveč navajen črnih pločnikov in sivih pročelij.

BLIŽNJICA V LOGARSKO DOLINO

Iz Ljubljane v Logarsko ne pelje nobena pot naravnost. Po ovinkih je treba do tja; po takih ovinkih, da se pogosto prav zaradi njih odločim, da sploh ne pojdem. Tudi avtobus pelje v Logarsko iz Ljubljane le

enkrat samkrat na teden, ob nedeljah zara. Tokrat sem se odločil za malce nevsakdanjo pot. Odpeljal sem se z avtobusom, ki vozi iz Ljubljane v dolino Črne. V tisto lepo in slikovito dolinico, ki se steguje od Stahovice pod slovito cerkvico sv. Primoža in za rudnikom kaolina še daleč med hribe pod dve sedli, ki sta sicer veliki vrzeli v hribovju, a sta vendar le okrog tisoč metrov nad morjem. Prvo sedlo se imenuje Črnivec in pelje čezenj vijugasta, strma in nič kaj dobra cesta v dolino Drete in proti Gornjemu gradu. Drugo sedlo pa se imenuje Rak in čezenj ne pelje nobena cesta, tudi kolovoz ne, le slaba, od hudo urnikov povsem razkopana steza.

In prav po tej slabi, malce preveč strmi, a prijetni planinski stezi se podam čez Rak v dolino Podvolovljek po kateri potem teče Lučnica v naročje Savinji.

KRANJEC ALI ŠTAJEREC?

Široko sedlo — Rak — »sedi« med Kamniškimi planinami in Velikim Rogatcem. Zgoraj stoji samotna kmetija. Fantič je kakor pravi kavboj jezdil v galopu ne presuhega konja. Odmaknjena hiša je brez prave poti bodisi v to ali v drugo dolino. Možak srednjih let, najbrž oče tistega kavboja, je odložil sekuro tesačo in zavrtel pomek.

Cesta, da bo prišla, je povedal kar najprej in pokazal skopano rušo za hišo.

»Kolikor vem zase,« je dejal, »so vedno govorili o tej cesti, ki da je za Slovenijo silno pomembna, ker bo povezovala po najbližji poti Ljubljano in Gorenjsko z Zgornjo Savinjsko in Logarsko dolino. Še moj stari oče mi je pravil, da so Avstrijci govorili o tej cesti in potem pred vojsko so naši velikokrat kaj razkopavali, posebej pred kakimi volitvami.«

Pred vojno so le speljali cesto iz Luč do Mlinarjeve domačije v Podvolovljeku. Po vojni se je vedno zataknilo pri denarju, pa tudi pri dobri volji; saj je onstran Raka moziška občina, tostran pa kamniška. In še to naj povem, da je na Raku tudi stara, a ne povsem pozabljena meja med Kranjsko in Štajersko.

»Kaj ste vi, Štajerec ali Kranjec,« vprašam možakarja, prebivalca teh lepih višav.

»Kaj vem, hiša je na kranjski zemlji, a moj rod je menda prišel s Štajerskega. Saj to ni pomembno! Če pridejo Štajerci sem gor, mi pravijo, da zavijam po kranjsko; če pa pridejo Kranjci pa spet menijo, da mi govorico bolj na štajersko plat nese...«

Pot pod noge in navzdol. Malo bolj spodaj v gozdu, gostem in polnem gob, naletim na že dobro razkopano rižo rjave zemlje, ki postaja, bolj ko grem v dolino, širša in bolj gladka. Prava cesta! Gradi jo lesno industrijsko podjetje iz Nazarij pri Mozirju; rabi jo zase, saj seka bogate gozdove tod okoli.

MIRNI IN ZELENI PODVOLOVLJEK

Malo nižje spodaj, nad prvimi hišami Podvolovljeka, naletim na delavce, ki se ravno pripravljajo za miniranje velike skale, ki sredi gozda zapira pot novi cesti.

Povedo, da bo cestišče prebito še letos, a bo verjetno zmanjkalo denarja za nekaj betonskih mostov brez katerih ne bo šlo. Cesta naj bi bila, tako so mi povedali tudi v Lučah, dograjena prihodnje leto do poletnih

počitnic. Takrat in poslej bo prišla prav vsem izletnikom, ki bodo iz Ljubljane bolj številno odšli na pohod v Logarsko dolino. Pot po Podvolovljeku, dolga skoraj dve uri hoda, se je hudo vlekla. Med kmetijami, pravzaprav nad njimi, na prisojnih pobočjih stoje tudi že prve počitniške hišice. Nič čudnega; tako zelo lep in predvsem miren in ves zelen je ta kot. Nikjer ne smrdi nobena tovarna, daleč naokoli samo trate, skromne njive in prostrana gozdnata pobočja, ki se zgoraj pod nebom in oblaki končujejo v skalnih vršacih.

Ko bo prava cesta speljana tod mimo, bo kraj lažje dostopen in ljudje iz mesta bodo hodili sem na vikend in na počitnice. Saj bi že sedaj, a kmetje nimajo še urejenih tujskih sob; pravijo, da bodo prej domačije »porihitali« in se šele potem začeli ubadati z gosti.

Vedo pa prav dobro, da ta turizem ni kar tako in da se da zaslužiti marsikateri dinar. Mnogi kmetje v sosednji dolini, ob Savinji: v Lučah, Ljubnem, Robanovem kotu, Solčavi in Logarski dolini so postali že pravi »turisti«.

DOPUSTNIKI IZ BEOGRADA IN Z DUNAJA

Luče danes niso več tiste Luče izpred nekaj let. Kar modernizirale so se. Veliko je novih pročelij in na mnogih mecesnovih balkonih vsepovsod cvetijo rdeči nageljni. Pred hišami so parkirani avtomobili s tablicami iz Beograda in Zagreba, iz Nemčije in Italije. Največ počitnikarjev pride v Zgornjo Savinjsko dolino prav iz teh krajev.

Z avtobusom se peljem iz Luč naprej proti goram. Najprej mimo krasnega razgledišča na Raduho in mimo Ježeve kmetije, ki je postala že slavna, saj je postala pravi počitniški raj, kamor redno hodijo na dopust gospodje z Dunaja in Beograda.

V Robanovem kotu

Slap Rinka v Logarski dolini. Foto: Joco Žnidaršič

Potem je kmalu konec veselja: pod slovito Iglo, navpično skalo, ki se dviga nad cesto, asfalt »ugasne« in naprej se vleče cesta, ki ni več ne nova in ne stara, gradbišče je. Delavci širijo staro cestišče, rušijo skalne sklade in gradijo podpirne zidove v divjo vodo Savinjo.

V Solčavi sem v prostorni in skoraj preveč moderno poslikani »Rinki« presedel hudo nevihto, preden smo se odpravili naprej. Take reči so tu prav vsakdanje. Stemnilo se je kakor v rogu, oblak je legel na hrbte hribov in strela za strelo se je užigala in kresala v strme robove nad vasjo.

Čez pičlo uro je bilo spet vse tako kakor prej, oblaki so se razšli, nevihta je oddijala čez Raduho nekam proti Koroški, nebo pa je bilo še bolj sinje kakor prej, zrak še bolj svež in pohitel sem v Logarsko dolino, ker sem vedel, da je sedaj še posebno lepa.

LOGARSKA DOLINA — KONEC SVETA

In res je bila! Sonce je sijalo na veliko trato za planinskim domom, na travah so se svetile še neposušene deževne kaplje. Hitel sem z avtobusom naprej, saj nekajkrat na dan pelje prav pod slap Rinko. Tam je

pod skalnimi gmotami Okrešlja izvir Savinje. V gozdu pod košatimi in visokimi bukvami naredi cesta končni krog. Ob njem je v leseni hišici prodajalna razglednic in spominkov, malo nad njo v gozdu pa stoji kočja, kjer dobim razen pijače tudi kaj za pod zob.

In vse se je svetilo v novi svetlobi in stari vlagi pravkar minule nevihte. Bilo je mirno in lepo, celo zvoke avtomobilov so dušile krošnje dreves, zdelo se je, da brne bolj tiho. Zgoraj, visoko, visoko nad gorami, v svetlem sinjem prepadu neba pa so nenehno brnela nevidna letala na svojih naglih in daljnih poteh med velikimi mesti in celinami. Prav gotovo vidijo potniki gore pod seboj in jih občudujejo, a niti slutiti ne morejo, kako lepo in prijetno je sedeti globoko spodaj pod krošnjami košatih bukev... Naj bo pripovedovanja in pisanja že enkrat konec, čeprav bi lahko še in še nadaljeval. Saj tudi cesta pelje iz Logarske doline še naprej: po visokih prisojnih pod Olševo se zvije onstran Slemenca v Črno in Mežico. Kmalu pa bo menda peljala, tako vsi upajo, tudi cesta skozi Matkov kot čez Pavličovo sedlo onstran državne meje v Železno Kaplo. Z naše strani je cesta do meje že dolgo dograjena, na koroški strani pa se le nekam preveč obirajo...

Trio Lorenz: nadaljevati kulturno izmenjavo

V Braziliji in Argentini vendar živi precej Slovencev, so si dejali fantje iz znanega komornega tria Lorenz, ko so načrtovali svojo turnejo po Latinski Ameriki. Oglasili so se na Slovenski izseljenski matici, tu pa smo storili, kar je bilo mogoče v tako kratkem času, ki je bil pred nami. Že v prejšnji številki Rodne grude nam je naš dopisnik iz Brazilije popisal doživlja in uspehe Tria Lorenz v tej veliki deželi, kjer je v Sao Paulu tudi trdoživa slovenska kolonija. Iz Argentine še ni bilo glasu, zato smo se morali pomeniti kar s samimi fanti.

»Ob našem nastopu, za organizacijo našega koncerta«, je začel pianist Primož, »so se prvič združila vsa tamkajšnja slovenska društva — Slovensko podporno društvo, Slovensko-argentinsko društvo »Zarja«, Slovensko kulturno društvo »Ljudski oder«, pri pripravi pa je sodeloval seveda tudi znani Agrupación Coral Buenos Aires. Veseli smo, da je do tega plodnega sodelovanja prišlo prav ob našem gostovanju.« »Kako so vas sprejeli, saj je po mojem mnenju vaša glasba precej težka?«

»Igrali smo komorno klasično glasbo, vendar pa so nas kljub temu izredno toplo sprejeli. Potem, ko so nas slišali, že med samim izvajanjem, smo občutili, da smo prebili led. Čutili smo, da spremljajo naše izvajanje z veliko zbranostjo in občutkom. Res so pokazali velik odnos do te vrste glasbe.«

»To vaše gostovanje je prav gotovo še utrdilo vaš sloves v svetu. Ali so se že ob tej priložnosti odprle kake možnosti za v prihodnje?« »Moram reči, da so bili do nas vsi izredno pozorni. Pomagali so nam tudi do stikov z uglednimi argentinskimi glasbeniki. Naš končni vtis je bil, da si želimo zanje še nastopati. Upamo, da bo to ob priliki večje turnee v letu 1974, za katero smo se načelno že dogovorili. Cela vrsta ljudi je, tako v Braziliji kot v Argentini, ki smo jim dolžni še posebno zahvalo. Žal tu ne morem vseh naštevati. Veliko so nam pri organizaciji koncertov pomagale tudi jugoslovanske ambasade in konzulati v obeh deželah. Prav oni so povabili na naše koncerte tudi veliko drugih jugoslovanskih rojakov. Naj mi drugi ne zamerijo, če ob tem omenim le jugoslovanskega konzula Bora Miljovskega in njegovo ženo iz Sao Paula, ki sta veliko pomagala, da je sploh prišlo do našega gostovanja v Sao Paulu.«

»Vi ste bili pravzaprav prva kulturna skupina, ki je iz Slovenije gostovala v Latinski Ameriki...« »Res je, in to si štejemo v veliko čast. Opazili pa smo, da bi lahko to sodelovanje na kulturnem področju imelo zelo plodna tla. Vsi slovenski kulturniki — tako klasični kot folklorni ansambli — bi tu našli na lep sprejem. Upamo, skupaj s številnimi Slovenci v Latinski Ameriki, da bo kmalu prišlo še do kakega podobnega gostovanja. Vsi so namreč izražali iskreno željo, da bi se ta kulturna izmenjava nadaljevala.«

J. Prešeren

Nastop Tria Lorenz v SEGBA v Buenos Airesu

Publika na manjšem koncertu v jugoslovanski ambasadi v Buenos Airesu

Po koncertu za slovenska društva v Buenos Airesu so se člani tria Lorenz fotografirali z nekaterimi predstavniki društev, organizatorjev.

Organizatorji koncerta tria Lorenz v Sao Paulu v Braziliji

Naši otroci iz Stuttgarta na počitnicah v Savudriji

Poglejte, to so naši otroci iz Stuttgarta, učenci tamkajšnje dopolnilne slovenske šole, ki so letos preživeli nekaj tednov prijetnih počitnic v domovini. Ob igrah, izletih in kopanju, so veseli dnevi kar bežali. Marsikdo si je zaželel, da bi bili vsaj še enkrat daljši...

Otroški pevski zbor Jugoslovanskega pevskega podpornega društva Jadran iz Merlebacha v Franciji

Novi informativni centri

V preteklem avgustu je začel z delom prvi jugoslovanski informativni center v ZR Nemčiji, ki je bil zaradi velikega števila naših ljudi odprt v Stuttgartu. Zvezni izvršni svet pa ima v načrtu ustanovitev še več takih centrov, ki naj bi bili ustanovljeni v prihodnjem letu. V ZR Nem-

čiji naj bi se ustanovil še en center v Münchnu ali v kakem drugem večjem mestu, potrebno pa bi jih bilo ustanoviti še v Švici (Zürich), Avstriji (Dunaj), na Švedskem (Stockholm) in v Franciji (Pariz).

Dejavnost jugoslovanskih informativnih centrov naj bi bila usmerjena predvsem na organiziranje informativno-propagand-

naj bi tudi pri organizaciji gostovanj naših kulturnoumetniških skupin. Ena izmed najvažnejših dejavnosti informativnih centrov bi bilo ustanavljanje stalnih in potujočih knjižnic, razstav, kakor tudi »jugoslovanskih dni«, v okviru katerih bi prirejali v posameznih mestih razstave knjig, gledališke predstave, športna tekmovanja, prikazovali naše filme in drugo. V okviru svojih dejavnosti bi centri pomagali tudi našim klubom in društvom ter jim dobavljali razno kulturno-prosvetno gradivo (knjige, fotografije, gramofonske plošče idr.).

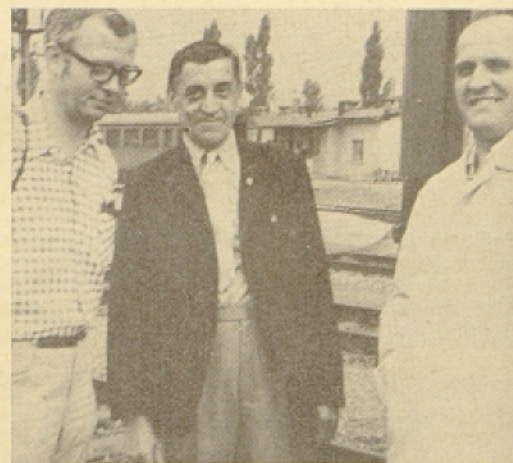
TV oddaje za naše delavce v Strassbourgu

Generalni konzulat SFRJ v Strassbourgu je sporočil, da je ORTF Strassbourg v svojem delovnem načrtu predvidela eno oddajo za jugoslovanske delavce, ki so zaposleni na tem področju. Prva oddaja bo predvidoma v novembru, obravnavala pa naj bi vse najbolj pereče probleme naših ljudi v teh krajih. Del oddaje naj bi pripravili francoski sodelavci, v tem delu pa bi sodelovali tudi nekateri naši delavci, glavni del programa pa naj bi pripravile naše televizijske postaje. Če bo ta prva jugoslovanska televizijska oddaja v Strassbourgu uspela, potem bodo ustvarjene vse možnosti, da se začne z rednimi oddajami za Jugoslovane, ki živijo na tem področju.

Na sliki vam predstavljamo naš mini pevski zbor v Vorarlbergu. Nastopili smo že nekajkrat v Švici, pa v Absamu pri Innsbrucku, v Bludenzu, Rankweilu, Dornbirnu in Bregenzu v Avstriji. Imeli smo Prešernovo proslavo, sodelovali pa smo tudi na avstrijski materinski proslavi. Na sliki so z desne proti levi: naš prizadevni pevodja Lojze Lovrenčič z ženo. Ostali pa so: Jože Fras, Joži Horvat, Jože Dajčman z ženo, Lizika Pulki, Magda Bevk, Cilka Podgornik z družino in Pepca Slapnik.

nih, družbeno-političnih, kulturno-prosvetnih in športnih dejavnosti med našimi delavci, ki so v teh državah začasno zaposleni. Njihova dejavnost pa naj bi bila deloma usmerjena tudi k javnosti dežel, kjer delujejo. Centri naj bi skrbeli tudi za razširjanje našega tiska, obveščali prek radijskih in televizijskih postaj, skrbeli za distribucijo naših filmov, sodelovali pa

Rojak Gril iz Herlerheide je že vrsto let agilni vodja skupine naših rojakov iz Holandije. Z njim sta dva odbornika društva sv. Barbare

Slovensko društvo na severu Evrope

Stockholm je lepo mesto. To smo vedeli že vsi, saj se ime tega mesta, tudi Severne Benetke imenovanega, večkrat omenja v najrazličnejših zvezah in pomenih. Za mnoge pa je vendarle novo to, da živi v tem mestu tudi približno tristo Slovencev, ki so za stalno ali pa začasno našli svoj novi dom v tej nordijski prestolnici. Mesto je veliko in raz-

drobljeno, tristo Slovencev pa se je porazgubilo v njem kot kaplje v morju in dolgo ni bilo nič slišati o njih.

Janez pa le ostane Janez, kamor ga že postaviš. Želja po domači družbi, slovenski pesmi in besedi je velika in tako je skrb za prirastek, predvsem pa skrb za ohranitev svoje narodne identitete in nego domače besede, le razgibala te novo-pečene Stockholmcane.

Zbrali so se torej Franci Ratajc, Viktor Prestor in Pavel Zavrl, tri gorenjske korenine, in razmišljali kako in kaj. Rezultat tega je bil oglas v časopisu in po enem mesecu je prišlo okoli petdeset prijav za slovenski klub ali »Slovensko društvo v Stockholmu«, kot so ga kasneje na ustanovnem občnem zboru imenovali. Na občnem zboru, katerega se je udeležilo nekaj nad trideset Slovencev, so sprejeli statut društva in določili prispevek. V delovni odbor so bili izvoljeni že omenjeni pobudniki društva. Delo društva bo imelo kulturno-zabavni značaj. V načrtu so zabavna srečanja z domačo pesmijo in plesom, kulturne prireditve in recitacije za nego domače besede in spoznavanje domače literature, knjižnica s čitalnico, v kateri bi bili dosegljivi vsi domači časopisi in revije ter zastopana vsaj glavnina slovenske književnosti, pevski zbor in morda še kaj. V maju so imeli že dobro obiskan slovenski spoznavni večer, prvi v Stockholmu, s pozdravnim govorom, poročilom o delu in finančnem stanju društva in seveda s pesmijo, plesom, jedačo in pijačo. Večer je lepo uspel in utrdil vezi med slovenskimi družinami v mestu.

V poletnih mesecih je delo društva nekoliko zastalo, kar je razumljivo, saj je večina družin odšla na letovanje v domovino, nekoliko pa je temu seveda vzrok pomanjkanje stalnega prostora, kjer bi se družba zbirala. Stalnih lokalov še nimajo, kar je velika ovira pri delu in uresničevanju načrtov, ko pa bodo le dobili tako pričakovane prostore, se bo delovanje hitro razmahnilo, saj je dobre volje dovolj. Opremo si bodo priskrbeli sami in tudi prispevali za najemnino, pri ureditvi in nabavi knjig in muzikalij pa nekoliko upajo tudi na pomoč iz domovine.

Rezultat razgibanega slovenskega delovanja v Stockholmu je tudi slovenski oddelek osnovne šole na Maria skola, Ringvägen 23. Tone, študent pedagoške akademije, je s pomočjo staršev in ob podpori jugoslovanske ambasade zbral pet učencev, ki se sedaj vsako soboto po štiri ure učijo slovenskega branja in pisanja, spoznavanja domače književnosti ter zemljepisa in zgodovine. Slovenci v Stockholmu, ki se še niso prijavili v društvo, pa bi to želeli, naj se oglasijo Francu na tel. 08/6450 ali Viktorju na 0750/20781, starši, ki bi radi, da bi njihovi otroci obiskovali sobotno šolo pa Tonetu na tel. 08/7611959.

A. Jakše

Ansambel Lojzeta Landekarja iz Münchna

Srečanje v Aumetzu

Ko boste brali ta članek, bo v naslovu omenjeno srečanje že za nami, kljub temu pa zaradi zanimivosti objavljamo spodnji zapis našega sodelavca. Menimo, da bo zanimiv tudi za vas.

Ni bilo slučajno, da sva se v nedeljo 3. 9. 1972 znašla z Janezom v Aumetzu, rudarskem mestu blizu nemške in luksemburške meje v severovzhodni Franciji. Tja sva odpotovala na povabilo tamkajšnjega Slovenskega delavskega društva, ki je organizator srečanja slovenskih društev iz zahodne Evrope. Idejo za to srečanje je ob neki priložnosti sprožil tov. Lah, konzul v Strassbourgu. Tega pripravljalnega sestanka so se udeležili še predstavniki Rudarskega pevskega društva Jadran iz Merlebacha (Francija), Jugoslovanskega pevskega društva Triglav iz Freyminga (Francija), Slovenskega društva Sv. Barbara iz St. Avolda (Francija), Slovensko pevsko društvo Zvon iz Brunsuma (Holandija) ter midva z Janezom kot predstavnika SPD Triglav iz Švice. Žal niso sestanku prisostvovala ostala povabljenata društva, med njimi društvo Jadran iz Belgije in SKUD iz Stuttgarta. Namen sestanka je namreč bil, da skupno sestavimo in določimo točen program pomembne prireditve, ki bo 30. 9. 1972 v Aumetzu. Izražena je bila splošna želja, da bi temu srečanju prisostvovalo čim večje število slovenskih izseljencev. Omenjena društva bodo pri programu prireditve sodelovala s pevskimi točkami svojih moških, mešanih in otroških zborov, nastopile bodo folklorne skupine in instrumentalni ansambli. Skratka, obeta se bogat program in veselo razporeditev med francoskimi Slovenci — rudarji v Aumetzu.

Ko smo po sestanku pokramljali ob dobri francoski kapljici, sem zvedel še mar-

sikaj zanimivega. Slovensko delavsko društvo v Aumetzu so leta 1926 ustanovili slovenski priseljenci-rudarji. Med obema vojnama je bila dejavnost društva za nekaj časa menda celo prepovedana, toda knapje niso popustili. Po vojni si je društvo opomoglo. Ustanovitelji so že večinoma pomrli. Sedanji odbor sestavljajo njihovi potomci, zgodovinarji bi rekli drugi rod.

Takole mi je pripovedoval eden izmed članov odbora: »Rodil sem se leta 1937 tu v Aumetzu. Obiskoval sem francosko šolo, služil vojsko pod francosko zastavo v Alžiru. Kot moj oče sem tudi jaz zaposlen v rudniku železne rude. Moji starši so bili doma v Godoviču. Tudi žena je otrok slovenskih staršev, doma iz Kanala ob Soči. Moji dve hčerki zelo dobro govorita slovensko.« Ob tem sem se zamislil. Mar ni to pohvalno? Tretji rod in še lahko slišiš iz njegovih ust lepo slovensko besedo.

Prisedel sem k priletnemu predstavniku društva Zvon iz Holandije. Zanimalo me je, koliko časa je že na tujem. »Jaz sem se pa že rodil v Holandiji,« je bil njegov, v pravilni slovenščini izgovorjen odgovor. Podoben odgovor bi lahko dobil od vsakega. Mislim, da so bili le štirje od prisotnih (bilo nas je okrog 25) in seveda midva z Janezom, ki smo bili rojeni v Sloveniji.

Po skupnem kosilu je zadonela vsem tako priljubljena slovenska pesem. »Gor čez izaro« pa »Kje je moj mili dom« ... same domorodne so nam prihajale na usta. »Delaj delaj, dekle pušelj« ... Opažoval sem moža, zgaranega obraza, »za to rajšo žalostno« ... ob teh besedah so se njegove oči zazrle nekam v daljavo. Nisem ga vprašal, toda prepričan sem, da so mu tisti trenutek ušle misli za pol stoletja nazaj.

Jože Jelovčan

Jalovec

»Triglav« na Jalovcu

Smešno, kajne!

Marsikdo bo pomislil, temu se je pa nekaj obrnilo, ko bo prebral naslov. No, boste videli, da je bilo natanko tako. Naj začnem kar od začetka.

Ob ustanovitvi našega SPD »Triglav« v Švici smo si obljubili, da bomo v času letnih dopustov v domovini, vsako leto posvetili nekaj dni tudi slovenskim goram. Ti izleti naj bi bili organizirani in zanje bomo skušali pridobiti čim več naših članov. Lansko leto je bil na vrsti, kot prvič, naš simbol, po katerem smo dali društvu tudi ime, Triglav, za letos smo si pa izbrali Jalovec, našo najlepšo goro.

Ker je bila organizacija izleta prepuščena meni, sem poleg priprav v Švici že prve dni dopusta porabil za dokončno ureditev vsega, kajti želel sem, da bi bil izlet organiziran do vseh potankosti. Naj tu omenim pomoč Transturista, ki nam je opravil tudi prevoz.

V sredo 26. julija ob 17.30 je bil čas odhoda iz Ljubljane. Po prijavah nas bi moralo biti na zbirališču 22. Ker pa se število prijavljenih vedno zmanjša nas je iz Ljubljane odrinilo le 17. Med potjo smo v Kranju natovorili še vodiča Ceneta, za nami v Tamar pa sta prišla še vodiča Miro in pa naš znani alpinist in gorski vodnik Mitja Košir, katerega nam je dala za spremstvo revija Antena. Torej, pri večerji v Tamarju smo že bili kompletni, 20 članov posadke, ki bo jutri v naskoku zavzela Jalovec. Če bo šlo ravno v naskoku, ne vem, ker so med nami žene in dekleta v večini, pa še vreme se kisa. Večino poti iz Ljubljane nas je spremljal dež. Tu sicer ne dežuje, toda vsi vrhovi so ode ti v meglo. Zastira se nam pogled na naš jutrišnji cilj. Škoda. Ker bo jutri naporen dan, se potolaženi z oskrbnikovo napo-

vedjo, da bo jutri le morda sončno, odpravimo spat.

Zbudim se že ob treh. Prva misel — vreme. Jutro je jasno. To vlije vsem razpoloženje. Ženske sicer nekaj godrnjajo, da je prezgodaj, toda ženske ne bi bile ženske, če ne bi vedno godrnjale. Ob štirih odrinemo. Hitro je za nami grmovje in že grizemo kolena po grušču. Prvi sončni žarki nas pozdravljajo že visoko, tik pod Jalovčevim ozebnikom. Se malo, pa se bo treba navezati. Do sem je šlo hitro in vse v redu, če ne omenim manjše krize moje žene, kateri je takoj priskočil na pomoč Cene z viterginom. Po kratki zakuski pri skali v dnu ozebnika prevzamemo besedo vodiči. 120 m vrvi je ravno dovoj za vse. Na čelu kolone, ki se kot kača vije navzgor, napreduje Cene, na koncu pa potiska Miro. Le Mitja, Gustl in jaz smo svobodni. Na vse kriplje se trudim, da bi oko moje filmske kamere zabeležilo kar največ. Janez in Gustl dasta duška z vriskanjem, sicer pa vsi uživamo v prijetnem hladu ozebnika in ob pogledu, ki se nam odpira v dolino. Mislim, da imajo slovenske gore za nas, ki živimo v tujini, še poseben čar, ker so nam dostopne le enkrat na leto.

Na vrhu ozebnika nas spet pozdravi sonce. Hitro se znebimo nahrbtnikov, ki postajajo vse težji, in urno na vrh Jalovca, kajti vse kaže, da vreme ne bo dolgo držalo. Ko se približamo vrhu, je ta že odet v meglo, ki nam zastre pogled v dolino. Sledi obvezen krst in vpis v knjigo. Kako lepo bi bilo malo polenariti tu sredi višav, toda ni časa. Če hočemo priti suhi do zavetišča pod Špičko, moramo pohiteti.

Čez dobro uro in pol se že, še suhi, zalivamo s čajem in zakladamo z dobrotami

iz nahrbtnikov ter kramljamo z prijaznim oskrbnikom Špičke. V telo prihajajo nove moči. Razpoloženje je spet na višku. Ravno prav. Pred nami je še tri ure hoje do Vršiča. Ko se poslovimo, prične dež svojo pesem po pelerinah, vmes pritegne še grom s svojim basom. Meni je gora všeč tudi, kadar podivja.

Pozno popoldan prispemo premočeni na Vršič. Naš izvidnik Mitja je že uredil tudi to. Že je gorelo v peči in prijazna oskrbnica Tičarjevega doma nam je hitela pojasnjevati, da je peč za nocoj naša, da si bomo lahko posušili mokro obleko. Dobro nam tekne tudi izdatna večerja, po kateri večina odrine spat.

Prvi dan je torej za nami. Če odštejem nekaj žuljev pri dekletih in utrujenost pri vseh, je potekalo vse po načrtu. Kaj pa jutri? Vodiči zaradi vremena odsvetujejo pot prek Prisojnika. Sli bomo torej po najkrajši poti do Pogačnikovega doma na Kriških podih, našega naslednjega cilja. Jutro nas pozdravi z meglo, ki se zaspano vleče iz Trente. Slabo kaže. Toda skrb zaradi vremena preženejo dobri ajdovi žganci z mlekom. Nadvse so všeč Janezu, ki pospravi kar dve porciji. Odrinemo. Po polurni hoji spet posije sonce, ki nas spremlja vse do Mlinarice. Ko se že vzpenjamo proti sedlu, naša dekleta kar vreščijo. Pa ne od strahu. Da je to šele pravi užitek, ko se v trdni skali po vseh štirih vzpenjaš strmo navzgor, pravijo. Res so pridne te naše predstavnice nežnega spola. Nič stokanja pod nahrbtniki. Kje neki. Zato je odločitev, da se povzpemo na Razor, soglasno sprejeta. Vsi smo za to, le... Iz Trente se dvigajo sumljivi oblaki. Posvetujemo se in ugotovimo, da je bolj pametno, če misel na Razor opustimo. Od časa do časa nam megla razkrije pogled na Pogačnikov dom, kjer bomo čez pol ure že pili čaj. Uh, ta žeja. Oskrbnik Polanc nas s prijaznim nasmehom pozdravlja skozi okno kuhinje, ko se utrujeni bližamo domu. Torej, danes smo v tem muhastem julijskem vremenu le odnesli suho kožo. Ko smo ob sedmih pri večerji, zunaj že pošteno lije.

Dom je polno zaseden. Tu je večja skupina Avstrijcev, nekaj domačih planincev in mi »Švicarji«, Triglavani. Premalo bo prostora za vse. Mi imamo na srečo rezervirana prenočišča. Ob devetih že moramo spat, čeprav neradi. Lepo bi bilo še malo posedeti v prijetni družbi. Toda Polanc je neizprosni. Jedilnico bo treba spremeniti v spalnico, ker ležišča ne bodo sprejela vseh, planinci pa še kar prihajajo.

Ko zjutraj pogledam skozi okno v megleno jutro, nekateri že telovadijo pred hišo. Nekdo ugotavlja, da ga od trdega ležišča v jedilnici vse boli, še tisto, kar nima. Sicer pa se Pogačnikovemu domu obetajo boljši časi. Ga že razširjajo. Tu je skupina radovljiških alpinistov, ki že navsezgodaj raztovarjajo vojaški helikopter, ki vozi gradbeni material iz Trente.

Se vsi zaspani se srečamo s podpredsednikom in tajnikom PZS tov. Banovcem in tov. Rajerjem. Veselo si stisnemo roke. Torej se je naš želja, da se srečamo z domačimi planinci v domačih gorah, le uresničila. Škoda le, da smo sinoči že spali, ko so prišli.

Kmalu po zajtrku odrinemo. Tov. Rajer se z ženo pridruži nam, tov. Banovec pa jo mahne nazaj proti Vratom. Naš cilj je čimprej priti v Trento. Ko se že bližamo dolini se spet ulije. Grom prestraši vse po vrsti, posebno nežni spol. K sreči je v bližini velika skala, kjer vedrimo dobre pol ure. Ker pa dež noče pojenjati, moramo pač naprej. Ko do kože premočeni prispemo v Trento, nam presneto dobro dé šilce žganega in suha obleka iz nahrbtnikov. Tudi poseben avtobus nas že čaka. Tu zvemo tudi žalostno novico, da je na Triglavu, prav v času, tu se treskalo tudi okrog nas, strela ubila štiri mlade planince, pet pa poškodovala.

Medtem ko se preoblačimo, spet posije sonce. Ura je deset, pred nami pa še cel dan potepanja z avtobusom. Poslovimo se od vodičev Ceneta in Mirota. Hvala vama za tridnevno spremstvo, še enkrat hvala v imenu deklet, katerim sta v najtežjih trenutkih pomagala nositi nahrbtnike. Drugo leto pa na svidenje v istih vlogah. Po programu imamo že dobro uro zamude. Najprej se zapeljemo do izvira Soče. Večini naših izletnikov je Trenta še nepoznana, zato kar zijajo nad lepotami tega koščka naše lepe domovine. Kot biser čista Soča nas spremlja po dolini navzdol mimo slapa Boka proti Kobaridu. Še kratek skok do kanjona Koritnice z ogledom trdnjave Kluža, kjer je gospodaril še Napoleon.

Po kosilu, ko nadaljujemo pot, bi se najraje zleknil v sedež in malo zadremal. Toda ne gre. Iz ženskih grl tam zadaj prihajajo prijetni zvoki pesmi, da me kar potegne zraven. Res so neugnane te naše punce. Med pevskimi pavzami nam Antenček (tako smo prekrstili Mitja) pove veliko zanimivega o krajih, skozi katere se vozimo. On je tu kot doma, tu je namreč služil domovini. V Mostu na Soči se poslovimo od »bistre hčere planin« in zavijemo proti Cerknem. Ko se vozimo skozi vas mimo nove šole, v mislih prelistavam Svetinovo Ukano, ki tako lepo opisuje partizansko Cerkno. To isto doživljam pri ogledu bolnice Franje, ki je svetel spomenik odločnosti slovenskih rodoljubov v boju z nemškimi nadčlovekom.

Zadnji sončni žarki sijejo na Cerkno, ko se vzpenjamo proti Kladju. Poljanska dolina je odeta v oblakih, iz katerih prši. Čeprav je mokra, je vseeno lepa, moja dolina. Tu sem zagledal luč sveta, tu sem preživel mlada leta, zato se ne čudite, če mi je tako všeč.

Skoz tisočletno Škofjo Loko se vozimo že v mraku, v Ljubljano prispemo živi in zdravi okrog osme ure zvečer, točno po programu.

Jože Jelovčan

iz vaših zgodb

Zgodba o beli brezi

Pot se vije vedno više. Vsa je zaraščena, kot da že dolgo ni nihče hodil po njej. Morda pa je bila to res le najina »skrivnostna« pot, se vprašam v mislih. Trnja in grmovja je vedno več, vsa sem že opraskana, a ne odneham. Odpočijem si že na vrhu, prav tam, kjer stoji tista bela breza...

Leto je že minilo od tega, ko sem zadnjič stopala po tej poti, to je bila moja zadnja pot pred odhodom v tujino. A takrat je bil ob meni tudi on. Ne spominjam se, če je bila tudi takrat pot tako trnjeva, vem le, da sem bila tako srečna, da trnja še opazila ne bi. In potem sva našla brezo, ki se mi je takoj zazdela nenavadna. »Kakor v pravljici,« sem mu zašepetala. On me je obsul s poljubi. Pa vendar te pravljice ne bo bral nihče, vedno jo bova poznala le midva.

»Zakaj odhajaš, ali mar nisi srečna?« me je vprašal.

Nisem vedela, kaj bi mu odgovorila. Le dve solzi sta mi zdrknili po obrazu. Želela sem videti svet, tuje dežele, spoznati tuje ljudi in čimveč doživeti. V tujino sem se odpravljala polna lepih predstav. »Saj se kmalu vrnem,« sem odgovorila čez čas. »Potem se srečava pod to brezo, zapomni si, točno čez eno leto. Jaz bom

držala obljubo!« »Ti boš pozabila, jaz pa bom čakal. Tu na tem mestu čez eno leto. Prav gotovo te bom čakal.« Z nožem je zarezal v brezo začetnici našinih imen in datum.

V mislih se med potjo sprašujem, če se črke na drevesu še poznajo. Morda jih je obnovil, morda že čaka pod brezo in ugiba, ali bo prišla, čeprav je še zgodaj dopoldne. V tujini sem ga pogrešala bolj kot sem si predstavljala. To leto je bilo dolgo, a vzdržala sem. Prepričana sem bila, da bova to leto nadomestila. Zatrdila sem si, da ne grem nikoli več od njega. Mimogrede sem bila na vrhu hriba. Tu nekje pred menoj mora biti tista breza, tista pravljicična breza. In ob njej bo slonel on, prav tako srečen kot jaz. Toda pod brezo je bilo prazno. Črke na njej se niso več poznale. Čakala sem do večera. Ko se je začelo mračiti, sem se vrnila v mesto. Tam sem ga našla, v baru, ob kričečem juke-boxu. Prijetno se je zabaval. Končno me je opazil.

»O, zdravo Marjanca, mislil sem, da si na nas že pozabila. Kako je bilo, povej! Ali ostaneš dolgo doma?« je spraševal in mi hladnokrvno podal desnico.

Strmela sem vanj kot v deveto čudo in komaj sem iztisnila iz sebe: »Zdaj vem, da je bilo vse skupaj res le pravljica!« In odšla sem kakor v sanjah. Zavedala sem se, da bom spet dolgo sama s svojo pravljico.

Kristina, Avstrija

Zdravstveno zavarovanje

Skoraj tri leta sem bil zaposlen v Avstriji. Ko sem se vrnil v Jugoslavijo, pa smo ostali z družino deset mesecev brez zdravstvenega zavarovanja. Zdravnika sem moral sam plačati. Kaj bi moral ukreniti, da si po povratku v domovino obdržim zdravstveno zavarovanje?

Ivan P., Gradec

Da bi bili vi in vaša družina deležni zdravstvenega zavarovanja tudi v času vaše začasne brezposelnosti, bi se morali v teku enega meseca po izteku vaše delovne pogodbe v Avstriji prijaviti v domovini na pristojnem zavodu za zaposlovanje. Prijavi je treba priložiti tudi potrdilo o vašem socialnem zavarovanju v Avstriji.

Bom prejemal pokojnino?

Od leta 1953 živim v ZR Nemčiji, kjer sem stalno zaposlen in sem si pridobil pravico do pokojnine. Kot upokojenec bi se želel vrniti v Jugoslavijo. Zanima me, če bom dobival v Jugoslavijo pokojnino in če bom socialno zavarovan?

Jože D., Stuttgart

Pravico do izplačila pokojnine v Jugoslaviji imajo vsi tisti jugoslovanski državljani, ki so si s svojim delom v ZR Nemčiji pridobili pravico do pokojnine. Če ste torej zadržali jugoslovansko državljanstvo, se vam bo po povratku v Jugoslavijo tam izplačevala vaša pokojnina iz Nemčije. Obenem boste imeli tudi vse pravice iz zdravstvenega zavarovanja v breme nemškega socialnega zavarovanja.

Zdravljenje v Jugoslaviji

Delam v Franciji, kjer sem se pri delu težje ponesrečil. Zdaj sem zaradi teh poškodb že dalj časa na zdravljenju. Čeprav imam tu v Franciji zagotovljeno vse potrebno zdravljenje in nego, bi se zaradi družine, ki živi v Jugoslaviji, raje zdravil v domači deželi. Ali imam do tega pravico?

Karel J., Francija

Po določbah konvencije o socialnem zavarovanju, sklenjene med SFR Jugoslavijo in Francijo, imate pravico do zdravljenja v Jugoslaviji. To zdravljenje pa vam mora odobriti pristojna bolniška blagajna v Franciji. To se pravi, imeti morate potrdilo, da pristojna bolniška blagajna v Franciji soglaša z vašim bivanjem in zdravljenjem v Jugoslaviji. Ko boste prejeli to potrdilo, boste lahko nadaljevali z zdravljenjem v Jugoslaviji na račun francoskega socialnega zavarova-

nja. Le v primeru, če je iz zdravstvenih razlogov bolje, da se zdravite v Franciji, vam takšnega potrdila ne bodo izdali.

Nezakonski otrok

Zaposlena sem v Nemčiji, kjer bom čez nekaj mesecev rodila. Nisem poročena, zato me zanima, ali bom v rojstnem listu morala navesti tudi očeta?

Marjanca iz Münchna

V večini dežel so v rojstnih listih razne rubrike, med katerimi je tudi rubrika, v kateri je treba navesti podatke o otrokovem očetu. Uslužbenci na matičnih uradih, v porodnišnicah pa tudi duhovščina pri krstu navadno vztrajajo, da se izpolnijo v teh rojstnih listih vse rubrike. Vse to pa seveda ne pomeni, da je mati, ki je rodila svojega otroka zunaj zakonske skupnosti in bo sama zanj tudi skrbela, primorana, da v otrokovem rojstnem listu navede tudi, kdo je otrokov oče. To prav lahko opusti.

Umrla mi je mati

Leto dni delam v Nemčiji, pred mesecem pa mi je doma v Jugoslaviji umrla mati. Ali sem upravičen do zahtevka, da mi moj delodajalec vrne pogrebne stroške?

Franc L. Bielefeld

Če ste pri bolniški blagajni v Nemčiji zavarovali tudi vašo mater, imate pravico da zahtevate povrnitev pogrebnih stroškov. V tem primeru morate predložiti pristojni bolniški blagajni izpisek iz matične knjige umrlih — mrliški list — izdan na mednarodnem obrazcu ter potrdilo o pogrebnih stroških.

Otroški dodatek

V Münchnu, kjer sem zaposlen, sem že tri mesece v bolniškem staležu. Ležim v bolnišnici. Od bolniške blagajne redno prejemam nadomestilo za zaslužek (bolezni), že dva meseca pa ne dobivam otroških dodatkov za moje otroke. Zanima me, zakaj je izostalo izplačilo otroškega dodatka, čeprav sem predložil v zahtevanem roku vse potrebne dokumente in potrdila o šolanju otrok?

Tone K. München

Izplačilo otroškega dodatka je vezano samo na delovni odnos. Ker pišete, da ste na bolniškem dopustu in prejimate namesto plače boleznino, vas je verjetno vaš delodajalec medtem odjavil. Z dnevom odjave z delovnega mesta pa tudi niste več upravičeni na prejemanje otroškega dodatka. Ko boste ozdraveli in se ponovno zaposlili, morate izpolniti novi

zahtevek za otroški dodatek in ga predložiti pristojnemu zavodu za zaposlovanje, oziroma Kindergeldkassi.

Iz Nemčije na Dansko

Iz Nemčije, kjer sem zdaj zaposlen, bi se rad preselil na Dansko. Tam dela moje dekle, s katero se nameravam poročiti. Zanima me, kako bi dobil dovoljenje za bivanje in zaposlitev na Danskem?

Dori V. Nemčija

Za inozemske delavce, ki se žele zaposliti na Danskem na tistih delovnih mestih, za katere ni dovolj domačih delavcev, izdaja urad za zaposlovanje posebno potrdilo (blanket AR 151). Na podlagi tega potrdila dobe inozemski delavci pri danski policiji, v oddelku za inozemce, dovoljenje za zaposlitev in bivanje, ki je veljavno eno leto. Po tem roku dovoljenje lahko podaljšajo.

Posest

Moj sin in njegova žena sta kupila avgusta 1. 1971 za svoja otroke hišo v Šmarjeti št. 68 pri Celju. Ker je takrat dopust že potekel in ni bilo časa za prepis lastništva, so se s pogodbo dogovorili, da bodo to uredili prihodnje leto. Ker pa medtem še ni izšel zakon za kmetijska zemljišča, je ostal ta prepis še nadalje zamrznjen.

Parcela meri 665 m, na njej pa je hiša stara 35 let s prizidki. Vrta (funkcionalno zemljišče) je okrog 300 m.

Moj sin živ z družino že osem let v Nemčiji. Hišo je kupil z namenom, da bodo v njej živeli, ko se vrne, čeprav je ta potrebna še velikih popravil. Želijo pa se vrniti v svoj dom.

Zdaj je sin pooblastil mene, da bi čimprej uredil prepis. A tega ne morem urediti, ker je zamrznjen, kljub temu, da je bila kupoprodaja sklenjena že pred dobrim letom in tudi plačana kupnina. Kaj mi svetujete?

Ivan Verbič, Zalec

Če smo vas prav razumeli, obsega funkcionalno zemljišče okrog zadevne hiše 300 metrov. Če je tako, potem pri prepisu verjetno ne bo problemov. Če pa kljub temu zadeve ne bi mogli urediti, vam svetujemo, da se s primerno vlogo obrnete na premoženjsko pravni odsek skupščine pristojne občine in zaprosite za določitev funkcionalnega zemljišča za hišo št. 68 v Šmarjeti, ki jo je kupil vaš sin Vinko Verbič iz Nemčije. Na podlagi izdane odločbe boste lahko potem naprej ukrepali. Kakor so nam na republiškem sekretariatu za pravosodje povedali, znaša urbana normna za funkcionalno zemljišče ca. 500 metrov.

Dopolnitev konvencije o socialni varnosti z Luksemburgom

Cepprav je imela Jugoslavija z Veliko vojvodino Luksemburgom že precej let veljavno konvencijo o socialni varnosti, je bila prvotna konvencija za jugoslovanske delavce, zaposlene v tej državi, precej neugodna. Držala se je namreč v glavnem teritorialnega načela, to se pravi, da je priznavala jugoslovanskim delavcem, zaposlenim v Luksemburgu, pravice iz socialne varnosti le takrat, kadar so bivali v Luksemburgu, bodisi oni sami, bodisi njihove družine. Tako so ostale brez zdravstvene pomoči in brez otroških dodatkov družine jugoslovanskih delavcev takrat — in to je bila večina primerov — kadar je delal jugoslovanski delavec v Luksemburgu, družina pa je ostala doma v Jugoslaviji. Tudi ni imel jugoslovanski delavec pravice, zdraviti se na stroške luksemburškega zavarovanja takrat, kadar je zbolel v času dopusta ali obiska v Jugoslaviji.

Jugoslovanska stran si je že več let prizadevala, da bi tudi konvencijo o socialni varnosti z Luksemburgom pripeljala na raven, kakršno je dosegla npr. z Avstrijo, Zvezno republiko Nemčijo, Francijo (do 1. 1967), Nizozemsko in v zadnjem času tudi z Belgijo. To je končno tudi uspelo in sedaj že velja konvencija v spremenjeni in dopolnjeni obliki.

Kaj prinašajo spremembe in dopolnitve konvencije jugoslovanskim delavcem v tej državi?

Največja ugodnost je, da so sedaj zavarovane v breme luksemburškega zavarovanja tudi družine (žena, otroci in drugi ožji družinski člani), ki so ostale doma v Jugoslaviji. Do sedaj so morali namreč jugoslovanski delavci za te družine plačevati jugoslovanskemu zavarovanju poseben prispevek, ki se je letos v Sloveniji dvignil že na ca. 90 din na mesec. Sedaj se bodo zdravile in uživale tudi vso drugo zdravstveno pomoč družine enako kakor jugoslovanski zavarovanci, vendar v breme luksemburškega zavarovanja. Jugoslovanski delavec jih bo moral prijaviti pri pristojni luksemburški bolniški blagajni na posebnem dvojezičnem obrazcu, ki ga bo dobil pri jugoslovanskem komunalnem zavodu za socialno zavarovanje. Druga velika ugodnost je, da je luksemburška stran priznala sedaj pravico do otroških dodatkov iz luksemburških sredstev tudi za otroke, ki živijo v Jugoslaviji. Jugoslovanski delavec bo moral predložiti luksemburški blagajni za otroške dodatke potrdilo pristojne jugoslovanske občine o družinskem stanju otrok, na istem obrazcu pa bo pristojni jugoslovanski komunalni zavod za socialno zavarovanje potrdil, da za te otroke nihče v Jugoslaviji ne prejema otroških dodatkov.

Prejemanje dodatkov v obeh državah je namreč izrečno izključeno.

Da bi užival jugoslovanski delavec v času, ko se prehodno mudi v Jugoslaviji, zdravstveno varstvo v breme luksemburške blagajne, bo moral predhodno dvigniti pri njej poseben obrazec s potrdilom, da prevzema ta blagajna vse stroške zdravljenja zanj v primeru, če bi v Jugoslaviji zbolel ali postal sicer nezmožen za delo. S tem obrazcem bo jugoslovanski delavec poiskal pomoč pri jugoslovanskem zdravniku ali zdravstvenem zavodu, nakar bo jugoslovansko zavarovanje refundiralo te stroške od luksemburškega.

dr. Lev Svetek

Pri zasebnikih do 10 delavcev?

V Sloveniji so se začele razprave o predlogu za izdajo zakona o osebnem delu občanov, ki z lastnimi sredstvi samostojno opravljajo obrtno, gostinske, prevoznike, trgovinske in projektivne gospodarske dejavnosti. Zakon bo očitno prinesel vrsto novosti.

Tako predlagajo, da bi lahko zasebniki imeli tudi trgovine in projektivne biroje, kar doslej ni bilo mogoče. Zasebni obrtniki in gostilničarji bodo lahko ustanavljali pogodbene delovne skupnosti ali celo pogodbene delovne organizacije, za katere ne velja omejevanje števila zaposlenih, če je z njimi sklenjena ustreza pogodba o delovnem odnosu in udeležbi pri dohodku iz ustvarjenega dela.

Še najbolj negotova so določila o številu tujih delavcev, ki jih bodo lahko zaposlovali zasebniki v posameznih zvrsteh zasebne dejavnosti. Obrtniki in gostinci so na prvih razgovorih glede tega vprašanja menili, da bi bilo treba zakonodajalcem priporočiti varianto, ki predlaga do 10 tujih zaposlenih.

Za redno delovno razmerje naj bi priznali tudi zaposlitev zakonca, s čimer bi končno enkrat rešili vprašanje socialnega zavarovanja zakonca, ki dela v obrti, pa mu sedanji zakon ne priznava rednega delovnega razmerja.

V Pomurju ima vsak peti otrok starše v tujini

Slovenski zavod za šolstvo je pripravil informacijo o šolanju otrok naših delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini. Poročilo zajema šolanje otrok, ki so ostali doma.

Največ slovenskih šolarjev, katerih starši delajo v tujini, je v Pomurju. V tem delu naše republike ima vsak peti otrok starše v tujini. Najbolj osamljeni so otro-

ci v občini Lendava, kjer jih je začasno brez staršev slaba tretjina. Vrstni red drugih občin je naslednji: Murska Sobota (21.4 odstotka otrok ima starše v tujini), Lenart (18.1), Ptuj (13.8), Gornja Radgona (13.4), Ormož (11.2), Ljutomer (10.1), Črnomelj (8.8), Metlika (6.4), Brežice (5.7), Maribor (5.4). Nad štiri odstotke takih otrok je še v občinah Trbovlje in Kočevje, več kot tri odstotke pa v jeseniški in bistriški občini. Otroci v drugih občinah z zdomstvom niso prizadeti v večjem številu.

Otroci zdomcev so na Dolenjskem v glavnem dobro preskrbljeni. Po mnenju ravnatelja osnovne šole v Sentjerneju so v šoli celo poseben sloj, ki se po opremljenosti s šolskimi potrebščinami in oblačili ločijo od drugih otrok. Toda na drugih območjih živi kar osmina otrok delavcev, zaposlenih v tujini, v slabih socialnih razmerah. Starši teh otrok ne pošiljajo družinam ali skrbnikom svoji otrok dovolj denarja za osnovne potrebe, kot so prehrana, obleka, stanovanje in druge potrebščine.

Ker so gospodarsko slabo razvite tudi občine, kjer živijo in obiskujejo osnovno šolo socialno ogroženi otroci zdomcev, je še teže poskrbeti za njihovo preskrbo in vzgojo. Toda pri otrocih denar vendar ne bi smel imeti tako pomembne vloge.

PODRUŽNICA JUGOSLOVANSKEGA KLUBA IZ AMRISWILA

prireja

v soboto 21. oktobra ob 8. uri zvečer v hotelu »Schwert«

VINSKO TRGATEV

Nastopil bo nov ansambel, kvintet »SLOVENIJA, v katerem igrajo domači fantje iz Amriswila

PRISRČNO VABIMO VSE ROJAKINJE IN ROJAKE OD BLIZU IN DALEČ!

Slovenska vinska trgatev v Stuttgartu

Društvo Triglav prireja letošnjo vinsko trgatev za člane in prijatelje društva dne 14. oktobra ob 19. uri v Kolpinghausu, Heusteigstrasse 66.

Poskrbljeno bo za dobro kapljico in tople jedi, za ples pa bo igral ansambel Fekonja iz Stuttgarta.

Za vozila bo dovolj parkirnega prostora pod Pavlinenbrücke v bližini Marienkirche, od koder je do Kolpinghausu le pet minut pešhoje.

Društvo bo prireditev dobro pripravilo in vas nanjo vljudno vabi!

Jugoslovanski konzulati v Evropi

NEMČIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Schlosstrasse 1
BAD GODESBERG

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Lindemannstrasse
DÜSSELDORF

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Taubenstrasse 4
STUTTGART

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Böhmerwaldplatz 2
MÜNCHEN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Harvestehuderweg 101
13 HAMBURG

Die Militärmission der SFR Jugoslawien
Tauberstrasse 16
1 BERLIN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Melemstr. 18
6 FRANKFURT/MAIN

Vizekonsulat der SFR Jugoslawien
Baslerstr. 6
78 FREIBURG im Breisgau

Naslovi novih konzulatov SFRJ v ZRN

Konsulat der SFR Jugoslawien
85 NÜRNBERG
Gostenhoffer Hauptstrasse 21
Tel.: 263221
Konzul: Zdenko TRIŠLER

Konsulat der SFR Jugoslawien
3 HANNOVER
Flüggestrasse 21
Tel.:
Konzul: Miša RADOJEVIĆ

Konsulat der SFR Jugoslawien
46 DORTMUND-HORDE
Seydlitzstrasse 38
Tel.: 41641
Konzul: Vlado MIHELIČ

Konsulat der SFR Jugoslawien
798 RAVENSBURG
Hotel Sennerbad (začasen naslov)
Tel.: 23536
Konzul.: Petar MENKOVSKI

Konsulat der SFR Jugoslawien
68 MANNHEIM
Tel.: 16012
Konzul: Ivan ZBAŠNIK

ŠVIČA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Kalchegweg 38
BERN

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Eidmattstrasse 33
ZÜRICH

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Chemin Thury 5
GENEVE 5

ŠVEDSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Strandvaegen 7-B 114 56
STOCKHOLM

Jugoslaviska konsulatet
Odinsgatan 20 A
411 03 GOETEBORG

Yugoslav vicekonsulate
Stora Nygatan 60 3tr
211 37 MALMÖ

AVSTRIJA

Botschaft der SFR Jugoslawien
Rennweg 3
WIEN III

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Radetzkystrasse 26
KLAGENFURT-CELOVEC

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Hilnteichstrasse 10
GRAZ

Generalkonsulat der SFR Jugoslawien
Fürstenallee 43
5020 SALZBURG

Jugosl. konzularna agencija
Schlossgraben
6800 FELDKIRCH

Jugosl. konzularna agencija
Wachrenergasse 4
4020 LINZ

FRANCIJA

Ambassade de la SFR Yougoslavie
54, Rue de la Faisanderie
PARIS XVIe

Consulat de la RSF Yougoslavie
5, Cours Franklin Roosevelt
69 — LYON 6

Consulat general de la RSF de Yougoslavie
Rue de Commandant Rolland
MARSEILLE (8e) 94

Consulat de la RSF de Yougoslavie
Boulevard Gambetta
STRASBOURG 15

BELGIJA

Ambassade de la RSF Yougoslavie
Avenue Emile de mot 11
BRUXELLES 1050

NIZOZEMSKA

The Embassy of the SFR of Yugoslavia
Groot Hertoginnelaan 30
THE HAGUE

DANSKA

Ambassade de la RSF de Yougoslavie
Svanevaenget 36
KØBENHAVEN

ITALIJA

Ambasciata della RSF Jugoslavia
Via dei Monti Parioli 20
ROMA

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Strada del Friuli 54
TRST

Generalni konzulat SFR Jugoslavije
Via Matilde Serao 54
MILANO

NORVEŠKA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
Drammensveien 105
OSLO

VELIKA BRITANIJA

Embassy of the SFR of Yugoslavia
25, Kensington Gore
LONDON, S. W. 7
Konzularni oddelek
19 Upper Phillimore Gardens
LONDON, W. 8

Tiskovni sklad

ARGENTINA: Antonio Mislej 10.— din.

AVSTRALIJA: Alfred Brežnik 2.— US \$, Ivan Volavšek 15.— din, Carl Holvet 2,32 Lstg in 100.— din, Tony Resnik 0,90 Lstg, Marija in Štefan Žekš 1,53 Lstg, Jelena Prekodravac 15.— din, Gabriel Cefarin 0,54 Lstg, Ivan Hace 0,50 Lstg, Fany Natlačen 1.000.— Lit in 25.— din.

AVSTRIJA: Marija Šegula 20.— Sch.

BELGIJA: Polonca Vodnik-Kola 50.— Bfr, Alojzija Špec 10.— Bfr, August Tanšek 50.— Bfr, Francka Kovše-Kalan 100.— Bfr, Maria Bezenšek 50.—Bfr, Društvo Sv. Barbara 200.— Bfr.

FRANCIJA: Juliana Stojc 5.— FF, Jože Simonič 5.— FF in 5.— din, Rudolf Segar 30.— FF, Antonija Kunej 10.— din, Anton Troha 5.— FF.

HOLANDIJA: Franc Anderluh 3.— Hfl, Franc Gril 5.— DM, Skupina obiskovalcev 100.— Hfl, Egidij Vršaj 43.— din, Maria Košir 43.— din.

ITALIJA: Alojzija Robida 400.— Lit.

JUGOSLAVIJA: Frances Kobilica 100.— din, Janez Žnidaršič 5.— can \$, Franc Japič 50.— din.

JUŽNA AFRIKA: Miro Konjar 10.— din.

KANADA: Leslie Hull 2.— can. \$, Joseph Novak 0,50 can. \$, Janez Premrl 2.— can. \$, Maria Marinka Kodre 2.— can. \$, Maria in Ivan Bračko 4.— can. \$, Frank Bremšak 2.— can. \$, Joe Gornik 1.— can. \$, Greta in Viktor Zupanc 2.— can. \$, Ana Komočar 2.— can. \$, Luis Gačnik 2.— US \$, Frank Šoštarič 4.— US \$, John Luzar 4.— US \$, Martin Zagorc 4.— can. \$, Martin Lubey 1.— can. \$, Helena Cvornjek 2.— can. \$, Kati in Mirko Kolmanič 1.— can. \$, Ciril Soršak v imenu društva Nagelj iz Toronta in Slovenskega društva iz Winnipega 40.— can. \$.

NEMCIJA: Silvia Strakl 2.— DM, Hedviga Michulski 12.— DM, Ernest Jamšek 1.— DM, Hasan Silahič 15.— din, Anton Košir 6.— DM, Dušan Zore 8.— din, Jože in Gizela Boldan 10.— DM, Alois Ižanc 8.— din, Alois Waupotitsch 3.— DM, Terezija Sluga 3.— DM, Henrik Borišek 23,75 din, Ladislav Krevs 6.— din, Alois Starc 1.— DM, Maks Frölich 4.— DM, Raimund Kmetetz 3.— DM, Ivan Centa 1.— DM, Lojzek Štebe 10.— DM, Anton Petrovič 20.— din, Maria Schnell 3.— DM, Angelca in Boris Weinberger 3.— DM, Milan Marcijan 3.— DM, Maie Zdolšek 18.— din, Jože Lavrič 2.— DM, Franc Kosmač 20.— din, Maria Erzetič 1.— DM, Rezka Gergar 1.— DM, Josef Kastelic 6.— din, Amalia Zorko 5.— DM.

ŠVEDSKA: Silvester Berginc 5.— Skr, Ivan Šebalj 5.— Skr, Janez Budja 7,5 Skr, Josef Cernosa 10.— Skr, Jože Zupančič 2.— Skr, Ivan Čeh 5.— Skr.

Slovenski vinogradniki letos niso najbolj veseli ob svojem pridelku. Vreme jim jo je zagodilo prav v dne, ko bi moralo sonce najbolj ogreti viseče grozde, zato pravijo, da bo letošnje vino bolj kislo. Na sliki: trgateg na Bizeljskem. Foto: Niko Paulič

ŠVICA: Aleksander Gergar 17.— Sfr, Maria Ristecki 30,40 din, Vida Vock 30,40 din, Milena Pešec 3.— din, Janez Lakner 3.— din, Dušan Florjančič 13.— din.

URUGVAJ: Pedro Bizal 10.— US \$.

VENEZUELA: Amalia Pitner 2.— US \$, Jože Frank 5.— US \$.

ZDA (USA): Zdravko Wolf 2.— US \$, Antonija Ezzo 1,70 US \$, Maria Kern 0,50 US \$, Christine Silver 3.— US \$, Ivan Bizjak 2,5 US \$, Dr. Edi Gobec 1.— US \$, Mery Skerlong 5.— US \$, Joe Pintar 3.— US \$, Andrew Logar 15.— din, Mery Bole 2.— US \$, Frances in Jack Kapel 5.— US \$, Jacob Cerar 1.— US \$, Albina Horvat 10.— US \$, Leopolda Vozel 2.— US \$, Mary Matyazich 2.— US \$, Mary Ivanush 1.— US \$, Josephine Schlosar 5.— US \$, Joe Česnik 5.— US \$, Mary Spik 1.— US \$, Stanley Rogers 30.— din, Mary Ercek 30.— din, Charlie Zele 5.— US \$, Ann Stromar 1.— US \$, Mary Tursich 14.— din, Rose Merlak 34.— din, Cecilia Blashun 45.— din, Joseph Birk 5.— US \$, Jacob Gorup 1.— US \$, Jennie Troha 2.— US \$, Mary Kukar 3.— US \$, Cesar 1.— US \$, Frank Modic 2.— US \$, Ema Janc 1.— US \$, John Cech 2.— US \$, Ana Zakrajšek 1.— US \$, Tillie Kuhar 2,5 US \$, Jennie

Jesenovec 1.— US \$, Agnes Gosar, 2.— US \$, Mary Kobal 1.— US \$, Marta Batich 1.— US \$, Joško Jerkič 1.— US \$, Marica Lokar 1.— US \$, John Zaubi 1.— US \$, Frank Elersich 5.— US \$, Josephine Vidrich 2.— US \$, Mary Dolšak 3,80 US \$, Mike Zupančič 17.— din, Joseph Culkar 10.— US \$, Julka Kramzar 2.— US \$, Tončka Garden 100.— din, Ana Kolar 100.— din, Karel Šabjan 3.— US \$, Edward Tomšič 5.— US \$, Jennie Smith 1.— US \$, Mary Smith 1.— US \$, Joe Pintar 5.— US \$, Ciril Medved 1.— US \$, Paul Barbusse 2.— US \$, Frances Lah 1.— US \$, Jacob Zupan in Elica Madison v spomin ob 5. obletnici smrti drage žene in dobre mame, pesnice Katke Zupančič 5.— US \$ ter v spomin na pokojnega bratranca Antona Butala in pokojnega svaka Mata Vrtačiča iz Jugoslavije, 10.— US \$ — Felix Štrumbel v spomin pokojne Milke Kres 10.— US \$, Frank Kobilica v spomin ob 1. obletnici smrti sina Frankia 5.— US \$, Pevski zbor TRIGLAV iz Clevelanda 5.— US \$, Mary in Andy Božich v zahvalo za lep sprejem pevskega zbora ZARJA iz Clevelanda 20.— US \$.

Vsem se iskreno zahvalujemo

Uredništvo in uprava Rodne grude

Jesenski pust

Slovenci obhajamo pust kar dvakrat v letu. Enkrat pozimi, drugič jeseni. Jeseni brez maškar. Jesenski pust je na Martinovo, 11. novembra. Tako mu vsaj pravijo marsikje na Slovenskem. O Martinovem se pije in já, o Martinovem so se včasih ženili, kakor že pravi stara pesem:

Počakaj me, Mina,
do svetega Martina —
kravce popasem,
pol tem pa vzeli!

Glede ženitovanja so bili včasih zelo strogi. Praviloma so se ljudje smeli močiti in ženiti samo dvakrat na leto — v času pred štiridesetdnevni postom, v »predpustu«, in v času pred adventom, pred pričakovanjem božiča, okoli Martinovega. Dandanes se na Slovenskem komaj kje tega držijo. Držijo se pa prvega — martinovanja, poedin, pokušanja novega vina... Staro pravilo namreč pravi, da je mošt »zrel«, da se spremeni v vino prav na Martinovo. Človek bi dejal, da tako natanko to ne more biti — moglo bi »dozoreti« tudi 10. ali šele 12. novembra, pa nemara še prej ali pa pozneje. Toda potreben je ljudem določen dan. Zato so si izbrali god svetega Martina.

Sveti Martin pač z vinom nima nobene posebne zveze. Doma je bil blizu našega Porabja na Ogrskem, zašel je na Francosko, bil tam najprej puščavnik, nato je ustanovil prvi francoski samostan, postal škof in kot tak je umrl v mestu Tours konec 4. stoletja. To se bere o njem. V pratiki je bila — morda je še — narisana za njegov godovni dan tudi goska. Martinova gos je tudi pri nas v časteh, marsikje Martinovo brez nje ne sme miniti. Tudi z gosmi škof Martin ni imel opravka. Kaj torej tiči za Martinovim? Vsi narodi obhajajo jeseni, ko so pridelki spravljani, poseben praznik, ki je kajpak zvezan z gostijo. Delo je opravljeno, zimске zaloge so pod streho — zdaj je priložnost, da se ljudje poveselejo in obilno pokušijo sadove svojega truda. Iz zavesti odvisnosti od nadnaravnih sil postane ta praznik »zahvalni dan«. Tak »zahvalni praznik« je obhajal človek najbrž že od tistihmal, ko je začel obdelovati zemljo in je opustil zgolj lov. Ta zahvalni praznik je veljal duhovom prednikov, ki so pripomogli k dobri letini, pozneje pa božanstvom. Ljudje so se gostili, niso pa pozabljali nadnaravnih sil in jim zato tudi obilno žrtvovali delež novih pridelkov. Jesensko veselje in zadoščenje, počitek in užitek so čisto naravne stvari. Zato so se jesenske gostije ohranile skoz tisočletja do današnjih dni. Tudi Cerkev ni imela razloga, da bi jih zatirala. Toda kakor v številnih

drugih primerih jih je hotela »pokristjaniti«, jim dati zavetnika svetnika, ki goduje v jesenskem času. Če naj ga ljudje sprejmejo, mora uživati velik ugled. Takšen svetnik je bil Martin. Zgodnja Cerkev ga je imela v visokih časteh in pri vernikih je bil močno priljubljen. Zato z novim imenom jesenskih gostij, z »martinovanjem«, ni bilo posebnih težav. In tako »martinujemo« tudi še mi.

Razumljivo je, da so gostije o Martinovem posebno priljubljene v pokrajinah, ki imajo bogato razvito poljedelstvo, še prav posebej tudi v naših vinorodnih okoliših. Na Gorenjskem, na primer, pravega Martinovanja ni. Tam so obhajali Martinovo svojčas samo pastirji. Izredno razkošne so pojedine o Martinovem zlasti na Štajerskem. V ptujski okolici se taka pojedina imenuje »Martinov násad«. Takrat pride na mizo vse, kar domačija premore. Od dobrot se miza šibi. Še Bela krajina v tem ne zaostaja.

Bistveni del te pojedine pa je vendarle gos, na Štajerskem jo nadomešča puran. Kako je s to gosjo? Sodimo, da je šega, zelo, zelo stara. Gos je bila, tako pravijo naši starinoslovci, daritvena žival naših staroselcev, Keltov, ki so jo bržčas žrtvovali božanstvom prav med jesenskimi gostijami. Od njih so jo prevzeli poznejši naseljeneci. Danes gos ni več »daritvena žival«, ampak najimenitnejša, osrednja jed »Martinove« gostije. Jedilnik je seveda odvisen od pridelkov in od gospodarske zmogljivosti. Kjer nimajo gosi, pride na mizo puran, kjer tudi tega ni, pa petelin ali kokoš.

Glavno pa je vendarle »novo vino«. Marsikje si privoščijo šalo, da dado pri mizi najprej piti ženskam, češ da pijejo še mošt. Nato pa pravijo, da so »ženske mošt izpile«. Pijača, ki jo gospodar zatem natoči, je že vino! Po vsem Slovenskem je znana pesem:

Došel je, došel, sveti Martin,
on ga je krstil, jaz ga bom pil.
Kume moj dragi, zdaj se napij,
dolgo ga ne boš, zdaj se navžij!

Zanimiva šega se je ohranila do nedavnega — morda živí še danes — tako na Štajerskem kakor v Beli krajini: po gostiji pustijo na mizi vse, kar je ostalo, ali pa samo polno majolko s kozarci. Pravijo, da je to namenjeno »vernim dušam v vicah«, ki baje ponoči tudi pridejo martinovat v domačo hišo. Očitno je ta šega zelo, zelo stara. V njej vidimo ostanek starodavne daritve duhovom prednikov, ki so se tudi udeleževali jesenskih gostij.

Na Gorenjskem je postal sveti Martin zavetnik pastirjev. Martinovo je pomenilo ko-

nec paše in slovesnost pastirjev. Po Martinovem se namreč živina pase povsod, če je vreme za to, kakor pravi rek:

Svet Martin
ukaže pastirjem po vsem.

Prave paše je konec. Svoječasno so si pastirji o Martinovem skuhal obredno »Martinovo kašo«, na Koroškem pa so si priredili kar pravo gostijo. Zelo pogostna je bila slovesna pastirska »zahvalna« maša na Martinov dan. Pastirji so se z njo hoteli zahvaliti, da so srečno prignali črede s planin.

Martinovo nas opozarja, da se tudi leto nagiblje h koncu. Še pride kak toplejši dan, toda

Za soncem svetega Martina
kaj kmalu pride sneg, zmrzlina.
In če te tudi dobro greje,
le tri dni babje leto šteje...

Dr. Niko Kuret

Nove knjige slovenskih založb

Mladinska knjiga, Ljubljana

Branka Jurca: Rodiš se samo enkrat
Jože Felc: Dobro jutro, svoboda
Lučka Petrič: Rumeni konj
Tomo Rebolj: Čudaki, dve noveli

Partizanska knjiga, Ljubljana

Sandi Sitar: Mala vojna poštevanka
Gubčeva knjižnica, izbor 30 knjižnih del

Državna založba Slovenije, Ljubljana

Slovenski šah
Alojz Gradnik: Eros Tanatos, pesmi

Založba Obzorja, Maribor

Slovensko slovstvo, 6 knjig

Cankarjeva založba, Ljubljana

Mira Mihelič: Vrnite se, sinovi
Beno Zupančič: Golobnjak
Peter Božič: Jaz sem ubil Anito
dr. B. Tekavčič: Kaj mora ženska vedeti o sebi

Knjige lahko naročite tudi na naslov:

Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, pp. 169,
Cankarjeva 1/II, Jugoslavija

Kiparji z vsega sveta v dolenjskih Benetkah

Otoček, ki ga obliva Krka, v tem podgorjanskem predelu že upočasnjena: to je stara Kostanjevica, zaradi starinske, slikovitosti in kontrastov imenovana tudi Dolenjske Benetke. »Na zemljevidu majhno in komaj opazno mesto z dobrosrčnimi in kot mravlje pridnimi ljudmi premore kulture za vele mesto,« je pred leti pripomnil neki zahodnoevropski umetnostni imenitnik in tudi opomba, ki jo je zapustil v knjigi vtisov z nečitljivim podpisom, se še zdaj bere kot laskavo priznanje.

Res, ta mala Kostanjevica je kulturo zajela z veliko žlico. In kaj je v tej žlici? »Imamo Gorjupovo galerijo, Lamutov likovni salon, za koncerte preurejeno in obnovljeno samostansko cerkev, galerijo Forme vive na kloštrskem vrtu — pa Dolenjski kulturni festival in vsaki dve leti mednarodni simpozij kiparjev,« bi naštel Lado Smrekar, šolnik, ki se je z dušo in telesom zapisal kulturnemu procvitu tega kraja. K njemu in od njega gre na vse strani sveta toliko vezi in poti, da se zdi resnično nezamenljiv in da mnogi že zdaj ugibajo, kaj bo po njegovem odhodu.

Namen tega zapisa ni na dolgo in široko razglabljanje o »vesoljni« kostanjeviški kulturi, ampak samo spregovoriti o kiparskem simpoziju, ki je letos spet zbral na samostanskem vrtu, za starimi zidovi nekdanjega kloštra, v senci z lišajem in mahom poraslih dreves, imenitno družino umetnikov: Berry Holslag je prišla iz Nizozemske, Roderich Hanland z otoka — iz Velike Britanije, Kosuke Kimura in Rioichi Tamura iz Japonske, Luis Mwaniki iz Kenije, njim pa so se pridružili Dušan Tršar in Tone Lapajne iz Ljubljane in Miroslav Šutej iz Zagreba.

Dva meseca — od začetka julija do konca avgusta — so se izpod starinskih dreves med zidovi oglašale cimrahe, plenkače, sekire, motorne žage in kladiva, ki so neenakomerno tolkla po dletih, da je bilo od daleč slišati kot kljuvanje žolne v deblo. Pot je lil kiparjem z obrazov, ko so dan za dnem, uro za uro, malone brez oddiha klesali v trd les panonskega, v Krakovskem gozdu ob magistralni cesti Ljubljana—Zagreb posekanega hrasta, umetniško izročilo. Vsak se je lotil in uresničil nekaj svojega in svojkega. Šutej, denimo, kompozicijo v slogu svoje dosedanje kinetične grafike, Lapajne kip, v katerem je združil elemente stare slovanske kmečke arhitekture, Hanlanda je zamikala »piramida usode«, Tamuro privid Bude, Mwanikija — predstavnika črne Afrike — primitivistične plastike kot kulturno umetniško izročilo črnih ljudstev.

Z udeleženci letošnjega XII. mednarodnega simpozija kiparjev se je število vseh, ki so prišli v ta kot pod Gorjanci dihat ustvarjalni mir, povzpelo na več kot 50. Statistika trdi, da so na Formi vivi delali umetniki iz več kot 20 držav in z vseh kontinentov. Galerija Forme vive, posejana z blizu sto lesenimi skulpturami, se je letos oplemenitila z vrsto novih del.

Umetnost v Kostanjevici živi in Kostanjevica živi za umetnost. To dvoje pa — kot bi rekel pisatelj Ivan Potrč — velja. Dolenjske Benetke obiskovalcev, ki ne pridejo samo na liter žlahtnega cvička ali posedat na zaraščena obrežja Krke, ne z dolgočasijo. To pa kraj, ki mu gre tudi v turizmu za eno prvih mest na Dolenjskem, ni nepomembno.

Ivan Zoran

Neuklonljiv, uporniški, ponosen — tak bo Matija Gubec, ki ga po naročilu krške kulturne skupnosti kleše že nekaj tednov kipar Tone Kralj na samostanskem vrtu v Kostanjevici na Krki iz debelega hloda panonskega hrasta. Spomenik temu velikemu kmečkemu puntarju, ki je postal simbol kmečke trdoživosti in zakoreninjenosti v svobodnjaška tla, bodo najverjetneje postavili v Kostanjevici in z njim počastili spomin na veliki slovensko-hrvaški kmečki punt pred 400 leti (Foto: I. Zoran)

Forma viva 72 — Srednjeveška zgradba nekdanjega samostana v Kostanjevici z obnovljeno cerkvijo v ozadju. Okrog samostana je velika galerija Forme vive, kajpak vse na prostem (Foto: I. Zoran)

Francija

Hvalevredna pobuda

Skupina jugoslovanskih rojakov, ki žive in delajo v Parizu in okoliških krajih, je predlagala, naj se pri Jugoslovanskem društvu Bratstvo in jedinstvo ustanovi posebna sekcija, ki bo skrbela za otroke naših rojakov. Okvir dejavnosti te sekcije bi bil naslednji: na podlagi zbiranja otrok po posameznih četrtih bi sekcija zanje prirejala izlete in razne prireditve ter skrbela, da bi sodelovali na raznih proslavah. Za te otroke bi tudi organizirala med počitnicami letovanja v Jugoslaviji. Pobuda je zares hvalevredna, saj bi bila takšna sekcija zelo koristna. Zato smo prepričani, da jo bodo tudi uresničili. Prijave sprejema iniciativni odbor pri Jugoslovanskem društvu Bratstvo in Jedinstvo, 58 rue de la Faisanderie, Paris.

Nov grob

V Aumetzu je umrl 14. junija upokojeni rudar Jože Barbič. Dolga leta je bil zelo aktiven pri tamkajšnjem slovenskem delavskem društvu in zvest naročnik Rodne grude. Naj mu bo lahka tuja gruda, njegovim naše iskreno sožalje!

ZDA

Pokojni Jakob Jesenko ob imenovanju za moža leta.

Priznanje

Konec junija je bila v Dallasu v državi Teksas, prva konvencija glasbenikov, virtuofov na orgle. Na tej prireditvi so izvajali tudi skladbo ameriškega skladatelja slovenskega rodu Paula J. Šiflerja. Skladba ima naslov »Obup in agonija taborišča Dachau«. Delo je zaigrala na orgle znana virtuožinja na tem glasbilu, Catherine Crozier. Oba z avtorjem sta bila deležna toplega priznanja. Paul Šifler je

V Clevelandu se poleg vrste pevskih zborov, ki jih imajo odrasli, uveljavljajo kar trije mladinski pevski zbori, ki so v okviru SNPJ. To so krožki št. 2, št. 3 in št. 77. Vsi trije, ki jih sestavlja že tretji in četrti rod Slovencev v Ameriki, gojijo slovensko pesem. Na sliki so mladi pevci krožka št. 77 SNPJ, ki jih od decembra 1970 vodi Marija Pivik. S simpatično dirigentko smo se letos seznanili tudi osebno, ko je bila z družino na obisku v svojem rojstnem kraju. Mladim pevcem in njihovi dirigentki želimo še veliko uspehov.

sin Rose Šifler iz Waukegana, Ill., ki je članica društva št. 14 SNPJ. Nekaj časa je bil dirigent pevskega zbora pri Slovenskem narodnem domu v Waukeganu in dirigent pevskega zbora Slovan v Brooklyn, N. Y. Uglasbil je že več skladb in priredil večje število slovenskih ljudskih pesmi.

Drugi mladinski festival Jednotinih krožkov

V juliju so se mladi člani Slovenske narodne podporne jednote zbrali v jednotinem letoviškem centru v Enon Valleyu, Pa. na svojem drugem festivalu. Najprej so imeli zborovanje, zatem pa je osem mladinskih krožkov nastopilo na glasbenih in pevskih prireditvah.

Najstarejša clevelandška tovarna se je preselila

Tovarna za izdelovanje zdravil String, Cobb & Arner Inc., ki je v tem mestu delovala celih 139 let, se je preselila v Cincinnati. Tovarna izdeluje okrog sto vrst raznih zdravil. Svoje prostore je imela na 2654 Lisbon Rd S.E. Zaposlovala je blizu

tristo delavcev in uslužbencev, med njimi tudi številne naše rojake. Ta tovarna je bila drugo najstarejše podjetje za izdelavo zdravil v Ameriki.

Festival »Mala Evropa«

V Clevelandu so letos konec julija že drugo leto priredili Little Europa festival. Začel se je v soboto 29. julija dopoldne

Pred kratkim se je v Chicagu poslovil dosedanji generalni konzul SFR Jugoslavije Milan Samec. Slovenci so se od njega »uradno« poslovili v Slovenskem centru v Cicero, Ill. Na sliki: v sredini Milan Samec, na desni Elsie in Jože Gulkar, predsednik SNPJ.

s parado, ki je krenila po St. Clair cesti skozi središče slovenske naselbine, ki je še vedno številčno zelo močna, o čemer so se lahko prepričali tudi obiskovalci iz drugih dežel. Ob St. Clair cesti se vrste številne slovenske trgovine in razne delavnice, gostišča, uradi. Tam je tudi slovenski narodni dom, šola in cerkev. Parada je bila zelo pestra: v njej so bile skupine narodnih noš, razne godbe, starodavni gasilski voz tudi ni manjkal, mladina na biciklih in dolga kolona okrašenih avtomobilov. Na festivalskem programu so bile tudi razne vesele tekme. Za zmagovalce pa so bile razpisane nagrade. Zelo zanimiva je bila predvsem tekma med pivci piva, ki so se popoldne pomerili na dvorišču Slovenskega narodnega doma v svoji žej. Prav radovedni smo, kdo je bil zmagovalec in koliko piva je popil?!

Kanada

»Metro Caravan«

V Torontu je bil v zadnjem tednu junija letos že četrto leto prirejen teden »Metro Caravan« katerega organizira Odbor za ljudsko umetnost, ki je samostojna organizacija. V okviru letošnjega Caravana je sodelovalo 44 narodnosti, ki žive v Torontu in so prikazali svoje značilnosti in običaje. Od Amsterdama do Manille na Filipinih, Sydneya v Avstraliji, pa do Zagreba in Ljubljane v Jugoslaviji. S »potnim listom«, ki je veljal tri dolarje, so obiskovalci skozi osem dni lahko obiskovali razstavne prostore po Torontu ter kulturne prireditve vseh teh narodnostno med seboj tako različnih prireditev, ki so imeli pri pripravi seveda ogromno dela. Paviljon Ljubljana je bil v cerkveni dvorani na Manning ave. V pestrem programu so s folklornimi plesi in petjem sodelovali: nova folklorna skupina Biser, plesna skupina Nagelj, dekliški pevski zbor iz Newtoronta ter glasbeni ansambli — Trubadurji, Veseli študentje, Alpinci, Stajerski fantje, Harmonie sekstet in drugi. Ves čas so pridne kuharice skrbele, da so imeli gostje na razpolago domače prigrizke. Razstavljeni so bili tudi najnovejši pasteli mladega slovenskega slikarja Boža Kramolca.

Piknik v Wellandportu

Naši rojaki v Kanadi so se v nedeljo 9. julija spet od vsepovsod zbrali v Wellandportu na farzni Beograd pokojnega majorja Jonesa. Nad tri tisoč jugoslovanskih rojakov iz naših naselbin v Torontu, Hamiltonu, Wellandu, Niagara Fallsu in drugo, je v prijetnem razpoloženju preživelo dan na tem tradicionalnem slavlju. Udeležence sta pozdravila generalni konzul jugoslovanske ambasade v Ottawi Ljubo Djukić in tajnik Hrvatske izseljenške matice Ivica Kranželić, ki je bil ta-

Mladinski pevski zbor SDD, Cleveland, Ohio, s svojim nekdanjim dirigentom J. Gregurinčičem

Jubilej dela za mladino v Clevelandu

Novembra leta 1971 je izteklo dvajset let, odkar je sprejel glasbeno vodstvo Mladinskega pevskega zbora SDD na Waterloo road Joseph Gregurinčič. V novembru lani so mu bile na poslovnem koncertu izrečene čestitke in zahvala za njegovo dvajsetletno vestno vodstvo zbora. John Cech se mu je zahvalil s toplimi besedami v imenu odbora in mu izročil zaslužno ploščo. Pevovodja Joseph Gregurinčič se je zahvalil in dejal med drugim: »Ko je leta 1951 zašel Mladinski pevski zbor v krizo, ker niso imeli glasbenega vodje, sta me pokojni John Terlep in Jack Tomšič nagovorila, da sem začasno sprejel vodstvo zbora. Skozi dobre in slabe okoliščine pa sem na tem mestu vzdržal dvajset let. Po svojih močeh sem si prizadeval, da smo uspešno izvedli programe koncertov, operete in spevoigre in s tem pomagali pri ohranitvi naših narodnostnih tradicij. Saj je slovenska pesem zelo pomembna za slovenske izseljence in njihove potomce pri spoznavanju kulturne zgodovine in dosežkov slovenskega naroda doma in na tujem.« Stre prejemale kaj pomoči od odbora in staršev od otrok?

»Brez te pomoči bi že davno opešal. Priznanje moram izreči sodelavcem. Pri režiji v moji dobi J. Šteblaju, M. Bashel in Paulini Debevec, pianistom Eleanor Pavli, Alice Cech, Josephine Terček in Edwinu Poljšak, publicistkam Betty Rotar in Wilmi Tibjach, mojstru odra Edwardu Ozanichu, tajnici Millie Bradach, dalje očetom sodelujočih otrok za izdelavo scenskih rekvizitov in materam pri izdelavi kostumov za to naše res kolektivno delo.«

V resnici je zbor v zadnjih dvajsetih letih izvajal večja dela. Poleg enain-

dvajsetih koncertov so v tem času uprizorili igrice »Čista vest« in »Kje je meja?«, spevoigro »Čarovnik iz Oza« (The Wizard of Oz), »Palčki« (Babes in Toyland), »Pepelko« (Cinderella), »Zvoki glasbe« (Sound of Music), »Sneguljčico« (Snow White and Seven Dwarfs) in letošnjo pomlad pod vodstvom Pauline Debevec spevoigro v dvanajst scenah »Oliver«.

Mladinski pevski zbor SDD je bil ustanovljen iz Slovenske šole SDD na Waterloo road leta 1934. Pisec teh vrst je sodeloval pri organizaciji obeh in ob prihodnji 40-letnici zbora bomo skušali priklicati v spomin kaj iz doživetij pri vzgoji naših mladih.

Pri zboru so zdaj včlanjeni sinovi in hčere drugega, tretjega in celo četrtega rodu naših izseljencev. Razumljivo je, da v monologih in dialogih uporabljajo ameriški jezik, v pesmih pa večidel slovenščino. Lani se je zbor preimenoval v Junior Chorus of Circle 3 SNPJ (Mladinski pevski zbor, krožek št. 3 SNPJ) Glasbeno vodstvo je prevzela Pauline Debevec.

Peli bodo še mnoga leta. Pevovodji Josephu Gregurinčiču pa velja zahvala za požrtvovalno delo, ki ga je pri delu z našo mladino izvrševal celih dvajset let.

Louis Kaferle, Cleveland

Glasbeni vodja J. Gregurinčič in Pauline Debevec, ki je za njim prevzela vodstvo zbora

krat z nekaterimi odborniki Hrvatske izseljenske matice na obisku pri izseljenskih organizacijah v Kanadi in ZDA. V kulturnem programu so rojaki posebej tople pozdravili nastop znane jugoslovanske pevke narodnih pesmi Nado Mamulo iz Zagreba.

Avstralija

Slovenski dom v Adelaide

Slovensko društvo v Adelaide je 4. decembra lani slovesno odprlo svoj Slovenski dom. Tako so bila končno kronana z uspehom večletna prizadevanja in požrtvovalno delo društvenih članov in članic. Dom je lepa moderna stavba in so rojaki nanj lahko upravičeno ponosni. Stoji na zemljišču ob 41—43 Young Avenue v West Hindmarshu. Vreden je 42.000 dolarjev. V tem znesku pa niso vštete številne ure prostovoljnega dela, članov in članic, ki so požrtvovalno pomagali graditi svoj društveni dom. Če bi to delo ocenili z denarjem, bi morali govoriti o več tisoč dolarjih. Slovesni otvoritvi doma je prisostvovalo blizu sedemsto rojakov in je bila to doslej ena izmed največjih manifestacij Slovencev v Južni Avstraliji.

V načrtu slovenska čitalnica

Primorski rojaki v Melbournu so letos ustanovili svoje društvo, ki so ga poimenovali Primorski socialni klub Jadran. Predsednik kluba je A. Valenčič, tajnik in blagajnik pa E. M. Straus. Požrtvovalni odborniki in člani imajo velike načrte, ki jih bodo prav gotovo tudi uresničili, deloma so jih pa tudi že. Tako so s skupnimi močmi kupili posestvo s 5 akri zemljišča, kjer nameravajo urediti svoj društveni dom. Poročajo nam, da bo potrebno še dosti trdega dela, da bodo to posestvo izplačali. Najprej nameravajo v domu urediti slovensko čitalnico in so se obrnili tudi na Slovensko izseljensko matico, da bi jim za čitalnico prispevala kakšne slovenske knjige. Seveda jim bomo, v okviru možnosti, prav radi ustregli. Letos sta nas obiskala člana novega kluba Fani in Peter Natlačenova, ki sta prišla po 16 letih na obisk v svojo rodno Primorsko in s seboj pripeljala tudi svoja otroka 13-letno Cvetko in 8-letnega Petra. Gospa Fani je doma iz Zagorja pri Pivki, njen soprog pa iz Orehka pri Postojni.

Izletniški prostori Slovenskega društva v Geelongu v Avstraliji

Novi slovenski dom v Adelaide, Avstralija

O svojih vtisih s tega obiska nam je rojakinja Fani napisala obširnejše poročilo, ki ga objavljamo na drugem mestu. V pomenku o delu novega kluba sta nam Natlačenova povedala, da imajo še veliko načrtov. Ker so med člani dobri pevci, mislijo tudi na pevski zbor. Posebej pa se nameravajo posvetiti svojim otrokom, ki naj bi se v klubu učili slovenskih igrice in recitacij ter nastopali na prireditvah. Prepričani smo, da bodo te svoje lepe načrte agilni društveniki tudi uresničili in da bomo v Rodni grudi še velikokrat kaj napisali o delovnih uspehih Primorskega socialnega kluba Jadran.

Braziliija

Otroci so mi v ponos in tolažbo

Ganila me je vaša skrb zaradi zavrženih revij. Res je bil moj naslov nepopoln, a kriva je tega tudi tukajšnja birokracija, da revije nisem dobila. Vesela pa sem, da me je ta primer končno okorajžil, da se vam po dolgem času enkrat vendarle zahvalim za vaše plemenito delo med nami izseljenci in domovino. K vsem pohvalam o reviji, ki sem jih prebrala v objavljenih pismih, se pridružujem tudi jaz. Meni Rodna gruda posebej veliko pomeni, saj že dvajset let nimam nobene druge priložnosti govoriti ali brati slovensko, če izvzamem nekaj redkih pisem, ki jih dobim kdaj od svojih bratov in svoje 82-letne matere.

Če bi mogla najti besede s katerimi bi opisala silno domotožje po domovini! ni jih! Tukaj je vse tako drugače — ljudje, značaj, jezik, navade, celo sonce drugače greje. Moj mož je bil rojen v Vrhpolju v Vipavi, pa se je leta 1963 tukaj ponesrečil. Ostala sem sama s tremi otroci. Da se še nisem vrnila v Jugoslavijo je krivo to, ker še do danes nisem imela priložnosti prodati naše imetje, ker kraj, kjer živimo, ni za to primeren. Ekonomsko se imamo slabo in duševno dostikrat kar omagujem. Moč in tolažbo najdem le v svojih otrocih, katerih sliko vam pošiljam. Majda in Janez imata štirinajst let, dvojčka sta. Davidu pa je 18 let. Hčer-

Mladi brazilski Slovenci — Janez, David in Majda Tončič

ka hodi v tretjo gimnazijo in že uči tri-deset otrok v našem domu. Fanta ponoči študirata, podnevi sta pa v službi. Otrokom toliko pripovedujem o Sloveniji, da se tukaj čutijo bolj kakor turisti, čeprav so tu rojeni in še nikoli niso slišali slovenski glas. Tukaj poznamo le nekaj rojakov iz južne Jugoslavije a nimamo z njimi tesnejših stikov.

Oprostite moji pomanjkljivi slovenščini, saj kakor sem že povedala, že dvajset let ni tukaj slovenske besede, a to je naše prejšnje znanje domače besede le še okrepilo. To pa na račun trpljenja, razočaranj, izkoriščanja in trdega dela, ki smo morali skozenj.

Članki v razvoju Slovenije in Jugoslavije v Rodni grudi so mi v ponos in veselje. Zelo rada berem tudi sestavke iz zgodovine Slovencev in stran »Naši pomenki«. Vesela bom, če ob priliki, ko vam bo dopuščal čas in prostor, napišete kaj o Vipavi in njeni okolici s kakšno sliko poleg. Saj veste, kako bi nas to osrečilo. Otroci so mi naročili, naj vas pozdravim. Pozdrave in čestitke pošiljajo tudi jugoslovanskim nogometašem, ki so tukaj v Braziliji tako zmagovito predstavili svojo domovino Jugoslavijo.

Anita Tončič,
Tribobo, Do Rio Niteroi

izseljenska srečanja

Natlačenovi iz Melbourne v Avstraliji: Peter in Fani ter otroka Cvetka in Peter, ki sta letos prvič videla deželo svojih staršev.

O, domovina, ti si kakor zdravje!

Tako je rekel in zapisal Ivan Cankar. To je resnica, ki jo spozna človek šele takrat, ko je v daljnih krajih, daleč od svojih domačih, prijateljev in znancev. In ne le od njih, ampak je tudi daleč od vsega tistega kar je nekoč videval vsak dan — od tistih grmičkov, dreves, kamnov iz domačega kraja, kjer je preživel najlepši del svojega življenja — brezbrizno mladost. In v tistih najlepših letih je človek tako prepoln želja in hrepenenj. Vse bi rad, kar vidi pri drugih. Verjame besedam in se hitro odloči.

Tako malo nas je Slovencev, pa smo vendar povsod po celem svetu raztreseni. Kjerkoli sem slišala slovensko besedo, sem vztrepetala. In človek, ki ga prej nisem nikoli videla, mi je z domačo besedo postal brat. Bil je Slovenec, vseeno s katerega konca slovenske dežele je bil doma. Tako smo si bili vsi blizu in si pomagali med seboj kot bratje in sestre. Pogosto smo se obiskovali in skupaj zapeli naše lepe slovenske pesmi in tako tam daleč ustvarili košček domačega ozračja. Ta ljubezen in želja po domovini nam je bila vodilo tudi za to, da smo tu v daljni Avstraliji, v kraju, kjer živimo, ustanovili Primorski socialni klub Jadran. Tako imamo zdaj nov košček Slovenije tudi v Avstraliji. Ti klubi in društva, ki smo jih Slovenci ustanovili povsod po svetu so našo domačo deželo Slovenijo razsejali po vseh naših naselbinah. Tako je postala velika, saj sega po vsem svetu.

Zdaj nam je tu na tujem lepo. Vživeli smo se v novem kraju, spoznali ljudi, življenje in običaje, ustvarili smo si košček domovine in smo srečni.

Toda obiskati domači kraj, vrniti se tja, kjer rastejo naše marjetice, vijolice, kjer so zeleni gozdovi, kamniti kras, zelena

Štajerska, bujna Brda, planine, morje in predvsem naši, slovensko govoreči ljudje to pomeni doseči cilj, ki si ga je zastavil že vsakter od nas na začetku svoje poti v daljnji tuji svet.

Po dolgih šestnajstih letih sem bila spet doma. Ne sama. Z družino. Z možem, pa s sinkom in hčerko, ki sta prvič videla našo rojstno deželo. Vsak dan našega obiska v domovini nam je prinesel tisoč presenečenj. Že na prehodu čez mejo, na carini, so nas pozdravili z nasmehom in prijaznostjo. Kako drugačna je naša dežela — koliko se je spremenila medtem. Povsod skoraj vse novo: trgovine, hoteli, ceste, šole... Da, z eno besedo — Slovenija je postala kot »Amerika« — a kolikšna razlika: v tej naši Ameriki govorijo slovensko in iz te male naše Amerike smo mi doma! Oh, domovina, ti si res kakor zdravje! Kako rada bi te spravila v kovček in ponesla s seboj, da bi ostala z menoj. A ponesla sem v spomin nate s seboj le dve drobni planiki: eno utrgano vrh Snežnika in drugo s Triglava. Ponesla pa sem tudi spomine, spomine, ki ne morejo zbledeti.

Vrnili smo se s trdno željo, da spet pridemo! In ne samo mi, tudi vsi naši prijatelji rojaki naj pridejo, naj obišejo svoje domače kraje v Jugoslaviji, da bodo videli in sami doživeli, kako je danes doma. Za takšna doživetja ni prevelik noben denar, saj to se ne da nikjer kupiti. Dragi bralci Rodne grude po svetu: tisti, ki ste že bili doma, prav gotovo mislite in čutite tako kot jaz? Vsem, najlepše pozdrave!

Fani Natlačen z družino Melbourne, Avstralija

Pavel Peklay z ženo Francko iz North Chicaga

Prišel je in za vselej ostal

V skupini 180 rojakov, ki sta jih v avgustu pripeljali iz ZDA Elsie Culkarjeva in Gizela Hozian, sta bila tudi Pavel in Frances Peklay iz North Chicaga. Po dolgih dvainšestdesetih letih sta prišla prvič pogledat, kako je zdaj doma, v deželi, kjer sta se rodila. Čeprav Paul ni bil prav pri zdravju in mu je zdravnik branil to potovanje, je vztrajal in šel na pot. Vse je bilo kot vselej ob prihodih skupin. Ko se je velika srebrna ptica spustila na brniškem letališču in so rojaki začeli izsto-

pati, jih je skupina v gorenjskih narodnih nošah pozdravila s cvetjem, harmonikar pa je raztegnil harmoniko. In množica sorodnikov je čakala. S cvetjem, mahajočimi robčki in solzami so jih sprejeli.

Paula in njegovo soprogo Frances so domači odpeljali v Ljubljano na Glince, kjer je bil Paulov rojstni dom. Komaj nekaj dni je bil zatem doma med svojimi, obujal spomine in se veselil srečanj. Ali je bilo vsega tega preveč za njegovo bolno srce? Ali pa je v tej drobni urici človekovega življenja prekipela želja, da bi za vselej ostal med nami? Kdo ve, zakaj se je nepričakovano, nenadoma njegovo srce za vselej ustavilo.

Tako se je radost svidenja sprevrgla v največjo bridkost za njegovo soprogo Frances in vse njegove domače. Žaro z njegovim pepelom so 18. avgusta položili v domačo zemljo na ljubljanskih Zalah. Pokojni Paul Peklay, ki je bil letos star 78 let, je bil naš dolgoletni naročnik. Radi smo objavljali tudi njegove zanimive dopise. V letu 1965 je praznoval že petdesetletnico svojega članstva v SNPJ. Med drugim je pisal tudi o slovenskem narodnem domu v Waukeganu in omenil, da je bil 41 let uradnik v tej ustanovi. Ponosen je bil tudi na to, da je bil kot mlad fantič navzoč ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani, kjer je celo sodeloval v slovesnosti kot nosilec prapora nekega našega pevskega zbora.

Vest o njegovi nenadni smrti nas je vse globoko pretresla. Tako je prišel in bo za vselej ostal med nami. Njegova soproga Frances pa se je sama vrnila k sinovoma Billu in Dicku v Ameriko. Njej in njenim naše globoko sožalje! Paulu pa miren počitek v naročju domače zemlje.

Odhajamo z najlepšimi vtisi

Naš čas, odmerjen za bivanje v domovini, se je iztekel. V prijetnem počutju smo si ogledali domače kraje v dolini Čabranke, Črensovcih in drugod. Slovenijo smo prepotovali po dolgem in počez. Odhajamo z najlepšimi vtisi in veliko željo, da bi se še kdaj vrnili. Za gostoljubje se pristrčno zahvaljujemo tudi Slovenski izseljenski matici z željo, da bi se še kdaj srečali in videli. Pošiljamo vam eno sliko z našega obiska pri sorodnikih.

Tereza, Lojze in Mirjam Ožbolt iz Port Artura v Kanadi

Tereza, Lojze in Mirjam Ožbolt iz Port Artura v Kanadi ob letošnjem obisku pri sorodnikih v Sloveniji

Spomin na očeta

Ko smo v uredništvu izbirali fotografije za to številko Rodne grude, sem se ob sliki, ki jo tu objavljamo, nehote spomnila rojaka Franka. Precej let je že mimo, odkar smo se srečali v našem uredništvu. A ob tej sliki je pomenek z njim spet oživel, kakor da sva se srečala včeraj.

O tem in onem nam pripovedujete, ko nas obiščete v uradu Matice. Veliko o svojem življenju, težavah in uspehih. Če bi hoteli pisati o vsem tem, bi lahko pisali in pisali. A marsikomu tudi ni do tega, da bi bila njegova življenjska doživetja nekje zapisana. Že do pomenka mu je, da si ob njem odpre srce in seže med svoje spomine. Od teh tako številnih, raznolikih razgovorov ostanejo nam, če si jih ne zapišemo, v spominu dostikrat le drobci, ki pa včasih, ob kakšnem dogodku nenadoma zažive. In tako je ob fotografiji starega Kraševca s košem v mojem spominu oživel srečanje z rojakom Frankom. Spomnila sem se ga, kako je visok in koščen takrat stal med vrati, preden je vstopil in sedel. Stisk njegove široke delovne dlani je bil čvrst in obenem topel.

»No,« je dejal, »pa sem tudi jaz prišel pogledat, kako je doma.«

Besede je zategoval po primorsko, zato smo takoj uganili od kod je doma.

»Ja, Krašovec sem,« je potrdil in povedal: »Štirideset let me ni bilo doma.«

Zatem se je razgovoril o teh štiridesetih letih: o svojem delu v hostah, na cestah in v rudnikih. Dvakrat se je pri delu hudo ponesrečil, da, že svečo so mu prižgali, a se je izvlekel. Kako se ne bi, saj je vendar Krašovec, se je nekam trpko nasmehnil.

Ko smo ga vprašali, če ima tukaj še kaj svojcev, je odkimal in dejal, da ga nihče od domačih ni pričakal, kako ga tudi bi, saj sta oče in mati mrtva, brata in sestre, pet jih je bilo vseh skupaj, pa so se raztepli po svetu. Stiki so se pretrgali. Nič si ne dopisujejo, tako sploh ne ve, če še žive.

A vseeno je prišel. Saj se je dolga leta pripravljala na to pot, pa je vselej kaj prišlo vmes. Zdaj pa je končno tu. Bil je že v domačem kraju. Tudi tja v breg se je pognal k domači bajti, ki je že deset let, vse od očetove smrti, prazna in vedno bolj razpada. Kdo pa bi danes še hotel živeti v takšni bregači?

Oni nekoč pa so živeli in bili po svoje srečni in zadovoljni. Lahko bi rekel, da so si iz kamenja in skal izgrebali svoj

skromni vsakdanji kruh, ki je bil seveda le kos suhe polente. Pa so ob njej vseeno zrastle. Zatem pa so drug za drugim odhajali v svet. Nazadnje sta ostala nekaj let z očetom sama, ker je mati že pred leti umrla.

»Oče, oh da, to je bil možak! Pravi Krašovec!« V Frankovih očeh je zasijalo ob spominu. Kako sta garala dan za dnem. Njiva, nekaj travnika visoko v strmem bregu, koza v hlevu ob hiši in malo brajde, to je bilo vse, kar so premogli. Z njive in travnika je bilo treba vse znesti v košu na hrbtu. Tako sta iz leta v leto globoko upognjena prenašala tiste koše, dokler ni oče enkrat dejal: »Fant, zadnji čas je, da si najdeš primernejše delo. Misli nase, saj si mlad.« Še in še sta se pogovarjala, še in še ga je oče prepričeval, tako se je odločil za pot v svet.

»Fantin, le drži se!« tako je rekel oče takrat, ko sta si zadnjikrat segla v roke. Objela se nista. Kraševci tega ne delajo. Le z mislimi in srci se objemajo.

S pogledom, zazrtim skozi okno tja nekam na mestne strehe, je rojak Frank vse to pripovedoval. Kako ga je očetova podoba takrat od slovesa, spremljala skozi vseh štirideset let. Tako suh, koščen, od let upognjen, od vetra prepihan in sonca ožgan je bil, zraven ves kraševsko trd. Kako se je za slovo poskušal nasmehnuti. A ni šlo. Le kotička ust sta mu vztrepetala. Pa je zamahnil z roko in se opravičil: »Glej, na kozico sem skoraj pozabil.« Z ihto je pograbil koš, se hitro obrnil in se s širokim korakom pognal v strmino za bajto.

Sin pa je počasi odšel v dolino. Ko se je čez čas ozrl, je videl očeta, kako stoji sredi steze in gleda za njim. Pomahal mu je v slovo in kar stekel navzdol. Tako sta se za vselej razšla.

Pisala sta si, seveda. Pravzaprav je pisal on. Očetovi odgovori so bili kratki. Saj ni bil vaje pisanja, a nikoli ni pozabil zapisati: »Le drži se, fantin!« Če je priložil pismu nekaj dolarjev, se mu je oče sicer zahvalil, a ga obenem tudi okregal: »Zakaj pošiljaš meni denar, saj rabim tako malo. Raje hrani zase za »hude ure«.

Zdaj oče že deset let počiva ob materi na pokopališču. Eno leto manj kot devetdeset jih je doživel. Frank je obiskal njun grob in ga dal urediti. Zatem pa se je nameril tja gor k domači bajti. V

Milenko Pegan: Primorec (na rami ima poseben koš za seno)

vasi so sicer rekli, naj ne hodi. Kaj bi tam? Bajta je prazna in razpada. A je šel vseeno. Ne, ne da se povedati, kaj je čutil, ko jo je od daleč zagledal. Čeprav je trd človek, saj je v življenju veliko preстал, so mu ob tem pogledu prišle solze. Da, res, vse je tako razpadlo. Dimnik se je sesedel in strehe skoraj ni več. Okna brez stekel so kakor mrtve oči. Kozke že zdavnaj ni več v hlevu, a ta še stoji. Ko je vstopil vanj, pa ga je presunilo, da je obstal kakor pribit. Na zarjavelem kavlju na steni je še vedno visel stari očetov koš in se rahlo pozibaval v vetru, ki je pihal skoz lino, kakor da ga pozdravlja.

Ob tem spominu je Franku zastala beseda. Prste koščenih rok je stisnil v pesti kakor ob nenadni hudi bolečini. Zatem je zmajal z glavo.

Ne, ne, ne da se povedati, kako mu je tistikrat bilo pri srcu. Vseh štirideset let, ki jih je preživel v Ameriki, je nekam splahnelo, izginilo. Sedel je na sprhneli prag in strmél v tisti zibajoči se očetov koš na steni. Dolgo je tako sedel, najbrž se je tudi pomenkoval, saj sam ne ve. Še bi ostal. A ko se je začelo mračiti so iz vasi poslali fanta ponj, ker so se bali, da bi se v strminah Amerikancu kaj primerilo.

Tako se je naš Amerikanec Frank po štiridesetih letih srečal s svojim domom in spominom na očeta. V kasnejših letih se nismo z njim več srečali. Ali je še kdaj prišel obiskat domači kraj, ne vem. Če bo tole prebral, bomo veseli, če se kdaj oglasi in nam kaj piše.

Ina S.

Pred triinštiridesetimi leti na tuje

Želela bi, da te moje vrstice objavite v Rodni grudi. Veliko bi imela povedati o delu naših Progresivnih Slovenk, saj sem sama članica te organizacije, kjer delujem zdaj kot tajnica krožka št. 3.

Vsakič, ko prejmem Rodno grudo, si mislim, koliko sem zamudila, ker je nisem naročila že prej. Rada jo imam in zato bom zdaj malo pokramljala z vami. Triinštirideseto leto poteka, odkar sem zapustila svojo rojstno vasico Jelšane na Primorskem. Z možem sva odšla v tujino, ker doma ni bilo kruha za nas. Vedno me je mučilo domotožje in še danes po tolikih letih ni to nič drugače.

Zelo sem hvaležna svoji sestri Milki, ki mi vsa leta pridno piše in me tako seznaja z vsem, kar je novega v domačih krajih. Zdaj mi pa pri tem veliko pomaga tudi Rodna gruda, ki me ponese v mislih tudi v druge kraje po Sloven-skem. V povojnih letih sva bila z možem in otrokoma že doma na obisku, saj je mož posebej želel, da otroci vidijo kraje, od koder so starši doma. Vsem moje srčne pozdrave.

Danica Hrvatín,
Cleveland, ZDA

Domači kraji nadvse

Marija Hriberšek z možem na obisku v našem uredništvu. V sredini urednica Ina Slokan

Dne 13. julija se je oglasila v našem uredništvu naša naročnica in tudi sodelavka Marija Hriberšek iz Halmstada na Švedskem s svojim soprogom. Z Marijo, ki zna poleg vsega drugega tudi zelo spretno sukati pero, se poznamo že vrsto let, še od takrat, ko je bila dekletka in smo brali njene lepe sestavke v raznih slovenskih listih. Zdaj pa je žena in mati že odraslih sinov in celo vnučke že ima. S svojo družino že pet let živi v Halmstadu na Švedskem, kjer je zaposlena v uradu za socialno zavarovanje, tudi mož je seveda zaposlen, dva mlajša sinova pa še hodita v šolo. Tam v daljnji švedski deželi so se vživeli. Marsikaj hudega je bilo treba požreti in preboleti, a to je pač več ali manj bridek delež vseh, ki se izselijo med tuje ljudi in tuje navade. Zdaj je to za njima. Če se bodo kdaj vrnili? Na to nista mogla odgovoriti. Kajti na Švedskem jima je dobro, vživeli so se. A to pa drži kot pribito, sta oba naglasila: Slovenci bodo ostali in vsako leto pridejo na obisk, saj so jim domači kraji in naše domače navade dragi nadvse.

Presrečna sem, kadar pridem na obisk

Je vzkliknila ob prihodu na Matico Frances Hrenova iz Chisholma v Minn, ki je od prvih let odkar izhaja, naročena na Rodno grudo. Leta 1954 smo se spoznali, ko je prišla s hčerkama Ruth in Path prvikrat na obisk v Jugoslavijo. Na dvanajst dnevnem izletu smo se skupaj vozili po slovenskih krajih, ki sta jih takrat Ruth in Path prvikrat videli. Ruth je medtem postala medicinska sestra in leta 1965 je bila nekaj časa zaposlena na ljubljanski kliniki, ker se je želela seznaniti z načinom dela v svoji stroki, kakršen je v navadi pri nas. Rojakinja Frances Hrenova je zelo delovna med chisholmskimi Slovenci. To je bilo očito tudi ob lanskem gostovanju ansambla Lojzeta Slaka. Za to prireditev sta Frances in njen soprog med rojaki sama prodala tristo vstopnic.

Jutri za kosilo

Štajerska smetanova juha
Sočna pečenka s paradižnikom
Dušen riž z gobami
Mešana solata
Ledena kava

Štajerska smetanova juha

Pol kg krompirja olupimo, zrežemo na kose in v osoljenem kropu skuhamo. Ko je krompir skuhan, dodamo ščepec sesekljane kumine. V kozici raztopimo 4 dkg masla, vmešamo 4 do 5 dkg moke in dobro premešamo (zarumeneti ne sme), zalijemo s pol litra mleka in vse dodamo juhi. Juho zatem pretlačimo, da se krompir popolnoma zdrobi, dodamo še ščepec kumine in hitro prevremo. Nazadnje vmešamo nekaj žlic dobre kisle smetane.

Sočna pečenka s paradižnikom

Pol kilograma govedine od križa ločimo od kosti, solimo, popramo in pretaknemo s 5 dkg na koščke narezane prekajene slanine. Na žlici masčobe prepražimo sesekljano srednjeveliko čebulo, nekaj sesekljane zelene (listov) in pet srednje velikih narezanih paradižnikov. Nazadnje dodamo lovorjev list in kosti. Na vse to položimo meso in zalijemo s četrt litra belega vina. Kozico pokrijemo in meso na zmer-ni toploti dušimo do mehkega. Zatem ga zrežemo na kose, ki jih prelijemo s precejeno omako.

Dušen riž z gobami

Na osebo vzamemo dve pesti riža. Riž preberemo, operemo v mrzli vodi, odcedimo in s prtičem osušimo. V kozici razgrejemo 5 do 6 dkg masčobe (masti, olja, ali margarine), dodamo riž in počasi pražimo, da postane steklen. Nato ga zalijemo z nekaj zajemalkami juhe ali tople vode, dodamo pol srednje-velike čebule, v katero smo zabodli dve nageljnovi žbici in pustimo, da riž prevre. Zatem ga rahlo premešamo in na zaprti štedilnikovi plošči dušimo še deset minut. Dušenemu rižu primešamo nekaj žlic gob, lisičk ali jurčkov, ki smo jih posebej sprazhili.

Ledena kava

V visoke kozarce damo nekaj vloženih vrtnih jagod in te zalijemo z močno hladno črno kavo. Na vrh vsakega kozarca damo nekaj žlic tolčene sladke smetane in kozarce postavimo v hladilnik, dokler s kavo ne postrežemo.

Svatba

Pep je ostal brez žene. Preveč se je gnala in tudi drugače je bila bolj šibka, da jo je nesla že kratka vročica po porodu. Sosedje so ob novici glasno tožili.

Župnik ga je dal poklicati k sebi in mu stisnil petdeset tisočakov. Naj nakupi otrokom najpotrebnejše, sedaj, ko so sirote.

Obšlo ga je, da bi denar vrnil. Župnik je imel resne, razumne oči in tako hladne prste, da je postala smrt dvakrat resnična. Čudno je bilo v njem, kakor da bi ga rajnka prevarala.

»Župnik je imel denar pripravljen,« je pomislil. Njegovo vino mu je klokotalo po želodcu. »Tudi vino je imel pripravljeno, da ga naliže.«

Ni razumel te smrti ne tolažilnih besed in oči, ki so hotele biti vlažne.

Odtrgal se je od pogrebcev in se sam odpravil iz mesta. Korak je meril pregloboko in tako prelomljen je bil, da je v prahu razločil stopinje, začel jih je šteti... Pa je rdeče in ostro sililo s strani v njegove oči.

Prinesla je materine dušice zanj, ko so rojile čebele. Zrak je migotal od vročine. Z dvorišča je čul grabljice. Govorile so glasno, da je razločil vse pogovore hkrati. Čul je, kako so obešale grablje na drevo. Takrat je njegova mati rekla:

»Vgrinja čebele, naj mu gre ena nabrat dušice!«

Čutil jo je, ko je prihajala od zadaj po travi. S strani je v njegove oči silila rdeča barva njenega predpasnika. Zadišalo je ostro. In potem je drobne sive vršičke mela med prsti in jih vtirala vanj, pod pazduho in okoli vratu. Prsti so ji trepetali in pod dlanjo, ko se je dotaknila njegove golote, je čutil rahle tresljaje. Takrat je vedel, da ga ima rada.

»Nehaj,« je zašepetal.

»Kaj zdaj, kaj zdaj?« se je spraševal. Zazdelo se mu je, da ga je naučila, kako greš iz mesta, ker sedaj ni razumel niti poti, najraje bi se kar ustavil in se ne bi ganil.

Počil je v obcestni gostilni, da bi se opil do pijanosti. Noč je že bila, ko se je odpravil proti domu. Na začetku gozda so trije temni vhodi, začetki steza, ki peljejo na Pepov vrh. Vse je tiho. Lahko bi stal tam do jutra in nihče ne bi prišumel po stezi, razen žene v Pepovih mislih.

Kakor se mu je v vsako mišico zalezla bedna utrujenost, tako je vendar hotel nasiloma izbruhati iz sebe duh po smrti: župnikove mirne oči, trak, ki je zapiral usta njegove Nejke, živo dlan, ki ni smel misliti nanjo, radovedne oči sosedov, piškote, ki jih je pekla njegova mati za pogrebščino, pesmi, ki jih ni bilo konca. Duh po smrekah se je lovil obenj in spet je prihajala vanj želja po njej: čutil jo je v šumenju vetra, luščila se je iz drevesnih debel, zapiral je oči, ker mu je slabost kradla sapo: če je pogledal v desno, je zamigljala od tam, z leve se je nasmihala in namigovala s pogledi. Obležal je z obrazom, zaritim v vlažno zemljo, zvezde so ga pekle na hrbtu, luna je bila živa in se je hahljala nad smrekami.

Smrt je imela trebuh zemlje in nebo je zažvenketalo obnjo zelo tiho sredi take tišine. Zapel si je pijano pesem, si pomaknil klobuk nazaj in si iskal stezo proti domu.

Že po treh mesecih so sosedje kar glasno namigovali na ženitev. »Pep, ne moreš sam, z gruntom in šihom ne moreš, pa kopico

otrok, tvoja mati tudi ni železna.« Pep je molčal, molčal in se vdal.

Ženitovanjske priprave so potekale mirno, kot se je spodobilo. Kure so se svatom poskrile pod bezeg, otročad je iz praznega čebelnjaka molela svoje nedeljsko umite obraze. Svatov je bilo kakih petnajst, Pepi jim je točil črničevce v velike vinske kozarce.

Najglasnejši je bil sosed Jura, ta je bil iztaknil za Pepa nevesto. Ljudje so se obračali k njemu, kakor da se ženi on:

»Bo kaj imela, razen tistega, kar ima vsaka baba?«

»Bo imela, bo, dva telička, da bo ščevalo bolj okroglo,« je rekel Jura in kazal svoje dolge zobe.

Pep je zapregel Jurovi kobili, prišle so ženske in okrasile vprego. Svatje so posedli na voz, otroci so privreli iz čebelnjaka in stekli za veselimi truščem.

»Gremo, v božjem imenu!« je zatulil Jura in pognal kobili v tak divji dir, da so se z obcestnega grmičevja lomile veje, ženske so vreščale, moški godli od razburjenja.

»Stoj! Stoj!« so vpili, si rahljali kravate, veja se je zataknila ob ženinov jopič in vrgla pušelj iz gumbnice.

Nazadnje, ko so pridrveli z grebena na polja, so se konji le unesli. Pepu je hitra vožnja prijala, tem manj je mislil na nevesto; zasnubil jo je pijan na Jurovo prigovarjanje, zdaj se niti njenega obraza ni mogel prav spomniti. Bolj so se bližali gostilni, kjer bi jih morali čakati nevestini svatje, veselejša je postajala Jurova pesem: Pika poka pod goro, tisto dekle moje bo... Nevestinih svatov še ni bilo. Ni bilo niti harmonike, ki bi pregnala misli in zadrego, zato so svatje vse pogosteje segali po pijači. Ko se je nevestin voz ustavil na dvorišču, se je Pepova družba že vsa pijano gnetla. Možaki z velikimi, od sonca ožganimi obrazi so naprej in naprej zahtevali še pijačo, grabili ženske za prsi, hripavo vriskali in kričali drug prek drugega.

Pep tudi tokrat ni mogel neveste prav videti. Nekdo mu je porinil toplo in potno žensko telo ob desnico. Ali ne ve, mu je pijano gomazelo po možganih, da imam pet otročajev in da jo jemljem zaradi tega? Kaj ji je že pravil, čakaj no... Nič ni bil podoben ženinu, ves razmrščen in odpel, besede so mu v zlogih kapljale iz ust: »Ti si, Micka, ti si srčkana,« je rekel glasno; od zadaj so se zahihitale točajke.

»Gremo!« je rekel Jura, »gremo v cerkev.« Svatom se ni prav nič mudilo, kakor da so svoj posel že opravili. Vsakega posebej je Jura spravil na dvorišče, pa so mu uhajali nazaj, potem jih je spravljaj na voz, pa spet ni šlo.

»Čakajte, hudiči, vsi na en voz!« je kričal. »Par konj mora biti spočitih za nazaj!« Nič več ni bilo petnajst svatov, ne trideset, bilo jih je veliko več: vsak pivec iz gostilne je bil povabljen; svat je postal tudi vsak mimoidoči, če je le bil pri volji.

»Gremo že, v božjem imenu!« je priganjal Jura.

»Kam se ti pa tako mudi?« je rekel Pep in hotel iz gneče na vozu skočiti na tla.

»Se pa ja ženiš, ti butelj,« ga je Jura potlačil nazaj na sedež. Pepu se je za hip zdelo, da bi moral Juretu še kaj reči, pa da bi bilo zdaj sitno začeti kak pogovor, ko je vendar toliko ljudi in je taka gneča. Roke so mahale, objemale ramena, noge, kar se je dalo doseči. Nekaj starejših ljudi je kapnilo z voza in šlo za njim.

Ko so vozili po sredi majhnega trga, so se ljudje ustavljali na pločnikih, prilezli iz gostiln, trgovin in delavnic... Nabralo se je še več novih svatov, vsakdo je vabil vsakega. Obešali so se na voz ali pa so se pridružili naraščajoči skupini za njim. Iz župnišča je stopil župnik in mrko gledal. Svatje so za trenutek potihnil, potem pa so hrupno vsuli skozi cerkvena vrata. Cerkev je bila kmalu polna veselih svatov. Med obredom so najbolj pijani zadremali, ostali pa so se nemoteno pogovarjali naprej. Ženin je klečal tako, da je sedel na petah, župnik ga je kak trenutek gledal, ko pa se ni zganil, je pohitel z nagovorom in ostro rekel svoj amen.

Savinjski motiv — hmelj je že obran.

Foto: Joco Žnidaršič

»Dajmo na blazino,« se je nekdo spomnil in potegnili so denar iz žepov: vsak je dal več, kakor je kdajkoli mislil, prihajali so novi in novi. »Ko mu je umrla žena,« so rekli in metali bankovce na kup. Jura je točil vino, točil in se smejal. Kmetje so se razživel in neka jezikava ženska je vedela povedati, da so prav grdo preklinjali. Stekli so nekam po vrečko in jo napolnili z nabranim denarjem. Ravno so hoteli narediti mir, da bi poslušali nagovore v srečo novemu paru, ko je iz zakristije naglo stopil župnik in jih spodil iz cerkve. Ubogljivo in nerodno so se pobrali ven.

Jura jih je zunaj naložil na voz in pognal iz mesta. Kobili sta ritale in poskakovali od udarcev.

»Kje je nevesta?« se je oglasil nekdo. Svatje so poskakali z voza in se ozrli nazaj. Cesta se je svetila v soncu, gladka in prazna.

»Tako in tako je tvoja pred bogom in pred ljudmi, nič ne skrbi,« so rekli ženinu.

»Sitno,« je rekel Jura.

»Sitno,« je ponovil Pep in pötreppljal konja po vratu.

Iz knjige »Pasja radost ali karkoli«, ki jo je v zbirki »Pota mladih' izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani.

Ivanka Hergold

Svatba

Dragi otroci!

V šoli vam želim dosti uspeha! Bližajo se zimski meseci. Vem, zaželeli si boste, da bi brali naše slovenske knjige. Pogovorite se z mamo in z očetom: Naj naroče za vas ali CIBANA ali PIONIRJA ali ČEBELICO ali SINJEGA GALEBA ali slikanico ali knjigo pravljic.

Sedli boste h knjigi in veseli boste, ko boste lahko prebirali pravljice, pripovedke, zgodbe in povesti v materinem jeziku.

Nam pa, v Rodno grudo, pišite, katere slovenske knjige ste prebrali in katere so vam najbolj všeč. Velja? Velja!

Lep pozdrav!

Branka Zupca

Janez Menart

ALEGORIJA

V roki svinčnik, list pred mano.
Luna, zvezde, mrak in mir.
In neslišno, kakor misli,
leze muha čez papir...

Leze, leze čez vrstice,
leno leze preko njih;
kruha išče — kaj jo briga
iz srca napisan stih!

Frane Milčinski

O strahovito strahopetnem strašnem strahu

V zapuščenem gradu je sam samcat živel strah. Drugega dela ni imel na tem ljubem svetu, kot da je podnevi dremal v svoji izbi, ponoči pa je strašil po grajskih hodnikih.

Tistega dne oziroma tiste noči je burja tulila okoli voglov — fiiu, fiiuuu — grajska ura pa je bila polnoči — šklenf, šklenf, šklenf. V izbi grajskega strahu je na nočni omarici zabrnela budilka — drrr. Strah se je prebudil, zazelhal — aaa — si ogrnil dolgo, belo, službeno haljo in šel strašit. Hodil je z iztegnjenimi rokami po temnih grajskih hodnikih in strašil: Buuu, buuu! Hodil je torej tisto noč naš strah po grajskih hodnikih in strašil: Buuu, buuu! Vmes pa je godrnjal sam zase: »No, lepa služba — buu, buuu — kamor stopim, je prepih, buu, buuu — še vnetje srednjega ušesa bom iztaknil — buu, buuu! In vsak dan nočna služba — buu, buuu! Za to delo bi resnično zaslužil dodatno plačo — buu, buuu!

Ko je tako strašil po temnih hodnikih, je okrog voglov spet zažvižgala burja: fiiu, fiiuuu! Pridvela je okrog vogala, butnila v trhlo oknico, jo zagrabila, stresla, odtrgala in treščila ob tla. In v tem trenutku je razsvetlila temna tla na hodniku srebrna mesečina. Strah, ki je pravkar stal s hrbtom k oknu, je zagledal pred sabo svetel hodnik. Pa ni videl le svetlobe. Tik ob svojih nogah je zagledal na tleh pred seboj dolg, črn madež.

»No, lepo čistijo hodnike,« je zagodrnjal. »Kakšen madež! To ti je čistoča — buu, buuu!«

In se je prestopil, da bi strašil dalje. Toda, o groza! Črni madež na tleh se je premaknil. Strah je obstal kakor vkopan.

Naj vas pri tem opozorim, da grajski strah še nikdar v življenju ni videl svoje sence, ker je zmerom strašil samo v temi. V temi pa — kot vemo — sence sploh ni, kajti senca je samo tam, kjer je tudi svetloba.

Grajski strah je torej obstal. Potem se je ojunačil in spet napravil korak — a črni madež zakoraka z njim. Še

korak — črni madež spet z njim. Tedaj je strahu postalo strašno strah. Vztrepetal je, zaškľepetal z zobmi — brrr — lasje so se mu naježili, skratka — pripetilo se mu je vse, kar se utegne pripetiti človeku, če ga je preveč strah — in grajski strah je zakrillil z rokami in zatulil v gluho noč: »Na pomoč, straši!«

Potem pa jo je ucvrl po stopnicah navzdol, skozi grajska vrata in na plano in po grajskih stezicah in se upehan ustavil šele pod tepko pri svinjaku. Previdno, previdno se je ozrl po svojem preganjalcu — črni madež se mu lepi na pete!

In spet jo je ubral po cesti, skozi vas in skozi mesto, drvel je, drvel, da so ljudje mislili, da so spet dirke in so vpili: Živio, prvi!

Strah pa je tekkel in tekkel in, kadar je pritekel mimo hiše, je klical svoje kolege strahove: Bežite, straši, straši!

In tako je zbežal kdo ve kam.

Pametni ljudje pripovedujejo, da so zbežali takrat z njim vsi strahovi: iz otroških spalnic, iz shramb, iz kleti, s podstrešij in da odtlej ni na svetu nič več strahov.

Pa bo to nemara res, kajti jaz že zelo dolgo nisem srečal nobenega strahu.

Jože Snoj:

MALI OGLAS

Sosedov Ares
je lisast škratec,
vseh pritepencev
pasji bratec,
zmeraj blatnih
podplatec,
strašno pripravnih
zób,
smrček tóp,
repka le košček,
sploh velik ubošček.
Značaj lép —
velik potép.

Zgine zdoma
lahko vsak čas.
Čez hrbet ima
napisan oglas:

Zgubil se je psiček
še pravi otročiček,
lepo rejen,
nadvse vzorno vzgojen.

Bogata nagrada,
ko boste tole prebrali
in nam ga nazaj pripeljali!

inž. Ribič in
žalujoči ostali

Neža Maurer

OČKA, KOD POTUJE MOJ PIKI?

Kje je Piki?

V hiši ga ni. Na vrtu ga ni — na cesti ga ni.

— Kje je moj psiček? sprašuje Tilka. Vsako jutro jo pokliče, po vratih popraska, do kljuke seže, do dekličinega lica, potem pa smešno kihne: Čhm! Danes pa nič. Ni je pričakal ne na pragu ne na vrtu ne na cesti.

— Očka, kje je moj Piki?

— Tilka, ne vem, kako naj ti povem... Pika je ni... ne v hiši ne na vrtu ne na cesti.

Kaj govoriš, očka?

Tilka, pametna deklica si, zato ti ne bom prikrival: Pika je povozil avto.

— Kaj si le misliš! Piki je mlad, lep psiček. Ni ga povozil avto!

— Našli smo šop njegove dlake...

— Že vem! Piki je šel na potovanje! Očka, na veliko potovanje je šel!

Tilka od veselja poskoči in tleskne z rokami. Njen Piki s črno piko na čelu in košatim repom je šel zjutraj na vrt. Gledal je svetle avtomobile, ki hitijo mimo po cesti, in zaželel si je potepanja. Hop! — je skočil prvemu avtomobilu na gladek, sploščen nos. V naglici je vrgel šop dlake Tilki za spin — in že je zdrvel nasproti velikim mestom, svetlim izložbam, in novim psičkom s košatimi repi. Piki laja od veselja in vse izložbe z igračami se postavijo ob cesto in vsi psički se postavijo ob cesto. Piki samo z desnimi očesom pomežikne šoferju — in ta ustavi, kjer psiček želi.

— Očka, tečem povedat punčki, medvedku in pajacu, da je šel Piki na potovanje!

ANKA IN JAKEC

Z očkom smo se peljali proti Dolenjski. Vožnja je bila zelo zanimiva. Na poti proti Rašici je čez cesto lezla želva. Ustavili smo se in jo opazovali. Ker je bil kraj osamljen, smo jo vzeli domov. Svoj domek je dobila v topli gredi. Imenovali smo jo Anka. Bila je vitka in hitra. Zelo rada je jedla zelenjavo.

Naslednji dan nas je očka spet razveselil. Prinesel nam je še eno želvo. Bila je mnogo večja in bolj nerodna kot Anka. Tudi ta je dobila svoje ime. Zaradi orjaškega oklepa smo ji dali ime Jakec.

Žalostni smo bili, ko nam je Anka ušla. Tudi sosedov Tomaž nam jo je pomagal iskati, a zaman. Anke nismo našli.

V mesecu oktobru se je Jakec zaril globoko pod zemljo. Tako bo prešpal zimo. Pomladansko sonce ga bo zvabilo v stari domek. Jakcu želim prijetno spanje!

Aljana Jocif, 3. raz. os. šole,
Zgornja Bela

Moja pot iz šole je dolga približno tri kilometre. Hodim po lepi asfaltirani cesti. Vidim veliko hiš in vrtov. Srečam veliko ljudi in jih lepo pozdravim. Na poti iz šole nam je lepo.

Brigita Metelko, učenka 2. raz.,
Preddvor

Slovenska narodna

Gril gode, gril gode,
struna buči,
miška jo čuje,
pa rajat hiti.

Lojze Beltram

UGANKA

Kadarkoli se vrtil,
suče se okrog osi,
če bi ne bilò okroglo,
se vrteti ne bi moglo.

(kolo)

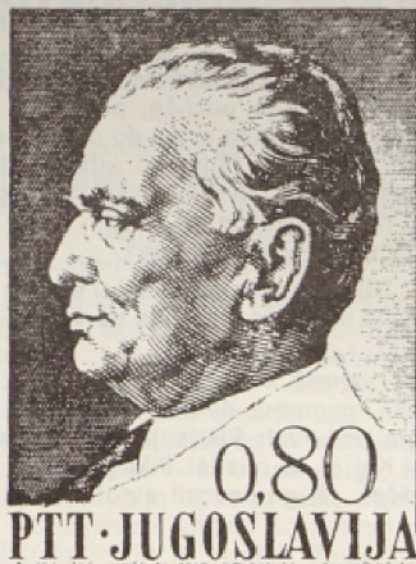
Novo med znamkami

V juliju je izšla priložnostna poštna znamka, ki ni bila v rednem letošnjem načrtu. Na posebno dodatno pobudo je izšla 8. julija spominska znamka za 2 din v počastitev XIII. svetovnega prvenstva v jadralstvu. To veliko športno tekmovanje z jadralnimi letali je bilo v banatskem mestu Vršču, v bližini romunske meje, in sicer od 9. do 23. julija. Tekmovalo je blizu 80 moštev iz 25 držav.

Naslov svetovnega prvaka v odprtem razredu je branil George Mofat iz ZDA, v standardnem razredu pa Helmut Reichmann iz Zahodne Nemčije.

Na znamki je jugoslovansko dvosedežno jadralno letalo znamke KOSAVA, izdelano po načrtih ing. Miloša Ilića in Adrijana Kisovca. S tem letalom sta naša jadralca Komac in Zajn leta 1954 v Veliki Britaniji osvojila prvo mesto na V. svetovnem prvenstvu v jadralstvu.

Znamka je delo znanega beogradskega likovnika Andreja Milenkovića. Natisnil jo je naš zavod za izdelovanje bankovcev in kovancev v štiribarvnem ofsetu in v

pa je privesek z znakom tega prvenstva v negativu in napisom VRŠAC 72. Znamke so velike 30 x 37 mm, brez belega roba 26 x 33 mm in zobčane grebenasto 12 1/2. Naklada je 450.000.

Zaradi novih poštnin v mednarodnem prometu in nove poštne za pisma in dopisnice doma, ki veljajo od konca junija, je treba temu prilagoditi tudi vrednosti znamk in izdati nekatere nove, sicer bi bilo potrebno lepiti na pošiljke po več dosedanjih znamk. Nova poština za pismo do 50 g po državi je 80 par, v mednarodnem prometu pa 2 din, za dopisnico 50 par oziroma 1,20 din. Znamke za 80 par pa do sedaj ni bilo. Zato je bila za prve potrebe na hitro izdana Titova znamka z njegovim likom iz prejšnje serije in novo vrednostjo 80 par ter v običajni rdeči barvi za pismo prve težne stopnje. V sedanji redni seriji s turističnimi kraji bo na znamki za 80 par naš Piran in bo v kratkem prišla iz tiskarne. Pričakovati pa je še nekaj novih znamk in drugih poštnih vrednosti z novimi vrednostmi oziroma poštninami.

polah po devet znamk. Na zgornjih in spodnjih robovih vogalnih znamk v polah je v naših narodnih jezikih besedilo: »XIII. svetovno prvenstvo v letalskem jadralstvu«. Pod srednjo znamko spodaj

Prosveta

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.

IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT, NEDELJ IN PRAZNIKOV.

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

Spominski koledar za oktober 1972

1. 10. 1943 je začel v Kočevju zasedati prvi zbor odposlancev slovenskega naroda, na katerem so se opredelili za demokratično in na narodni enakopravnosti zgrajeno Jugoslavijo.
4. 10. 1957 so izstrelili v Sovjetski zvezi v vesolje prvi umetni zemljini satelit Sputnik I.
5. 10. 1934 je izšla v Dolnji Lendavi prva številka Ljudske pravice, glasila Komunistične partije Jugoslavije za Slovenijo.
7. 10. 1908 je bila objavljena priključitev Bosne in Hercegovine k avstro-ogrski monarhiji.
9. 10. 1934 je podlegel v atentatu v Marseillesu kralj Aleksander Karađordjević, nosilec monarhofašistične diktature v Jugoslaviji.
10. 10. 1920 je bil izveden na Koroškem s saintgermainsko pogodbo določeni plebiscit, ki je odtrgal od našega narodnega ozemlja slovensko Koroško.
14. 10. 1809 je zasedla Napoleonova vojska slovensko ozemlje.
15. 10. 1844 je bil rojen v idilični gorski vasi Vrsno pod Krnom slovenski pesnik Simon Gregorčič, ki so ga zaradi blagoljubnosti njegove poezije imenovali »gorški slavček«.
19. 10. 1851 je umrl največji črnogorski pesnik Petar Petrović Njegoš, njegovo najboljšo delo je znamenita pesnitev Gorski venec.
21. 10. 1941 so zagrešili nemški okupatorji v Kragujevcu najstrahotnejši zločin, ko so postrelili 7000 nedolžnih žrtev.
24. 10. 1944 je nemški policijski polk požgal vas Solčavo v Zgornji Savinjski dolini.
30. 10. 1941 je izvršni odbor OF ustanovil mladinsko Osvobodilno fronto.
31. 10. 1941 so začeli nemški okupatorji nasilno izseljevati slovensko prebivalstvo s področja Brežic in Krškega.

Hčerka našega naročnika Dušana Šerčerja iz Hondurasa pozdravlja vse mlade slovenske bralce po svetu

Iščem prijatelja v Avstraliji

Iščem svojega dobrega prijatelja Franca VRTELA, ki se je približno pred desetimi leti iz Venezuele odselil v Avstralijo. Ker sem tudi sam medtem menjal delovno mesto, sva izgubila zvezo. Želim, da se mi čimprej javi na moj naslov:

Jože FRANK
Calle Michelena, N.3.b. de A. MARIARA,
Estado Carabobo, VENEZUELA

Iščem pogrešanega sina

Iščem sina Jožeta NOVAKA, rojenega 7. oktobra 1944 na Poljani, občina Ravne na Koroškem. Moj sin je 29. novembra 1963 ilegalno odšel v Avstralijo in od tam naprej v Avstralijo. Tja je prispel aprila 1964. Vse do 14. marca 1966 mi je redno pisal. Zadnje njegovo pismo sem prejela iz Canberre, kjer je imel stalno bivališče. Kljub temu, da mi nekateri pravijo, da moj sin ne živi več, tega ne morem verjeti. Rada bi zvedela resnico, pa čeprav bo še tako kruta. Vse, ki bi karkoli vedeli o njem, lepo prosim, pomagajte obupani materi.

Angela Novak, Spodnji kraj 4
Prevalje

Franci, javi se!

Ljubi moj sinko Franci! Več kot leto je že minilo, kar si brez slovesa odšel v tuji svet. Le nekajkrat si mi pisal, zdaj pa že skoraj leto dni ne dobim nobenega glasu od tebe. S teboj je odšlo vse moje veselje. V mojem srcu je sama žalost in obup in grenke slutnje. Sinko, spomni se mojih zadnjih besed: Tu je domači kraj, kjer boš lažje vse prenesel, tudi gorje, ki te muči. Saj če je danes hudo, jutri vse boljše bo: takšno je pač to naše življenje. Čakam te dan na dan in neštetokrat stopim pred hišo ter se oziram na grič v upanju, da te morda le zagledam, kako se vračaš. Sinko, vsaj oglasi se svoji ljubeči materi in piši, kako živiš!

Vera Porič, Log 48
68294 Boštajn

Iščem sina v Kanadi

Iščem sina v Kanadi. Njegov zadnji naslov je bil: JANKO KALAN, 343 Show st. TORONTO 3, Ontario. Verjetno se je preselil, ker se je moje zadnje pismo, ki sem mu ga pisala, vrnilo. Pro-

Helidonovih pet let

Prva slovenska tovarna gramofonskih plošč Helidon, ki je samostojna delovna enota v sklopu založbe Obzorja iz Maribora, je skoraj neopazno proslavila peto obletnico svojega delovanja. Lahko bi rekli, da se je že uveljavila v slovenskem glasbenem življenju, zato ta skromni jubilej niti ni pomemben. Spominjam se še obljub, ki so jih predstavniki tovarne dajali ob svojem nastanku. Da bodo izdajali vse, kar je na Slovenskem pomembnega v zabavni in resni glasbi. Ali ste te obljube uresničili? smo povprašali Helidonovega vodjo Dušana Drolca in hkrati pomočnika direktorja založbe Obzorja.

»V glavnem vse. Kar je na Slovenskem dobrega, je pri naši hiši. Predvsem mislim tu na številne zabavne in narodno-zabavne ansamble. Vsako leto pritegnemo kakega novega, zato tudi dvigamo proizvodnjo za približno 40 odstotkov na leto in s tem seveda tudi prodajo.«

»Ali vas kot dobrega poznavalca lahko vprašamo, kateri je najbolj tipičen slovenski narodno-zabavni ansambel, če pri tem izpustimo popularnost?«

»Vsak ansambel je tipičen po svoje in vsak ima svojo publiko. Narodno-zabavna glasba resnično izhaja iz ljudstva. Prinesel jo je čas. Zamrle so operete, utihnila je tudi »pleh« muzika. Ta prazni prostor je zapolnila narodno-zabavna glasba, ki se v veliki meri opira na stare ljudske pesmi.«

»Vemo, da je za te plošče precejšnje zanimanje, kako pa je z drugimi?«

»V precejšnjem porastu je tudi zanimanje za plošče z zborovskimi pesmimi. Posneli smo jih celo vrsto — France Prešeren iz Kranja, Komorni moški zbor iz Celja, Slovenski oktet, Oktet Gallus, zборе iz Trsta in s Koroške, pa nam za to ni žal. Tem zborom smo prav s ploščami dali večjo publiciteto. Najkasneje v enem letu pa bomo pokrili vse stroške izdaje in snemanj. To je med drugim naše kulturno poslanstvo, ki pa se pokriva tudi finančno.«

sim sina, ali katerega njegovih znancev, da mi sporoči njegov sedanj naslov.

Marjanca KALAN
Lipce 23
64270 Jesenice 2 na Gorenjskem
Jugoslavija

Slovenski glasbeniki pozor!

Slovenskim glasbenikom, ki živijo na tujem, v Nemčiji, Avstriji in drugod, sporočam, da potrebujem Slovence, ki se ukvarjajo s slovensko narodno-zabavno glasbo. Za naš ansambel potrebujem harmonikarja, trobentača in klarinetista. Vsak mora imeti najmanj 4 leta glasbene šole. Naš kvintet v Calgaryju se je že lepo uveljavil. Posneli smo tudi že malo ploščo z 2 narodnima in 2 lastnima skladbama. Imamo pa velike težave, ker igrajo v kvintetu posamezne instrumente Ka-

»Kolikšna je poprečna naklada vaših plošč?«

»Od 500 pa do 20.000 izvodov ene plošče.«

»Kako navezujete stike z ansambli?«

»Opazujemo, kaj se dogaja, potem pa jih povabimo. Včasih se javijo tudi sami. Ko se dogovorimo, z večino sklenemo ekskluzivne pogodbe in mi potem skrbimo za plakate, reklamo in drugo.«

»Kako pa je s slovensko resno izvirno glasbo?«

»Na to mislimo ves čas. V sodelovanju z Društvom slovenskih skladateljev in RTV Ljubljana izdajamo posebno serijo plošč z naslovom »Musica Slovenica«. Zajeli bomo vsa najboljša dela sodobnih slovenskih skladateljev.«

»Kako poteka prodaja vaših plošč? Kdo so vaši kupci?«

»Prek založbe Obzorja imamo vrsto lastnih prodajalnih v Mariboru, Celju, Beogradu in drugod. Naše plošče z zabavno in narodno-zabavno glasbo kupujejo predvsem Slovenci, za zborovske pa se zanimajo tudi tujci.«

»Kako pa je z izvozom vaših plošč?«

»V tujini bi radi plasirali slovenske skladatelje in v to vlagamo veliko našega truda. Seveda pa imamo tudi veliko težav, ker nas na tujem ne poznajo. Tudi naša tehnična baza doslej še ni bila sposobna izdelati dobrega posnetka. Zdaj se te možnosti že odpirajo.«

Helidon se je torej v slovenski glasbi že dobro uveljavil. Njihovo resno delo se kaže predvsem v ugledu, ki ga imajo med slovenskimi glasbeniki, pa tudi v finančnem uspehu tovarne. Prihodnje leto bodo začeli z gradnjo nove tovarne, že zdaj pa imajo lasten moderen tonski studio. Doslej so izdelali milijon in pol gramofonskih plošč. Prepričani smo, da se bodo Helidonovi uspehi še nadaljevali.

J. P.

naščani, ki se ne morejo tako živeti v našo narodno glasbo. Vsi slovenski glasbeniki, ki bi se želeli priseliti v Kanado, v naše lepo mesto Calgary v Alberti, naj mi takoj pišejo. Tukaj imamo tudi slovensko organizacijo in svojo dvorano. Zaposlitev in stanovanje sta zagotovljena. Pogodba za igranje v kvintetu bi veljala najmanj 4 — 5 let.

Jakob Cafuta
224 — 72 ave N.E., CALGARY 70
Alberta, Kanada

Ob obisku v rojstni domovini pozdravljam vse rojake po svetu, posebno pa še prijatelje in znance iz Sudburyja

Jože Mikolič
1071 Arthur St. SUDBURY, Ontario
Canada

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta Slaka: Pod Gorjanci je otoček FLP 04-020
2. Ansambel bratov Avsenik: Odmev s Triglava FLP 04-005
3. Ansambel Mihe Dovžana: Moj oče FLP 04-018
4. Ansambel Toneta Kmetca: Tebi draga FLP 04-017
5. Martin Böttcher: Love Story SLE 14690-P
6. The Les Humphries Singers: Promised Land SLK 11197-P
7. The Les Humphries Singers: Singing Revolution SLK 16692-P
8. Jerry Wilton: Evergreen Magazine SLE 14590-P
9. Jerry Wilton: Hit Magazin 71/L SLE 14594-P
10. Slovenska popevka 72 FLP 05-004

Založba Obzorja Maribor

 Helidon Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

HELIDON

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Jože Kobler: Dan, ki ga je zamenjala noč FSP 5-043
2. Alfi Nipič: Prlek 5-041
3. Lado Leskovar: Še en gvažek 5-042
4. Marjetka Falk in Bor Gostiša: Mi smo mi 5-044
5. Alfi Nipič: Vroče hlačke 5-038
6. Ansambel Toneta Kmetca: Ljubica lahko noč 4-017
7. Franc Košir: Jaz sem pa en Franc Košir 4-005
8. Majda Sepe: Butterfly 5-048
9. Tomaž Domicelj: Stara mama 5-046
10. Edvin Fliser: Mamica je kakor zarja 5-047

Če ste se preselili...

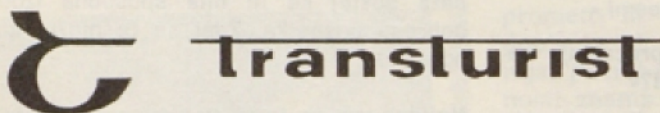
Če ste se preselili, izpolnite spodnji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169.

Ime in priimek:

Stari naslov:

Novi naslov:

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1, telefon 20 188, telex 31 144 YU TRANLJ

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Škofja Loka, Domžale, Piran. **Zahtevajte prospekt!**

Gradbeno podjetje

Tehnika

Ljubljana, Vošnjakova ul. 8

- izvaja vse vrste inženirskih gradenj
- gradi stanovanja za trg
- izvaja inženiringe
- projektira
- in prodaja gradbene polizdelke in gotovi beton.

SE PRIPOROČAMO!

PODJETJE SLAVI V TEM LETU 25-LETNICO SVOJEGA OBSTOJA!

mali oglasi mali oglasi mali ogl

Sodni prevajalec za slovenščino v Münchnu je:

Milena Gratza, 8 München 50, Menzingerstr. 195, tel.: 812 1820

Prodam visoko pritlično stanovanjsko, nedograjeno hišo (v tretji fazi) na prijetnem kraju Gorenjske, pri Predvoru, z vrtom in gozdičkom.

Vse informacije dobite pri:

Nada STROUKEN
Kegljišče
BRITOF 24
64000 KRANJ

Prodam novo enodružinsko hišo z vodovodom in elektriko. Lepa sončna lega, dovoz z avtomobilom do hiše, oddaljene od glavne ceste pet minut.

Zglasite se pri
Ivan POVALEJ
Podgrad 31a
63230 Šentjur pri Celju

Ugodno prodam enodružinsko hišo s 3 ha obdelovalne zemlje in vinogradom.

Za podrobnejše informacije pišite na naslov:
Božo KUNSTIČ
63240 Šmarje pri Jelšah

IMATE OTROKE, VNUKE, PRIJATELJE,

ki govorijo, pišejo, berejo angleško, radi pa bi znali tudi materin jezik in se tako lažje spoznali z domovino svojih prednikov?

Naročite zanje učbenik slovenskega jezika

ZAKAJ

NE

PO

SLOVENSKO

SLOVENE

BY

DIRECT

METHOD

Učbenik sestoji iz albuma s šestimi gramofonskimi ploščami slovenskih lekcij in iz knjige s poljudnimi razlagami slovenskega jezika v angleščini.

UČBENIK naročite pri SLOVENSKI IZSELJENSKI MATICI

Cankarjeva 1/II.
61000 LJUBLJANA

Cena za inozemstvo: 15,60 US dolarjev.

DRAGI BRALCI!

Slovenski koledar 1973

Koledar za Slovence po svetu lahko naročite pri:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
Cankarjeva 1/II. 61001 LJUBLJANA Jugoslavija

in pri vseh svojih zastopnikih

V ZDA boste koledar najhitreje prejeli od:

PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave.
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

Želite redno prejemati lepo slovensko mesečno ilustrirano revijo?

— Naročite zase, za sorodnike, prijatelje revijo

Rodna gruda

Revija za Slovence po svetu

Odrežite naročilnico,
čistljivo izpolnite
in nemudoma odpošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61000 LJUBLJANA Cankarjeva 1/II.
Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR za leto 1973

RODNO GRUDO od dalje

Pošiljajte mi na naslov:

.....
.....
.....

Prosimo, čistljivo izpolnite!

Podpis:

.....

Podjetje in šola

Pred zaključkom lanskega šolskega leta je bila v Tovarni baterij in baterijskih naprav ZMAJ Ljubljana že druga svečana razdelitev nagrad Tovarne ZMAJ učencem in profesorjem — mentorjem, ki so dosegli v nagradnem tekmovanju pisanja spisov na podlagi ogleda šolskega zvočnega filma »Od bliska do baterije« najboljša uspehe. Udeležili so se je učenci in profesorji, avtorji filma, predstavniki pedagoških strokovnih in upravnih institucij, predstavniki javnosti, tiska in televizije. Povabljeni so si ogledali tovarniške prostore in se spoznali z dejavnostjo podjetja.

Ob tej priložnosti želimo širše prikazati smisel sodelovanja, ki ga goji podjetje Zmaj s šolami v Sloveniji, zamejstvu in tudi drugih republikah. V podjetju menijo, da je sodelovanje znak zaupanja in odobravanja začrtane poti tovarne, ki so jo skupaj s šolstvom izbrali in snovali, leta 1970 pa tudi prvič kronali z uspehom. Tedaj so namreč na tiskovni konferenci sporočili slovenski in jugoslovanski javnosti, da odpirajo nove strani v zgodovini sodelovanja industrije in vzgojno izobraževalne dejavnosti z razdelitvijo poučnega šolskega filma »Od bliska do baterije!«

Ko se je tovarna Zmaj odločila podariti vsem slovenskim šolam — in v prihodnje tudi šolam v drugih republikah — v šolskem letu 1972/73 v SR Srbiji — poučno vzgojni zvočni film »Od bliska do baterije«, je imela pred očmi povečano potrebo po intenzifikaciji vzgojno izobraževalnega dela in realno sliko relativno zaostajajočih materialnih pogojev in možnosti družbe v tej smeri.

Doslej so razdelili 300 izvodov filma. Poleg šol v domovini so pokazale pomembno zanimanje, ki so ga v obojestransko zadovoljstvo uspešno rešili, tudi slovenske šole v zamejstvu in šole v drugih republikah.

Sodelovanje tovarne in vzgojno izobraževalne dejavnosti je začetek širšega procesa, kakršnega na žalost druga podjetja še niso posnemala, čeprav so v ZMAJU prepričani, da takšna aktivnost na najprikladnejši način združuje pomembne elemente poslovnosti s potrebami intenzivnega vzgojno izobraževalnega dela. V tej smeri je še mnogo povsem neizkoriščenih možnosti; naloge poslovnih, prosvetnih, družbenih in samoupravnih krogov pa so v tem pogledu obsežne in hvaležne. Poudariti želimo tudi znano poslovno in strokovno resnico, preizkušeno v mnogih deželah sveta, da je treba danes nenehno vzbujati nove potrebe potrošnikov, jih informirati in izobraževati,

temelj stabilnega in dolgoročnega razvoja vsakega podjetja. »Proizvodnja povpraševanja« namreč povzroča hitrejši gospodarski razvoj. Pasivnost in kratkovidnost do te preproste, a često nespoznane strokovne resnice, je lahko usodna za nadaljnjo rast podjetij in skupnosti kot celote.

V tovarni Zmaj se tega zavedajo. Njihova prizadevanja temeljijo na sistematični skrbi za strokovne kadre, na tesnem sodelovanju z znanstvenimi in specializiranimi strokovnimi institucijami ter na motiviranju delavcev v najrazličnejših materialnih in moralnih oblikah. Zaradi tega ni prav nič presenetljivo, da dosega visoke rezultate poslovanja in hkrati poslovno ekspanzijo na realnih osnovah. Za primer naj navedemo, da so v obdobju po gospodarski reformi povečali obseg količinske prodaje baterij za 3,3×, manganovega dioksida pa za 10,6-krat. V istem času so podvojili tehnično produktivnost in potrojili dohodek, obdržali zaposlenost na isti ravni, dobiček povečali za 2,8-krat in prigrisodarjene sklade za 3,2-krat.

Napori kolektiva dosega svoj namen in uspehe. Napredujejo ne le v proizvodnem pogledu, ampak tudi na področju širšega sodelovanja tovarne, kakršno je na primer sodelovanje s šolami in mladino.

Pokroviteljstvo nad vzgojno izobraževalno dejavnostjo so prevzeli z velikim zadovoljstvom in zavestjo, da je sodelovanje gospodarstva in negospodarskih dejavnosti obojestransko koristna pa tudi nujna družbena potreba. Družbene službe, Njihova funkcija in aktivnost, postaja vedno bolj integralni del gospodarstva, torej stalna družbena aktivnost. Morda se danes kolektiv Zmaja tega bolj zaveda zaradi tega, ker je sestavljen iz prek polovico delavk-mater, ki v vsakodnevni tegobah občutijo, da bi bila njihova ustvarjalnost v tovarni in družini na znatno višji ravni produktivnosti in humanosti, če bi bila izvengospodarska sfera, zlasti glede vzgajanja in izobraževanja otrok, bolj razvita.

V tovarni so prepričani, da skrb za človeka v samoupravni družbi ne sme obsegati le področja delovnih pogojev, rekreacije delavcev, njihovega izobraževanja, moralnega motiviranja in nagrajevanja, marveč mora ta skrb vedno bolj zajeti tudi izventovarniško življenje zaposlenih. Zal mnoge delovne organizacije niso tega mnenja ali pa jim materialni pogoji tega še ne omogočajo. Vedno bolj pa bo moralo to spoznanje postajati vsakdanja praksa gospodarskih organizacij, ker je

ekonomsko in človeško edina možna pot. Sodelovanje kolektiva Zmaj s šolskim filmom ni prvi niti zadnji dokaz pripravljenosti tega kolektiva. Tovarna ZMAJ je zasnova obsežno javno sodelovanje na večini izvengospodarskih področij — od mecenstva nad umetniškimi razstavami, kulturnimi prireditvami, športnimi in rekreativnimi aktivnostmi, vzgojno varstvenimi in izobraževalnimi institucijami, znanostjo, strokovnimi revijami in de javnostmi mladine, do neposrednega pokroviteljstva nad strokovnim šolskim filmom.

To sodelovanje je začetek širšega procesa, v katerem se na najprikladnejši način združujejo interesi proizvajalcev v času dela z interesi v času, ko obnavljajo svoje delovne moči in življenjske sposobnosti, ko vzgajajo skupaj z družbenimi institucijami mladi rod.

Krepitev odgovornosti proizvajalcev za boljše življenjske pogoje bogati delovnega človeka kot samoupravljalca. Zaradi tega ni prav nič presenetljivo, da ob družbenih dosežkih tovarne dosega visoke poslovne rezultate in poslovno ekspanzijo na realnih osnovah.

Le celovita osebnost proizvajalca je lahko v daljšem obdobju — torej trajno — kreativna in produktivna, tako na delovnem mestu kot tudi v upravljanju. Visoki poslovni dosežki tovarne, ki so vidni sicer pretežno na tržišču, so v resnici rezultat osveščenih delavcev, njihove strokovne in samoupravne pobude, prizadevanja in osebnega zadovoljstva. To je obenem dokaz tesne povezanosti proizvodnje in njene nadgradnje. Nesporno namreč je, da človek ne živi samo od kruha, čeprav je res, da je le ta osnovnega pomena.

Kolektiv tovarne Zmaj želi šolski mladini materialno pomagati pri doseganju vzgojnih ciljev in jo seznanjati z delovnimi ter znanstvenimi dosežki v okviru svoje stroke. Od mladine pa pričakuje, da se bo učila in vzgajala.

Ob tej priložnosti je potrebno poudariti veliko prizadevanje strokovnjakov Zavoda za šolstvo SR Slovenije in njegovih podružnic, profesorjev fizike, vodstev osemletnih šol, avtorjev filma, strokovne ocenjevalne komisije nagradnega tekmovanja, tekmovalcev in njihovih mentorjev za njihovo intenzivno dosedanje sodelovanje. Tovarna jih vabi k nadaljnjemu skupnemu delu tudi v prihodnjem obdobju, da bi z vztrajnostjo in znanjem dosegli še večje uspehe.

tovarna
baterij in
baterijskih naprav
zmaj

ZMAJ

Ljubljana, Šmartinska c. 28

Manjša slika prikazuje nedavno obnovljeni
grad Branik (Rihenberk), večja pa
pogled z gradu na kraj Branik.
Foto: Ančka Tomšič

Želimo vam
dobrodošlico
in prijetno
bivanje v vaši
stari domovini.

Tudi pri nas
je življenje
danes tako urejeno,
da brez »vaše banke«
skoraj ne morete
veljati za
praktičnega človeka!

Oglasite se
v najbližji poslovni
enoti vaše banke
v vaši
stari domovini.

Poslovne enote Ljubljanske banke

Centrala, Ljubljana, Trg revolucije s/C

Podružnice:

Podružnica Ljubljana, Ljubljana, Trg
revolucije
Mestna hranilnica Ljubljana, Ljublja-
na, Čopova 3
Podružnica za kreditiranje stanovanj-
skega in komunalnega gospodarstva,
Ljubljana, Šubičeva 2
Beograd, Čika Ljubina 8
Celje, Vodnikova 2
Črnomelj, Trg svobode 2
Domžale, Ljubljanska 62
Kamnik, Titov trg 12
Kočevje, Ljubljanska 9
Koper, Verdijeva 4
Kranj, Cesta JLA 4
Maribor, Partizanska 3
Murska Sobota, Trg zmage 5
Nova Gorica, Trg Gradnikove briga-
de 1
Novi Sad, Crčkoškolska 2
Sarajevo, Boriše Kovačevića 1
Slovenj Gradec, Glavni trg 30
Slovenska Bistrica, Kolodvorska 6
Trbovlje, 1. junija 3
Velenje, Titov trg 1
Zagreb, Preradovičeva 15

Druge enote:

Ajdovščina
Bački Petrovac
Beočin
Beograd
Bistrica ob Sotli
Bled
Bovec
Braslovče
Brežice
Celje
Cerknica
Čantavir
Dravograd
Gornja Radgona
Grad
Grosuplje
Hrastnik
Idrija
Jesenice
Kanjiža
Karlovac
Kikinda
Kobarid

Kozje
Kranj
Laško
Lendava
Litija
Ljubljana
Ljubno ob Savinji
Ljutomer
Logatec
Loški potok
Medvode
Mežica
Mozirje
Novi Sad
Osijek
Piran
Podčetrtek
Poljčane
Polzela
Portorož
Pragersko
Prebold
Prevalje
Radeče pri Zidanem mostu
Radenci
Radlje ob Dravi
Radovljica
Rakek
Ravne na Koroškem
Ribnica
Rogaška Slatina
Sevnica
Slovenske Konjice
Sombor
Srbobran
Sremska Mitrovica
Sremski Karlovci
Stari trg pri Ložu
Subotica
Šempeter pri Gorici
Šentjur pri Celju
Škofja Loka
Šmarje pri Jelšah
Šoštanj
Temerin
Titel
Tolmin
Tržič
Varaždin
Vipava
Vojnik
Vransko
Vrhnika
Vršac
Zagorje
Zagreb
Žabalj
Žalec
Železniki
Žiri

Ljubljanska banka

vaša banka v domovini